

ISSN 1840-0698

УДК: 351.74

Година XVIII

ЧАСОПИС
МИНИСТАРСТВА УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

БЕЗБЈЕДНОСТ ПОЛИЦИЈА ГРАЂАНИ

1/22

БЕЗБЈЕДНОСТ
ПОЛИЦИЈА
ГРАЂАНИ

Бања Лука
Година XVIII
Број 1/22

УРЕДНИШТВО

Издавач: Министарство унутрашњих послова Републике Српске

За издавача: министар унутрашњих послова

Главни и одговорни уредник: др Миле Шикман

Редакциони одбор: др Бранка Савић, члан
др Предраг Ђеранић, члан
др Душко Вејновић, члан
доц. др Горан Амићић, члан
доц. др Желимир Шкрбић, члан
др Николина Грбић-Павловић, члан
др Оливер Бачановић, члан
др Саша Мијалковић, члан
др Божидар Оташевић, члан
др Зоран Ђурђевић, члан
др Денис Чалета, члан
др Милица Колаковић-Бојовић, члан
др Велимир Ракочевић, члан

Секретаријат: Др Сузана Миросавић
МА Александар Миладиновић
Слободан Манојловић
Горана Шувак
Адријана Митрић

Лектор: Јелена Шкрбић
Адреса уредништва: Булевар Живојина Мишића 10А
Бања Лука
Телефон: 051/333-666
Телефакс: 051/333-699
имејл: casopis.bpg@education.muprs.org;
casopisvsup@gmail.com

Тираж: 300 примјерака
Штампа: Графид д.о.о. Бања Лука
За штампању: Бранислав Иванковић

ISSN: 1840-0698

УДК: 351.74

Решењем Министарства просвјете и културе Републике Српске број: 6-01-8-1/05 од 31.01.2005. године часопис „Безбједност–Полиција–Грађани“ Бања Лука, уписан је у Регистар јавних гласила под редним бројем 487.

У складу са одредбама Правилника о публикавању научних публикација, часопис „Безбједност-Полиција-Грађани“ налази се у трећој категорији научних часописа у Републици Српској.

IMPRESSUM

Publisher: The Republic of Srpska Ministry of the Interior
For publisher: Minister of the Interior
Editor in chief: Mile Sikman, PhD
Editorial board: Branka Savic, PhD, member
Predrag Ceranic, PhD, member
Dusko Vejnovic, PhD, member
Asst.Prof. Goran Amidzic, PhD, member
Asst.Prof. Zelimir Skrbic, PhD, member
Nikolina Grbic-Pavlovic, PhD, member
Oliver Bacanovic, PhD, member
Sasa Milajkovic, PhD, member
Bozidar Otasevic, PhD, member
Zoran Djurdjevic, PhD, member
Denis Caleta, PhD, member
Milica Kolakovic-Bojovic, PhD, member
Velimir Rakocevic, PhD, member

Secretariat: Suzana Mirošavić, PhD
MA Aleksandar Miladinović
Slobodan Manojlović
Gorana Suvak
Adrijana Mitrić

Lector: Jelena Skrbic
The address of the publisher: Bulevar Zivojina Vojvode Misica 10A
Banja Luka
Telephone: 051/333-666
Fax: 051/333-699
e-mail: casopis.bpg@education.muprs.org;
casopisvsup@gmail.com

Circulation: 300 copies
Printing: Grafid d.o.o. Banja Luka
For printing: : Бранислав Иванковић

ISSN: 1840-0698

УДК: 351.74

By decision of the Ministry of Education and Culture of the Republic of Srpska number: 6-01-8-1/05 dated January 31st 2005. the magazine "Security-Police-Citizens" Banja Luka was registered in the Register of Public Media under serial number 487.

In accordance with the provisions of the Rulebook on the publication of scientific publications, the journal "Security-Police-Citizens" is in the third category of scientific journals in the Republic of Srpska.

САДРЖАЈ

НАУЧНИ И СТРУЧНИ РАДОВИ

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ – НАШИХ ПРВИХ ТРИДЕСЕТ <i>Мр Драган Лукач</i>	3
ТРИДЕСЕТ ГОДИНА ПОЛИЦИЈСКОГ ОБРАЗОВАЊА И ОБУКЕ У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ <i>Проф. др Миле Шикман</i>	21
УНАПРЕЂЕЊЕ ОБУКЕ НА ПОЛИЦИЈСКОЈ АКАДЕМИЈИ БАЊА ЛУКА РАЗВОЈЕМ НАСТАВНОГ ПЛАНА И ПРОГРАМА <i>Др Сузана Миросавић</i>	33
СПЕЦИЈАЛИСТИЧКЕ ОБУКЕ И СТРУЧНО УСАВРШАВАЊЕ ПРИПАДНИКА МИНИСТАРСТВА УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА 1992-2022 <i>Др Николина Грбић Павловић</i>	45
РАЗВОЈ МИНИСТАРСТВА УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ У КОНТЕКСТУ ПОЛИЦИЈСКЕ ОБУКЕ КАДЕТА ПОЛИЦИЈСКЕ АКАДЕМИЈЕ – ИСТОРИЈАТ, АКТУЕЛНО СТАЊЕ И ТЕНДЕНЦИЈЕ <i>Александар Миладиновић, МА</i>	57
ФОРЕНЗИЧКА АНАЛИЗА РУКОПИСА КЊИЖЕВНОГ ДЈЕЛА „СУДАНИЈА“: ДОПРИНОС ЈЕДИНИЦЕ ЗА ФОРЕНЗИКУ МИНИСТАРСТВА УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА У ИДЕНТИФИКАЦИЈИ НАЦИОНАЛНОГ И КУЛТУРНОГ БЛАГА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ У САРАДЊИ СА ЈАВНИМ СЕКТОРОМ <i>Др Јелена Војиновић-Костић</i>	79
ЛЕГАЛИЗАЦИЈА КАНАБИСА У МЕДИЦИНСКЕ СВРХЕ <i>Доц. др Ранка Прерад</i>	91
ПРАКСА СУДОВА БАЊАЛУЧКЕ РЕГИЈЕ ЗА ПОЈЕДИНА КРИВИЧНА ДЈЕЛА ПРОТИВ ПОЛНОГ ИНТЕГРИТЕТА СА ОСВРТОМ НА ПРИРОДУ ОДНОСА ИЗВРШИЛАЦ – ЖРТВА <i>Горан Гуска, МА</i>	105

THE CONTENT

SCIENTIFIC PAPERS

MINISTRY OF INTERIOR OF THE REPUBLIC OF SRPSKA – OUR FIRST THIRTY YEARS <i>Minister Dragan Lukac, MA</i>	3
THIRTY YEARS OF POLICE EDUCATION AND TRAINING IN THE REPUBLIC OF SRPSKA <i>Associate Professor Mile Sikman, PhD</i>	21
IMPROVING TRAINING AT THE POLICE ACADEMY BANJA LUKA BY DEVELOPING A CURRICULUM <i>Suzana Mirosavic, PhD</i>	33
SPECIALIST TRAININGS AND PROFESSIONAL TRAINING OF THE MEMBERS OF THE MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS 1992-2022 <i>Nikolina Grbic-Pavlovic PhD</i>	45
DEVELOPMENT OF THE MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS OF THE REPUBLIC OF SRPSKA IN THE CONTEXT OF POLICE TRAINING OF CADETS OF THE POLICE ACADEMY - HISTORY, CURRENT SITUATION AND TENDENCIES <i>Aleksandar Miladinović, MA</i>	57
FORENSIC ANALYSIS OF THE MANUSCRIPT OF THE LITERARY WORK „SUDANIJA”: CONTRIBUTIONS OF THE UNIT FOR FORENSICS OF THE MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS IN THE IDENTIFICATION OF THE NATIONAL AND CULTURAL TREASURES OF THE REPUBLIC OF SRPSKA IN COOPERATION WITH THE PUBLIC SECTOR <i>Jelena Vojinovic-Kostic, PhD</i>	79
LEGALIZATION OF CANNABIS FOR MEDICAL PURPOSES <i>Asst. Prof. Ranka Prerad, PhD</i>	91
PRACTICE OF BANKS OF BANJA LUKA REGION FOR CERTAIN CRIMINAL OFFENSES AGAINST SEXUAL INTEGRITY WITH REFERENCE TO THE NATURE OF THE PERPETRATOR-VICTIM RELATIONSHIP	

БЕЗБЈЕДНОСНИ СЕКТОР КАО ОСНОВНИ КОНЦЕПТ РАДА ПОЛИЦИЈЕ ВЕЋ ТРИДЕСЕТ ГОДИНА <i>Александар Ђекић, МА</i>	115
---	-----

ПРИКАЗИ

ПРИКАЗ ПРИРУЧНИКА „ПОЛНО УЗНЕМИРАВАЊЕ“ АУТОРА МСР АЛЕКСАНДРА МИЛАДИНОВИЋА <i>МА Бојан Вујановић</i>	137
ЧАСОПИС БЕЗБЈЕДНОСТ, ПОЛИЦИЈА, ГРАЂАНИ -УПУТСТВО АУТОРИМА-	141

Goran Guska, MA..... 105

SECURITY SECTOR AS A BASIC CONCEPT OF POLICE WORK FOR
THIRTY YEARS

Aleksandar Djekic, MA..... 115

DISPLAYS

DISPLAY OF THE "SEXUAL HARASSMENT" MANUAL AUTHOR OF
WPON ALEKSANDAR MILADINOVIC

Bojan Vujanovic, MA 137

THE MAGAZINE SECURITY, POLICE, CITIZENS

-INSTRUCTIONS TO AUTHORS-..... 141

ПОШТОВАНИ ЧИТАОЦИ,

Пред вама је број 1/22 часописа „Безбједност - полиција - грађани“, који обилује како научним тако и стручним радовима. У питању је посебан број часописа који је посвећен 30. годишњици Министарства унутрашњих послова Републике Српске. Посебан значај огледа се у томе што су аутори чланака дали визију полицијског образовања, обучавања и усавршавања у будућности. Објављени су радови који задовољавају постављене критеријуме науке и струке, али и техничког уређења и стандардизованог стила писања и цитирања, тј. правила АПА стандарда. У овом броју објављујемо девет радова, а заступљена је и рубрика Приказ.

У првом раду аутора мр Драгана Лукача под насловом „Министарство унутрашњих послова - Наших првих тридесет“ представљене су најзначајније околности, услови и постулати под којима је формирано и успостављено Министарство унутрашњих послова Републике Српске. Аутор наглашава значај постојања Министарства унутрашњих послова Републике Српске, његове најзначајније задатке, те развојни пут и одређене трансформације организационих јединица министарства током 30 година постојања.

Аутор рада „Тридесет година полицијског образовања и обуке у Републици Српској“ проф. др Миле Шикман представио је генезу развоја ове дјелатност полицијске професије, њен развитак и унапређење како би одговорила задатку обученог и на професионалним основама заснованог полицијског кадра. Аутор је описао традицију полицијског школства које је постојало на територији данашње Републике Српске и БиХ, укључујући период од 1918. године. Истакнуте су потребе Министарства унутрашњих послова Републике Српске приликом формирања и успостављања 1992. године за системско школовање и обучавање кадрова за властите потребе.

У раду др Сузане Миросавић „Унапређење обуке на Полицијској академији Бања Лука развојем наставног плана и програма“ аутор представља израду наставног плана и програма којим су одређени циљеви, исходи и

садржај обуке, облици извођења наставе, фонд часова, начини провјеравања, оцјењивања и вредновања успјеха кадета, трајање обуке, те услови и начин реализације.

Рад „Специјалистичке обуке и стручно усавршавање припадника Министарства унутрашњих послова 1992-2022“ др Николине Грбић Павловић приказао је развој специјалистичког и стручног усавршавања у Министарству унутрашњих послова Републике Српске кроз 30 година постојања.

У раду Александра Миладиновића, ма „Развој Министарства унутрашњих послова Републике Српске у контексту полицијске обуке кадета Полицијске академије - историјат, актуелно стање и тенденције“ се даје преглед полицијске обуке кадета који се на Полицијској академији Бања Лука оспособљавају и обучавају за полицијске службенике, а посебно се указује на значај обуке и одређене садржаје релевантне за исту.

Рад „Форензичка анализа рукописа књижевног дјела Суданија: Допринос јединице за форензику Министарства унутрашњих послова у идентификацији националног и културног блага Републике Српске у сарадњи са јавним сектором“ др Јелене Војиновић-Костић представља преглед рада Јединице за форензику – Киминалистичко-техничког центра Министарства унутрашњих послова Републике Српске на утврђивању ауторства рукописа књижевног дјела „Суданија“, по захтјеву Народне и универзитетске библиотеке Републике Српске.

У раду доц. др Ранке Прерад „Легализација канабиса у медицинске сврхе“ представљен је хемијски састав канабиса, његова легализација у земљама свијета и региона, те иницијатива и процес његове легализације у БиХ.

Рад „Пракса судова бањалучке регије за појединачна кривична дјела против полног интегритета са освртом на природу односа извршилац – жртва“ Горана Гуске, ма разматра анализу заступљености појединих кривичних дјела против полног интегритета и то оних која се врше ради задовољења полне страсти, односно и природом односа извршиоца и жртве ових кривичних дјела, кроз анализу пресуда, односно судску праксу.

Александар Ђекић, ма је у раду „Безбједносни сектор као основни концепт рада полиције већ тридесет година“ приказао основе, начин успостављањав и вођење досјеа безбједносног сектора, дио практичног поступања и рада полиције на безбједносном сектору кроз претходни и тренутни период.

У 1/22 броју часописа публикован је приказ приручника „Полно узнемиравање“ аутора Александра Миладиновића, ма који је са посебном пажњом представио Бојан Вујановић, ма.

Овим путем се захваљујем свим ауторима, као и рецензентима који су својим сугестијама допринјели унапређењу радова. Такође, позивамо све заинтересоване да нам шаљу радове за обајвљивање у нашем часопису.

У Бањој Луци, јули 2022. године

Главни и одговорни уредник
проф. др Миле Шикман

НАУЧНИ И СТРУЧНИ РАДОВИ

SCIENTIFIC AND PROFESSIONAL PAPERS

Рад за примљен: 10.05.2022. године
Рад прихваћен: 25.05. 2022. године

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ – НАШИХ ПРВИХ ТРИДЕСЕТ¹

Мр Драган Лукач²

Министарство унутрашњих послова је израсло из одбрамбено-отаџбинског рата као израз снажне воље да се заштите грађани и имовина Републике Српске и да се сви у њој осјећамо безбједно. У свом значајном историјском развоју, Министарство је више пута трансформисало своју организацију да би данас имало савремени модел организације. Од првобитних осам основних организационих јединица у сједишту Министарства, које су постојале као службе или управе, данас их Министарство има двадесет и седам. Посебно је значајно формирање нових основних организационих јединица: Управе за обезбјеђење личности и објеката, Управе за борбу против тероризма и екстремизма, Управе за организовани и тешки криминалитет, Управе за полицијску подршку и Центра за обуку. Такође, првобитних пет центара служби безбједности који су функционисали и као центри јавне безбједности, 2017. године трансформисани су у полицијске управе. Тако територију Републике Српске сада покрива десет полицијских управа чије формирање је утицало на приближавање услуга грађанима, бољу контролу терена и сагледавање свеукупне ситуације. Дакле, Министарство унутрашњих послова Републике Српске било је и остаће чувар мира у Републици Српској и да неће дозволити да га било ко угрози. Припадници и организационе јединице Министарства унутрашњих послова Републике Српске су, у времену од оснивања до данас, за несебичан допринос у изградњи Републике Српске, као и за постигнуте изузетне резултате и исказану професионалност и хуманост у раду, више пута одликовани, награђивани и похваљивани. Тако је предсједник Републике Српске је организационе јединице Министарства одликовао

1 Изводи из јавних наступа министра унутрашњих послова Републике Српске мр Драгана Лукача о најважнијим активностима по линијама рада Министарства.

2 Министар унутрашњих послова Републике Српске

Орденом Републике Српске на ленти, два Ордена заставе Републике Српске са златним вијенцем и три Ордена Његоша (I и III реда).

Министарство унутрашњих послова формирано је 4. априла 1992. године успостављањем тадашње Специјалне бригаде милиције. Значај ове јединице и њених ратних одреда у одбрани Републике Српске је немјерљив. Њени припадници борили су се на свим ратиштима Републике Српске. Свој живот у тој борби су дала 144 припадника, а укупно је погинуло 782 припадника Министарства у одбрамбено-отаџбинском рату. Њима дугујемо вјечну захвалност, јер су дали своје животе за Републику Српску и њена покољења и исписали својим именима свијетлу страницу наше историје. Због тога је посебан приоритет при запошљавању дат члановима породица погинулих припадника Војске Републике Српске и Министарства.

Од Специјалне бригаде милиције до Специјалне антитерористичке јединице и Жандармерије

Трансформацијом Специјалне јединице полиције у Специјалну антитерористичку јединицу (САЈ) добили смо јединицу организовану по узору на европске елитне антитерористичке јединице. Јединица извршава најсложеније безбједносне послове и задатке, рјешава талачке ситуације, успоставља јавни ред и мир у ситуацијама високог ризика, пружа помоћ у ванредним ситуацијама, у случајевима природних катастрофа и већих елементарних непогода. Јединица се непрестано развијала, подмладила и прошла најсавременије обуке и опремила се најсавременијом специјалистичком опремом, униформама и возилима. Данашњи САЈ располаже савременом опремом и наоружањем, а за интервенције су им на располагању оклопна мултифункционална возила, деспоти, њих десет, врхунских перформанси који представљају нови потенцијал и нову снагу за Министарство, а набављени су с циљем заштите припадника полиције, за борбу против тероризма, организованих криминалних група, али и као помоћ становништву у случају елементарних непогода. САЈ располаже и са Хеликоптерском јединицом, чији савремени хеликоптери помажу полицији у оперативном раду на терену, како би спријечили и благовремено открили извршиоце тешких кривичних дјела, али и за цивилне потребе, односно за мисије трагања и спасавања, за помоћ становништву у случају елементарних непогода, за подршку медицинским интервенцијама и другим кризним ситуацијама.

Први пут у својој историји Министарство унутрашњих послова Републике Српске је 2019. године добило Жандармерију. Јединице за подршку су реорганизоване у савремену, кадровски и материјално опремљену формацију спремну да одговори свим безбједносним изазовима са којима се

данас сусрећемо. Јединице жандармерије сачињене су од добро опремљених, професионално обучених и специјализованих снага. Попуњене су припадницима активног састава Министарства, првенствено младим полицајцима, а у свом раду већ биљеже значајне резултате широм Републике Српске.

Од Средње школе унутрашњих послова до Управе за полицијску обуку и Центра за обуку

Полицијска обука и образовање започели су одмах по оснивању Министарства унутрашњих послова Републике Српске. У оквиру Средње школе унутрашњих послова, у периоду од 1992. до 2001. године, кроз осам класа одшколовано је 1.139 ученика, односно полицајца – техничара за послове безбједности. Такође, у периоду од 1992. до 1999. године Курс за полицајца је завршио 5.191 полазник. Вишу школу унутрашњих послова Бања Лука је од 1995. године завршило 577 правника унутрашњих послова, а Високу школу унутрашњих послова до 2017. године је завршило 1.236 дипломираних правника унутрашњих послова. Те године Висока школа унутрашњих послова трансформисана је у Факултет безбједносних наука, који је наставио да школује високообразовни полицијски и безбједносни кадар у оквиру Универзитета у Бањој Луци.

Значајан фокус у посљедњој деценији рада Министарства јесте подмлађивање полиције. Полицијску обуку на Полицијској академији до данас је успешно окончало 2.519 кадета у оквиру двадесет и двије класе и 164 кадета за припаднике Специјалне антитерористичке јединице у оквиру осам класа. Од тога броја само од 2015. године обуку је завршило 1431 кадет, док се тренутно по први пут школује истовремено 500 кадета у двије одвојене класе (XXIII и XIV ПА и IX и X за САЈ). Уколико овоме броју додамо скоро 500 свршених студената ВШУП који су били без запослења, а потом примљени у радни однос у Министарство, онда можемо закључити да је у протеклих осам година подмалђено више од половине оперативног полицијског састава. Поред тога, данас, Управа за полицијску обуку наставља да школује нову класу Полицијске академије (укупно 186 кадета) и изводи 112 обука, семинара, курсева и других облика стручног усавршавања који су систематизовани у Каталогу наставних планова и програма.

На простору бивше касарне Залужани у Бањој Луци, на преко 75 хектара земље успостављен је Центар за обуку Министарства унутрашњих послова, након што су извршене санација, адаптација и реконструкција постојећих објеката, те изграђени нови бројни објекти и инфраструктура. Центар за обуку представља јединствен тренинг центар за обуку при-

падника Министарства који, између осталог, садржи специјализоване полигоне за обуку, спортску дворану за борилачке вјештине и савремену теретану, ново стрелиште са пратећим објектом и инфраструктуром, спортске терене, те друге капацитете за извођење обуке. Осим Центра за обуку, на овој локацији су смјештене Специјална антитерористичка јединица са Хеликоптерском јединицом Министарства, Јединица жандармерије, укључујући и Јединицу жандармерије – Коњицу и службене псе, Управа за организовани и тешки криминалитет, Управа за борбу против тероризма и екстремизма и Управа за обезбјеђење личности и објеката. У оквиру комплекса саграђена је и јединствена спомен-црква Свети архангел Михаило, као израз сјећања на храброст и жртву током одбрамбено-отаџбинског рата. Такође, завршава се нови објекат Полицијске академије са интернатом, који се простире на 9000 м², а прилагођен је извођењу савременог облика наставе и обуке кадета на Полицијској академији, као и стручног и специјалистичког усавршавања припадника Министарства.

Сузбијање и спречавање свих облика криминалитета

Полиција Републике Српске је исказала своје способности у низу комплексних појава и догађаја, створивши тако безбједан амбијент за све њене грађане. Министарство је било и остало гарант безбједности и главни носилац борбе против свих видова криминала и свих безбједносних пријетњи, посебно борбе против тероризма. Разбијање и хапшење чланова организованих криминалних група, нарочито оних који се баве илегалном производњом и прометом опојних дрога, али и других, свакако је једна од константних и упечатљивих активности. Криминалистичка полиција се у протеклих 30 година успјешно изборила и са најсложенијим кривичним дјелима, од случајева тешких убистава, пљачки банака и њихових пошиљки са милионском материјалном штетом, илегалном трговином оружјем, сузбијањем аутомафије, као и изазовима савремених облика криминалитета попут високотехнолошког. Значајан допринос дала је и у истрагама ратних злочина.

Стопа криминалитета на подручју Републике Српске је од оснивања до данас у константном паду, а расвијетљеност у константном расту. Од свог оснивања до данас, Министарство унутрашњих послова је готово преполовило стопу криминала, што је велики успјех. Успјешно смо се хватали у коштац са организованим криминалним групама, иако су се врсте криминала и модуси операнди мијењали, те свим врстама нарушавања јавног реда и мира и безбједности грађана. Министарство се мијењало, реформисало и реорганизовало, расло, опремало и обучавало да одговори сваком новом изазову.

Приоритети у раду криминалистичке полиције и даље остају сузбијање и откривање кривичних дјела неовлаштене производње и промета опојних дрога, кривичних дјела организованог и тешког криминалитета и корупције, борба против тероризма и екстремизма, као и високотехнолошког криминалитета.

Одржавање јавног реда и мира

У ових 30 година значајно смо унаприједили рад полиције у области јавног реда и мира, те је одржано повољно стање јавног реда и мира, смањен број случајева нарушавања јавног реда и мира на годишњем нивоу, па је тако у 2021. години евидентиран најмањи број учињених прекршаја по јавном реду и миру од оснивања до данас.

Примјеном паметних видео-базираних технологија реализује се и пројекат „Безбједан град” који Министарство реализује у сарадњи са локалним заједницама у циљу успостављања система видео-надзора јавних површина у 53 локалне заједнице у Републици Српској. Пројекат подразумијева успостављање система видео-надзора јавних површина, тргова, паркова, објеката, мостова, улица, раскрсница, паркинга, спортских објеката, у циљу превентивне заштите грађана и њихове имовине, али и ради борбе против криминала, тероризма и свих других облика нарушавања безбједности и јавног реда и мира.

Безбједност саобраћаја на путевима

Значајни напори су уложени у побољшање безбједности у саобраћају на путевима Републике Српске, те биљежимо континуирано смањење броја страдалих у саобраћајним незгодама у Републици Српској. Примјера ради, у години послје рата евидентирано 255 смртно страдалих у саобраћајним незгодама, а 2021. године 101 смртно страдали.

Овоме су допринијела и значајна улагања у савремену опрему и радарске системе, као и примјена савремених технологија за евидентирање прекршаја, пренос и обраду података. Тако су данас активни тзв. пресретачи – службена возила са радарским системом који евидентира прекршаје прекорачења брзине кретања возила, а у току је постављање 100 стационарних радара на критичним правцима широм Српске и неопходне пратеће опреме.

Полиција Републике Српске показала је изузетан професионализам и ефикасност у обезбјеђивању личности и објеката и посјета значајних личности (посјета папе Ивана Павла II, посјета министра спољних послова Руске Федерације Сергеја Лаврова, посјета делегације Савјета Руске Фе-

дерације Федералне скупштине Руске Федерације, обезбјеђење других штићених личности), али и у обезбјеђивању великих јавних скупова, спор-тских такмичења и концерата свјетских музичких звијезда.

Борба против тероризма, насилне радикализације и екстремизма

Један од приоритета у раду Министарства јесте и борба против тероризма, спречавање насилне радикализације и екстремизма. Након терористичког напада на Полицијску станицу у Зворнику 2015. године, када је један наш припадник погинуо, а двојица рањена, Министарство се озбиљно посветило овој проблематици. Наиме, иако у посљедње вријеме није било неких терористичких аката, то не значи да они који имају радикалне намјере, нарочито организоване групе екстремиста који су до сада вршили терористичке акте у БиХ, то неће поново покушати. Чињеница је да у БиХ постоје још на десетине парацемата у којима се налазе углавном припадници вехабијског покрета који не поштују законе ове земље и живе по својим правилима. Исто тако, чињеница је да су сви терористички напади до сада предузети од припадника тог покрета, те се због тога не могу занемарити њихове активности и повратак цихадиста са сиријског ратишта и Блиског истока којих је највише, процентуално посматрано, отишло на то подручје из БиХ. Због наведеног је формирана Управа за борбу против тероризма са намјером да се системски и плански бави овом проблематиком, кроз међународну полицијску сарадњу, са циљем превенције потенцијалних пријетњи по безбједност Српске. Поред тога, на иницијативу Министарства унутрашњих послова Влада Републике Српске је 2016. године донијела Акциони план о борби против тероризма и екстремизма, а те године је формирано и Координационо тијело за надзор сповођења тог документа. Тиме се даје допринос великој свјетској коалицији за борбу против тероризма и екстремизма, а сарађују са свим безбједносним и обавјештајним агенцијама како у земљи тако и у иностранству, по питању размјене информација о људима који могу бити потенцијални терористи.

У протеклом периоду, припадници Министарства су се суочили са озбиљним таласом илегалних миграција преко Републике Српске и успјешно се носе са овим изазовом. Многи од миграната имају „скривене идентитете“ које је тешко утврдити. Приликом контроле да ли имају оружје, провјере докумената и слично, припадници полиције Републике Српске су код многих утврдили да на тијелу имају ратне ране које говоре да су били на ратишту на Блиском истоку, а ријеч је углавном о младим људима, војно способним, који имају од 20 до 30 година. Због тога је и став институција Републике Српске да на њеном подручју не могу да се праве

прихватни центри за нелегалне мигранте, јер за то нема услова ни ресурса. Стога полиција сваког миграната који се појави на територији Републике Српске стави под контролу, укаже неопходну помоћ и пропрати даље на њиховом путу.

Сигуран и савремен информациони систем

Министарство има успостављен сигуран и савремен информациони систем за вођење електронских евиденција и систем за електронску размену података који пружа подршку у вршењу полицијских послова и олакшава сарадњу са другим институцијама. Развијено је преко 60 информационих система интегрисаних у јединствену цјелину чиме је полицијским службеницима омогућена онлајн провјера података на терену путем мобилних уређаја.

Отворени су нови канали комуникације са грађанима те су, на тај начин, подаци који су за њих битни постали доступнији. У циљу остваривања заштићене говорне комуникације неопходне за редовно обављање радних задатака, али и у случајевима хитних и ванредних ситуација, у примјени су савремени дигитални системи везе.

Министарство је претходних година отворило нове електронске канале комуникације са грађанима путем друштвених мрежа и мобилне апликације за паметне телефоне. Грађанима је омогућено да помоћу својих мобилних телефона пријаве кривично дјело, да виде фотографију прекршаја евидентираног радарским системом те да путем СМС сервиса провјере статус својих докумената и изврше увид у своје новчане казне. Путем вибер четбот (Viber ChatBot) апликације грађани се могу информисати о свим важним активностима Министарства.

Од скромне инфраструктуре до модерно опремљених објеката

Обављање полицијских и других послова из надлежности Министарства почели смо у врло скромним смјештајним капацитетима, често користећи објекте других институција и органа. Стога се у ових 30 година у циљу унапређења услова рада, приступило изградњи многобројних нових објеката као што су: тзв. бијела зграда на Старчевици, објекат Управе за полицијску обуку, као и бројне полицијске станице широм Републике Српске (Рудо, Лауш, Источна Илица, Добој 1, Љубиње, Језеро и друге). Такође, реконструисан је велики број објеката (Фоча, Зворник, Кнежево, Бијељина 2, Челинац, Омарска, Костајница и други). Највећи и најзначајнији капитални пројект је свакако Центар за обуку на чијој изградњи и адаптацији се ради посљедњих седам година. Приоритет Министарства

је био и да укњижи имовину коју је Министарство користило, а није била проведена у књигама Републичке управе за геодетске и имовинске послове Републике Српске, што је и учињено.

Министарство је у протеклом периоду уложило значајне напоре у побољшање квалитета услуге коју грађани добијају на локацијама за издавање личних докумената, којих у Републици Српској има 62, а смјештене су у просторијама полицијских станица. Већина локација је реновирана, радно вријеме прилагођено потребама грађана како би у што краћем року грађани остварили своја права у вези са личним документима (лична карта, путна исправа, возачка дозвола), регистрацијом моторних возила те другим питањима. Такође, посредством „СМС сервиса“ МУП-а могу да једноставном СМС поруком провјере статус свог личног документа, остваре увид у Регистар новчаних казни и тако уштеде своје вријеме.

Плате и пензије припадника Министарства унутрашњих послова Републике Српске

Плате у Министарству унутрашњих послова Републике Српске више пута су повећаване. Прво значајније повећање плата радника Министарства било је 2008. године након чега је услједила дужа стагнација. Посљедњих неколико година, плата радника Министарства неколико пута је повећавана по различитим основама, а све у циљу побољшања материјалног статуса припадника Министарства, захваљујући чему можемо слободно рећи да плата полицијског службеника у Републици Српској не заостаје за примањима полицајаца сусједних земаља.

У истом периоду, у пензију је отишло више од хиљаду полицијских службеника, тако да се и сам пријем нових радника врши постепено. Истовремено, нашим припадницима, полицијским службеницима који су градили наше Министарство и у рату се за њега изборили, омогућили смо да у пензију оду под повољнијим условима. Тако је законским измјенама предвиђено да се приликом обрачуна пензијске основице за полицијске службенике користи просјек пет најбољих година које су остварили током радног стажа, чиме је значајно увећана пензија полицијског службеника.

Полицијски оркестар и почасна јединица

Министарство унутрашњих послова Републике Српске формирало је 2017. године Полицијски оркестар који је за овај кратак период постојања и рада постао препознатљив дио не само полиције и Министарства, већ и цијеле Републике Српске. Дувачки оркестар Министарства Српске у

свечаним униформама постао је незаобилазан дио сваког републичког догађаја и прославе, а биљежи и бројне наступе, од Бањалуке, преко Требиња, до Беча и Димитровграда.

У истом периоду, реформисана је Почасна јединица која се ангажује на свим значајнијим догађајима Министарства и Републике Српске, а незаобилазан је дио свечаног дефилеа који се организује поводом Дана Републике Српске, 9. јануара у Бањалуци.

Учешће у мировним мисијама Уједињених нација широм свијета

Наши полицијски службеници исказују висок степен професионализма у обављању полицијских дужности, што је препознато и ван граница наше земље. Тако је од 2000. године до данас, у мировним мисијама Уједињених нација у Источном Тимору, Судану, Јужном Судану, Либерiji, Кипру и Конгу учествовало 95 полицијских службеника Министарства, а неколико припадника успјело је отићи и корак даље у смислу професионалног ангажмана у мисијама у Јужном Судану и Гвинеји Бисао, те у логистичкој бази УН-а у Бриндизију (Италија).

* * *

На крају, с поносом могу истаћи да имамо полицију са снажним идентитетом и снагом, оријентисану према грађанима, која је поуздан и признат партнер полицијама у окружењу, Европи и свијету. Јасна је наша одређеност и визија да идемо укорак са модерним принципима и правцима у области безбједности, да полицију још више приближимо грађанима и будемо отворени ка јавности. Стварамо полицију која ће будућим нараштајима бити примјер, а у очима свог народа израз највиших људских, моралних и демократских вриједности.

Припадницима Министарства унутрашњих послова Републике Српске поручујем да остану досљедни вриједностима које поштујемо, а то су законито и професионално поступање, поштовање људских права и слобода свих грађана, поштење и отвореност, праведност и љубазност. Приликом обављања својих задатака останите вјерни традицији народа Републике Српске, храбрости, патриотизму, пожртвованости и хуманости.

Министарство унутрашњих послова Републике Српске је било и остаће носилац истинских промјена у друштву и прави чувар мира и реда свих грађана Републике Српске. У ових 30 година, тешко смо се изборили за свој идентитет и постали гарант стабилности и безбједности. На нама је да даље истрајемо на том путу.

MINISTRY OF INTERIOR OF THE REPUBLIC OF SRPSKA – OUR FIRST THIRTY YEARS¹

Minister Dragan Lukac, MA²

The Ministry of Interior grew out of the defensive-patriotic war as an expression of a strong will to protect the citizens and property of the Republic of Srpska and to make everyone feel safe in it. In its significant historical development, the Ministry has repeatedly transformed its organization in order to have a modern organization model today. From the original eight basic organizational units at the seat of the Ministry, which existed as services or administrations, today the Ministry has twenty-seven. The formation of new basic organizational units is very significant: the Directorate for the Security of Persons and Facilities, the Directorate for Combating Terrorism and Extremism, the Directorate for Organized and Serious Crime, the Directorate for Police Support and the Training Center. In 2017, the original five centers of security services, which also functioned as public security centers, were transformed into police departments. Thus, the territory of the Republic of Srpska is now covered by ten police administrations, the formation of which has influenced the approach of services to citizens, better control of the terrain and overview of the overall situation. The Ministry of Interior of the Republic of Srpska was and will remain the guardian of peace in the Republic of Srpska and will not allow anyone to threaten it. Members and organizational units of the Ministry of Interior of the Republic of Srpska have, since their foundation until today, been honored, rewarded and praised many times for their selfless contribution to the construction of the Republic of Srpska, as well as for the exceptional results achieved and the professionalism and humanity shown in their work. Thus, the President of the Republic of Srpska awarded organizational units of the Ministry with the Order of the Republic of Srpska on a ribbon, two Orders of the flag of the Republic of Srpska with a golden wreath and three Orders of Njegos (I and III orders).

The Ministry of Interior was formed on April 4, 1992 with the establishment of the Special Militia Brigade. The importance of this unit and its war detachments in the defense of Republic of Srpska is immeasurable. Its members fought on all battlefields of Republic of Srpska. 144 members gave their lives in that battle,

¹ Excerpts from the public speeches of the Minister of Interior of the Republic of Srpska, Minister Dragan Lukac, MA, about the most important activities in the lines of work of the Ministry.

² MINISTER OF INTERIOR OF THE REPUBLIC OF SRPSKA

and a total of 782 members of the Ministry died in the defensive-patriotic war. We owe them eternal gratitude, because they gave their lives for the Republic of Srpska and its generations and wrote a bright page of our history with their names. That is why special priority in employment is given to family members of fallen members of the Army of the Republic of Srpska and the Ministry.

From the Special Militia Brigade to the Special Anti-Terrorist Unit and the Gendarmerie

By transforming the Special Police Unit into the Special Anti-Terrorist Unit (SAU), we got a unit organized on the model of European elite anti-terrorist units. The unit performs the most complex security tasks and tasks, resolves hostage situations, establishes public order and peace in high-risk situations, provides assistance in emergency situations, in cases of natural disasters and major natural disasters. The unit was constantly developed, rejuvenated and underwent the most modern training and was equipped with the most modern specialist equipment, uniforms and vehicles. Today's SAU has modern equipment and weapons, and for interventions they have at their disposal armored multi-functional vehicles, "Despot", ten of them, top performance vehicles that represent new potential and new strength for the Ministry, and they were acquired with the aim of protecting members of the police, for the fight against terrorism, organized criminal groups, but also as help to the population in case of natural disasters. SAU also has a Helicopter Unit, whose modern helicopters help the police in operational work in the field, in order to prevent and timely detect perpetrators of serious crimes, but also for civilian needs, i.e. for search and rescue missions, to help the population in case of natural disasters, to support medical interventions and other crisis situations.

For the first time in its history, the Ministry of Interior of the Republic of Srpska received the Gendarmerie in 2019. The support units were reorganized into a modern, staffed and materially equipped formation ready to respond to all the security challenges we face today. Gendarmerie units are made up of well-equipped, professionally trained and specialized forces. It is filled with members of the active staff of the Ministry, primarily young police officers, and in its work it is already recording significant results throughout the Republic of Srpska.

From the Internal Affairs High School to the Police Training Directorate and the Training Center

Police training and education began immediately after the establishment of the Ministry of Interior of the Republic of Srpska. Within the High School of

Internal Affairs, in the period from 1992 to 2001, through eight classes, 1,139 students, i.e. police officers - security technicians, graduated. Also, in the period from 1992 to 1999, 5,191 participants completed the Course for Police Officers. Since 1995, 577 internal affairs lawyers have graduated from the Higher School of Internal Affairs in Banja Luka, and 1,236 graduated internal affairs lawyers have graduated from the Higher School of Internal Affairs by 2017. That year, the College of Internal Affairs was transformed into the Faculty of Security Sciences, which continued to train highly educated police and security personnel within the University of Banja Luka. A significant focus in the last decade of the Ministry's work is the rejuvenation of the police. To date, 2,519 cadets in twenty-two classes and 164 cadets for members of the Special Anti-Terrorist Unit in eight classes have successfully completed police training at the Police Academy. Of that number, 1,431 cadets have completed training since 2015 alone, while currently, for the first time, 500 cadets are being trained simultaneously in two separate classes (XXIII and XIV Police Academy and IX and X for SAU). If we add to this number almost 500 graduates of the Higher School of Internal Affairs in Banja Luka who were unemployed, and then were accepted into employment with the Ministry, then we can conclude that over the past eight years, more than half of the operational police force has been recruited. In addition, today, the Directorate for Police Training continues to train a new class of the Police Academy (a total of 186 cadets) and conducts 112 trainings, seminars, courses and other forms of professional development that are systematized in the Curriculum Catalog.

On the area of the former barracks Zaluzani in Banja Luka, on over 75 hectares of land, the Training Center of the Ministry of Interior was established, and after the renovation, adaptation and reconstruction of the existing facilities, numerous new facilities and infrastructure were built. The training center is a unique training center for training members of the Ministry, which, among other things, contains specialized training grounds, a sports hall for martial arts and a modern gym, a new shooting range with accompanying facility and infrastructure, sports fields, and other training facilities. In addition to the Training Center, the Special Anti-Terrorist Unit with the Ministry's Helicopter Unit, the Gendarmerie Unit, including the Gendarmerie Unit-Cavalry and service dogs, the Directorate for Organized and Serious Crime, the Directorate for Combating Terrorism and Extremism and the Directorate for Personal Security are located at this location and facilities. A unique memorial church of Saint Archangel Michael was built within the complex, as an expression of memory of courage and sacrifice during the defensive-patriotic war. Also, the new building of the Police Academy with a boarding school, which covers an area of 9,000 m², is being completed, and is adapted to the performance of

modern teaching and training of cadets at the Police Academy, as well as professional and specialist training for members of the Ministry.

Suppression and prevention of all forms of crime

The Police of the Republic of Srpska demonstrated their abilities in a series of complex phenomena and events, thus creating a safe environment for all its citizens. The Ministry was and remains the guarantor of security and the main bearer of the fight against all types of crime and all security threats, especially the fight against terrorism. Breaking up and arresting members of organized criminal groups, especially those involved in the illegal production and trafficking of narcotic drugs, as well as others, is certainly one of the constant and impressive activities. In the past 30 years, the criminal police have successfully dealt with the most complex crimes, from cases of serious murders, bank robberies and their shipments with millions in material damage, illegal arms trade, suppression of the auto mafia, as well as the challenges of modern forms of crime such as high-tech. She also made a significant contribution to war crimes investigations.

The crime rate in the territory of the Republic of Srpska has been in constant decline since its foundation until today, and the level of crime is in constant growth. From its establishment until today, the Ministry of Interior has almost halved the crime rate, which is a great success. We have successfully dealt with organized criminal groups, even though the types of crime and modus operandi have changed, and with all kinds of violations of public order and peace and the safety of citizens. The Ministry changed, reformed and reorganized, grew, equipped and trained to respond to every new challenge.

The priorities in the work of the criminal police continue to be the suppression and detection of crimes of unauthorized production and trafficking of narcotic drugs, crimes of organized and serious crime and corruption, the fight against terrorism and extremism, as well as high-tech crime.

Maintenance of public order and peace

In these 30 years, we have significantly improved the work of the police in the area of public order and peace, and a favorable state of public order and peace has been maintained, the number of cases of violations of public order and peace has decreased on an annual basis, so in 2021, the lowest number of offenses was recorded according to public order and peace from the foundation until today.

With the application of smart video-based technologies, the "Safe City" project is being realized, which the Ministry is implementing in cooperation

with local communities with the aim of establishing a video surveillance system of public areas in 53 local communities in the Republic of Srpska. The project includes the establishment of a video-surveillance system of public areas, squares, parks, buildings, bridges, streets, intersections, parking lots, sports facilities, with the aim of preventive protection of citizens and their property, but also for the purpose of fighting crime, terrorism and all other forms of security violations. and public order and peace.

Road traffic safety

Significant efforts have been made to improve traffic safety on the roads of the Republic of Srpska, and we note a continuous decrease in the number of victims in traffic accidents in the Republic of Srpska. For example, in the year after the war, 255 people died in traffic accidents, and in 2021, 101 people died.

Significant investments in modern equipment and radar systems, as well as the application of modern technologies for recording violations, data transmission and processing, contributed to this. Thus, the so-called are active today. interceptors - official vehicles with a radar system that registers violations of exceeding the vehicle's speed, and the installation of 100 stationary radars on critical routes throughout Srpska and the necessary accompanying equipment is underway. The police of Republic of Srpska showed exceptional professionalism and efficiency in securing persons and facilities and visits of important persons (visit of Pope Ivan Paul II, visit of Minister of Foreign Affairs of the Russian Federation Sergey Lavrov, visit of the delegation of the Council of the Russian Federation of the Federal Assembly of the Russian Federation, securing of other protected persons), but also in securing large public gatherings, sports competitions and concerts of world music stars.

The fight against terrorism, violent radicalization and extremism

One of the priorities in the work of the Ministry is the fight against terrorism, the prevention of violent radicalization and extremism. After the terrorist attack on the Police Station in Zvornik in 2015, when one of our members was killed and two were wounded, the Ministry seriously devoted itself to this issue. Namely, although there have been no terrorist acts recently, it does not mean that those who have radical intentions, especially organized groups of extremists who have committed terrorist acts in BiH so far, will not try again. The fact is that in BiH there are still dozens of parajamats where there are mainly members of the Wahhabi movement who do not respect the laws of this country and live according to their own rules. Likewise, it is a fact that all terrorist attacks so far have been carried out by members of that movement, and therefore their

activities and the return of jihadists from the Syrian battlefield and the Middle East, the majority of which, in percentage terms, went to that area from BiH cannot be ignored. Due to the above, the Directorate for Combating Terrorism was formed with the intention of dealing with this issue in a systematic and planned manner, through international police cooperation, with the aim of preventing potential threats to the security of Srpska. In addition, at the initiative of the Ministry of Interior, the Government of the Republic of Srpska adopted an Action Plan on the fight against terrorism and extremism in 2016, and in the same year a Coordination Body was formed to oversee the implementation of that document. This is a contribution to the great global coalition for the fight against terrorism and extremism, and they cooperate with all security and intelligence agencies both in the country and abroad, regarding the exchange of information about people who may be potential terrorists.

In the past period, members of the Ministry have faced a serious wave of illegal migration through Republic of Srpska and are successfully dealing with this challenge. Many of the migrants have "hidden identities" that are difficult to determine. When checking whether they had weapons, checking documents and the like, members of the Republic of Srpska police found that many of them had war wounds on their bodies, which indicated that they had been on the battlefield in the Middle East, and they were mostly young people, of military age, who had from 20 to 30 years. This is why the position of the institutions of the Republic of Srpska is that reception centers for illegal migrants cannot be built on its territory, because there are no conditions or resources for that. Therefore, the police put every migrant who appears on the territory of the Republic of Srpska under control, provide the necessary assistance and accompany them on their way.

Secure and modern information system

The Ministry has established a secure and modern information system for keeping electronic records and a system for electronic data exchange that provides support in the performance of police work and facilitates cooperation with other institutions. More than 60 information systems integrated into a single unit have been developed, enabling police officers to check data online in the field via mobile devices.

New channels of communication with citizens have been opened and, in this way, data that is important to them has become more accessible. In order to achieve the protected voice communication necessary for the regular performance of work tasks, but also in cases of emergency and emergency situations, modern digital communication systems are in use.

In previous years, the Ministry opened new electronic channels of communication with citizens through social networks and mobile applications for smartphones. Citizens are enabled to use their mobile phones to report a criminal offense, to see a photo of the offense recorded by the radar system, and to check the status of their documents and their fines through the SMS service. Through the "Viber ChatBot" application, citizens can be informed about all important activities of the Ministry.

From modest infrastructure to modern facilities

We started performing police and other tasks under the Ministry's jurisdiction in very modest accommodation capacities, often using the facilities of other institutions and bodies. Therefore, in these 30 years, in order to improve working conditions, the construction of numerous new facilities was started, such as: the so-called The white building on Starcevic, the facility of the Police Training Authority, as well as numerous police stations throughout the Republic of Srpska (Rudo, Laus, East Ilidza, Doboj 1, Ljubinja, Jezero and others). Also, a large number of buildings were reconstructed (Foca, Zvornik, Knezevo, Bijeljina 2, Celinac, Omarska, Kostajnica and others). The largest and most significant capital project is certainly the Training Center, the construction and adaptation of which has been underway for the past seven years. The Ministry's priority was also to register its property that was used by the Ministry and was not entered in the books of the Republic Administration for Geodetic and Property Affairs of the Republic of Srpska, which was done.

In the past period, the Ministry has made significant efforts to improve the quality of service that citizens receive at locations for issuing personal documents, of which there are 62 in the Republic of Srpska, and they are located in the premises of police stations. Most of the locations have been renovated, working hours adapted to the needs of citizens so that citizens can realize their rights in connection with personal documents (identity card, travel document, driver's license), motor vehicle registration and other issues as soon as possible. Also, through the "SMS service" of the Ministry of Internal Affairs, they can check the status of their personal document with a simple SMS message, gain insight into the Register of Fines and thus save their time.

Salaries and pensions of members of the Ministry of Interior of the Republic of Srpska

Salaries in the Ministry of Interior of the Republic of Srpska have been increased several times. The first significant increase in the wages of Ministry workers was in 2008, which was followed by a longer period of stagnation. In

the last few years, the salary of the employees of the Ministry has been increased several times on different grounds, all with the aim of improving the financial status of members of the Ministry, thanks to which we can freely say that the salary of a police officer in Republic of Srpska does not lag behind the salaries of policemen in neighboring countries.

In the same period, more than a thousand police officers retired, so the recruitment of new employees is done gradually. At the same time, we enabled our members, the police officers who built our Ministry and fought for it in the war, to retire under more favorable conditions. Thus, the legal changes provide that when calculating the pension base for police officers, the average of the five best years they have achieved during their service is used, which significantly increased the police officer's pension.

Police band and honor unit

The Ministry of Internal Affairs of the Republic of Srpska formed the Police Orchestra in 2017, which for this short period of existence and work became a recognizable part not only of the police and the Ministry, but also of the entire Republic of Srpska. The brass band of the Ministry of Srpska, in its formal uniforms, has become an indispensable part of every republican event and celebration, and it records numerous performances, from Banja Luka, via Trebinje, to Vienna and Dimitrovgrad.

In the same period, the Honorary Unit was reformed and participates in all important events of the Ministry and the Republic of Srpska, and is an unavoidable part of the ceremonial parade organized on the occasion of the Day of the Republic of Srpska, on January 9 in Banja Luka.

Participation in United Nations peacekeeping missions around the world

Our police officers demonstrate a high level of professionalism in the performance of police duties, which is recognized even outside the borders of our country. Thus, from 2000 until today, 95 police officers of the Ministry have participated in peacekeeping missions of the United Nations in East Timor, Sudan, South Sudan, Liberia, Cyprus and Congo, and several members managed to go a step further in terms of professional engagement in missions in South Sudan and Guinea-Bissau and the UN Logistics Base in Brindisi (Italy).

* * *

In the end, I can proudly point out that we have a police force with a strong identity and strength, oriented towards citizens, which is a reliable and recognized partner of the police in the surrounding area, Europe and the world. Our

determination and vision is clear to keep up with modern principles and directions in the field of security, to bring the police even closer to the citizens and to be open to the public. We are creating a police force that will be an example to future generations, and in the eyes of its people, an expression of the highest human, moral and democratic values.

I tell the members of the Ministry of Interior of the Republic of Srpska to remain consistent with the values we respect, which are legal and professional behavior, respect for the human rights and freedoms of all citizens, honesty and openness, fairness and kindness. When performing your tasks, stay true to the traditions of the people of Republic of Srpska, courage, patriotism, self-sacrifice and humanity.

The Ministry of Interior of the Republic of Srpska has been and will remain the bearer of real changes in society and the true guardian of peace and order for all citizens of the Republic of Srpska. In these 30 years, we fought hard for our identity and became a guarantor of stability and security. It is up to us to continue to persevere on that path.

Рад за примљен: 13.05.2022. године
Рад прихваћен: 25.05. 2022. године

ТРИДЕСЕТ ГОДИНА ПОЛИЦИЈСКОГ ОБРАЗОВАЊА И ОБУКЕ У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ

Проф. др Миле Шикман¹

Апстракт: Тридесет година полицијског образовања и обуке је период у којем се ова дјелатност полицијске професије развијала и унапређивала како би одговорила постављеном задатку, а то је обучен и на професионалним основама заснован полицијски кадар. Наравно, у обзир треба узети и традицију полицијског школства које је постојало на територији данашње Републике Српске и БиХ, укључујући свакако период од 1918. године, с обзиром на то да су егзистирали одређени видови обуке и образовања за потребе полиције. Међутим, оно што је значајније напоменути јесте да је Министарство унутрашњих послова Републике Српске, већ приликом свог организационог формирања и успостављања 1992. године препознало потребу системског школовања и обуке кадрова за властите потребе. Од тада, до данас, полицијско образовање и обука се непрестано развијала и прилагођавала потребама службе, што ће сигурно остати и у будућности препознатљива њена карактеристика.

Кључне ријечи: полицијско образовање, Полицијска академија, обука, стручно усавршавање, специјалистичка обука.

УВОД

Како се полицијски послови на територији данашње Републике Српске и БиХ обављају на организован начин још од краја XIX вијека, тако можемо пратити и развој полицијског школства и образовања. Узимајући у обзир да српски народ живи у историјским областима БиХ од њиховог првог спомена у историји (Антић, Кеџмановић, 2016: 17), онда и процес настанка и развоја полицијске службе, а самим тим и полицијског обра-

¹ Министарство унутрашњих послова Републике Српске, e-mail: nacelnik@education.muprs.org

зовања у Републици Српској прати ту тековину. Оно што је општа карактеристика јесте да је организација и надлежност полиције била усклађена са уставном организацијом држава у чијем се саставу налазила територија данашње БиХ. Од 1992. године, када је формирана Република Српска полицијско образовање и обука је у надлежности Министарства унутрашњих послова Републике Српске (Шикман, Амићић, 2012; Шикман, 2017). Ова дјелатност се у континуитету остварује свих тридесет година, при чему је мијењала облик и начин организације, док је функција остала иста: обучен и на професионалним основама заснован полицијски кадар.

Дакле, са сигурношћу можемо тврдити да вишедеценијска традиција и искуство у образовању и обуци полиције гарантује остваривању његове функције. Оно што се поставља као питање јесте на који начин одговорити изазовима на данашњем степену развоја, тј. како организовати полицијску обуку, узимајући у обзир динамичност промјена и специфичности полицијског рада данас. Наиме, полицијски лидери широм свијета и њихове организације суочавају се са проблемима у побољшању аспеката своје ефикасности. Како то наводи Пери Станислас (2013): „Понекад ови проблеми могу укључивати релативно мала побољшања или прилагођавања у пракси, док у другим случајевима проблеми организације и ефикасности могу бити распрострањенији и потенцијално ендемски, захтијевајући бројне интервенције или стратегије како би се донијеле значајне промјене и побољшани резултати“ (Stanislas, 2013: 20). Због тога је осмишљавање концепта и модела полицијског образовања, обуке и усавршавања веома важна и сложена активност којом се стварају услова који ће обезбиједити континуирани развој полицијске обуке и стручног усавршавања (Шикман, Амићић, 2012: 2), а све са циљем што квалитетнијег обављања полицијских послова и задатака.

Управо су наведено и изазови са којима се носи полицијска обука у Републици Српској. Изналажење најоптималнијег модела обуке и његова пуна имплементација у полицијској пракси је стални задатак. До сада су ова питања више пута разматрана на научним и стручним основама², а објављене су монографске публикације³ и појединачни радови⁴, што све заједно чини квалитетну основу за даљи развој полицијске обуке код нас.

2 Тако је 2001. године у организацији Више школе унутрашњих послова уприличен округли сто на тему: „Полиција и образовање“, а годину дана касније објављен је истоимени зборник радова (Виша школа унутрашњих послова, 2002). Поред тога током 2006. године у оквиру Високе школе унутрашњих послова реализован је научно-истраживачки пројекат „Утврђивање модела образовања и профила дипломираних студената Високе школе унутрашњих послова Републике Српске – Бања Лука“, о чијим резултатима је 2007. објављен извјештај (Висока школа унутрашњих послова, 2007).

3 Прва монографија Више Више – Високе школе унутрашњих послова 1995–2005. објављена је 2005. године, а друга монографија Високе школе унутрашњих послова: 2005–2015. публикована је 2015. године (Висока школа унутрашњих послова, 2005, 2015).

4 Поводом 20 година (2012) и 25 година (2017) полицијског образовања објављени су тематски бројеви

ОСВРТ НА ПОЛИЦИЈСКО ОБРАЗОВАЊЕ У РАНИЈЕМ ПЕРИОДУ

Према доступној историјској грађи, зачеци организованог обављања полицијских послова у БиХ могу се пронаћи већ крајем XIX вијека⁵, затим кроз организацију и функционисање полицијске службе у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца⁶ па касније у периоду између два свјетска рата у Краљевини Југославији и на концу у бившој СФРЈ⁷.

Када је ријеч о полицијском школству, оно је на организован начин почело да се обавља већ у почетном периоду живота новоосноване Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца када је остварен видан напредак у развоју полиције, што је, између осталог, укључивало почетак планског школовања и стручне обуке полицијског кадра. Тако је у Сарајеву формирана стална школа за људство полицијске страже, коју је у периоду од 1924. до 1930. године завршило осам класа са укупно 600 полицијских стражара и подофицира. Поред тога, при Заповједништву полицијске страже, организована је допунска школска настава за стражаре (Талијан, Божовић, 2005: 17). У прилог томе свједоче и фотографије које се чувају у Музеју полиције Републике Српске датирани из 1926. и 1927. године⁸.

У периоду послје II свјетског рата, како је обављање полицијских послова на територији тадашње Социјалистичке Републике БиХ, обиљежио уређен систем полицијске организације који је уживао велико повјерење грађана и јавности (Јовичић, 2008: 119-124), тако је и полицијско школство издигнуто на један већи степен. У почетку је полицијска обука била организована путем курсева за полицајце (тада милиционере), а од 1970. године путем редовног средњошколског образовања. Наиме, те године је

часописа Безбједност, полиција, грађани у којима су публиковани радови на ову тему.

5 Тако су на окупираној територији данашње БиХ под аустроугарском влашћу полицијске послове обављале општинске полицијске страже, све до 1898. године, када је општинска полиција прерасла у државну и постала дио државне управе – по узору на бечку полицију (Талијан, Божовић, 2005: 11).

6 Таква организација задржана је и у новој држави Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца све до 1921. године када је услиједила фаза унифицирања законске регулативе у заједничкој држави, на темељима јединственог поретка. Формиране су Команде одјела државне полицијске страже које су биле у сједиштима Великих жупана (за простор данашње БиХ: Сарајево, Мостар, Бања Лука, Травник и Тузла) и Команде раздјела државне полицијске страже које су биле у сједиштима среских начелстава и среских испостава. Такође, вриједно помена јесте да је у новој заједничкој држави усвојена уредба којом је српска жандармерија уједињена са жандармеријом из покрајина бивше Аустроугарске монархије, дакле, и на територији данашње БиХ (Талијан, Божовић, 2005: 16, 17).

7 У периоду послје II свјетског рата, тачније, од 1944. до 1992. године, организација полиције је била у складу са тадашњим устројством државе те су полицијски послови обављани у оквиру република, прво у ФНРЈ (до 1963. године), а потом у СФРЈ (до 1992. године). Полиција је до 1990. године дјеловала у оквиру Републичког секретаријата унутрашњих послова СР БиХ, под називом „Милиција”, када се Секретаријат трансформисао у Министарство унутрашњих послова БиХ (Јовичић, 2008: 119-124).

8 Прва фотографија датирана је од 4. 11. 1926. године на којој се налазе кадети и наставни кадар II класе Стручен подофицирске школе Државне полицијске страже у Сарајеву. Друга фотографија датирана од 13. 3. 1927. године, а на њој су кадети V класе припремне школе Државне полицијске страже у Сарајеву. Наведени датуми и натписи уписани су на таблу ћиричним писмом, писаним словима.

основана Школа за унутрашње послова⁹ у којој се изводила настава у трајању од три године, а потом је 1975. године основан Центар за образовање кадрова унутрашњих послова¹⁰ у којем је Школа за унутрашње послове наставила рад, а образовање кадрова је извођено трајању од четири године. У Центру су спровођење и специјалистичке обуке, стручно усавршавање и оспособљавање кадрова за вршење послова у вези са спровођењем друштвене самозаштите и у другим органима и организацијама, као и криминалистичко-техничка вјештачења, те социолошка, психолошка, педагошка и друга испитавања за потребе органа унутрашњих послова.

Наведени начин полицијског школовања и обуке егзистирао је у БиХ до 1992. године, када је услед грађанског рата (1992. од 1995. године) који је вођен на њеном простору, дошло до распада Социјалистичке Републике БиХ. Формирањем Републике Српске¹¹ те године успостављено је Министарство унутрашњих послова¹², а у оквиру њега посебна организациона јединица чији је задатак био школовање и обука кадрова за рад у наведеном органу.

ПОЛИЦИЈСКА ОБУКА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ ОД 1992. ГОДИНЕ

Одлуком Предсједништва Српске Републике промијењен је назив и сједиште Школе за унутрашње послове из Сарајева, која је носила назив „Мијо Керошевић – Гуја“, у Средња школа унутрашњих послова, са сједиштем у Бањој Луци¹³. Ова школа је почела са радом 2. новембра 1992. године, у њој су школовање наставили дотадашњи кадети који су се за то определијелили, као и новоуписани кадети. Њена дјелатност је била школовање и стручно оспособљавање кадрова за обављање послова полицајца – техничара за послове безбједности, кроз редовно четворогодишње школовање (Шикман, 2017: 23). Поред редовног средњошколског образовања, пријем нових полицијских службеника у тадашњим условима је била изражена кадровска потреба, што је захтијевало одговарајућу обу-

9 Закон о Школи за унутрашње послове, Службени лист СРБиХ, бр. 18/70.

10 Законом о центру за образовање кадрова унутрашњих послова, Службени лист СРБиХ, бр. 24/75.

11 Република Српска формирана је 9. јануара 1992. године Одлуком Скупштине српског народа у Босни и Херцеговини, а међународно је верификована потписивањем Општег оквирног споразума за мир у БиХ 1995. године.

12 Као датум формирања Министарства унутрашњих послова Републике Српске обиљежава се 4. април 1992. године, када је формирана Специјална јединица полиције као прва организациона јединица Министарства Српске Републике БиХ.

13 Одлука о промјени назива и сједишта Школе за унутрашње послове „Мијо Керошевић – Гуја“ у Сарајеву, број 01-854/92 од 12.09.1992.

ку. У те сврхе су у Бањој Луци, Добоју и на Тјентишту већ од 1992. године организовани курсеви за полицајце који су реализовани све до 1997. године. Тако је у првим годинама, које су уједно биле и најтеже јер су се одвијале у условима одбрамбено-отаџбинског рата, извршено кадровско попуњавање Министарства унутрашњих послова¹⁴.

Након тога, како је исказана потреба за кадровима са вишом стручном спремом током 1995. године основана је Виша школа унутрашњих послова¹⁵, која је свој рад почела 20. новембра 1995. године. Виша школа унутрашњих послова организована је као високообразовна установа у којој је наставни процес трајао пет семестара, а по завршетку школовања добијао се стручни назив „правник унутрашњих послова” и виша стручна спрема. У том периоду Виша школа унутрашњих послова са Средњом школом унутрашњих послова чиниле су Центар за образовање кадрова Министарства Републике Српске, као основном организационом јединицом Министарства. Истовремено је успостављена сарадња са високообразовним установама из Републике Српске, прије свега Правним факултетом Универзитета у Бањој Луци, као и Вишом школом унутрашњих послова из Земуна.

Окончањем ратих сукоба, започео је процес реорганизације полицијских стуркура у БиХ, који је био под израженим утицајем међународне заједнице¹⁶. Наведено је имало утицаја и на полицијску обуку, те је основана Полицијска академија, чиме је измијењен дотадашњи концепт обуке полиције, али и њен циљ који се огледао у „изградњи професионалних и мултиетничких полицијских снага у БиХ“ (Јовичић, 2005). Обука на Полицијској академији је почела 1999. године према тада важећем наставном плану и програму, у трајању од годину дана. Овај систем обуке био је различит од досадашњег јер је подразумијевао андрагошки рад са кадетима, који су већ стекли одговарајућу стручну спрему (види опширније: Миладиновић, Миросавић, Марковић, 2017; Даничић, 2002). Истовремено, Средња школа унутрашњих послова наставила је са радом до окончања школовања започетих генерација, односно 2001. године. Поред тога, сегмент специјалистике обуке у Школском центру одвијао се путем курсева и семинара, као облика стручног оспособљавања и усавршавања полицијских службеника (Даничић, 2002: 25)

14 У прилог томе говоре и подаци да је Курс за полицајца завршио 5191 полазник, а Средњу школу унутрашњих послова укупно 1139 ученика (Шикман, 2017: 23-24).

15 Виша школа унутрашњих послова у Бањој Луци основана је Одлуком Владе Републике Српске број 02-157/95 од 01. 07. 1995. Године.

16 Наиме, Дејтонским мировним споразумом из 1995. године указано је на потребу реорганизације полицијских снага у БиХ, укључујући и Министарство унутрашњих послова Републике Српске. Тако је дато овлашћење Међународним полицијским снагама – ИПТФ (IPTF – International Police Task Force) да спроведу реформу полиције у БиХ која је трајала до 2002. године.

Сљедећа значајна промјена у области полицијског образовања десила се 2002. године, када је Виша школа унутрашњих послова трансформисана у Високу школу унутрашњих послова.¹⁷ На тај начин је започео процес високог образовања у Министарству Републике Српске, покренута је научноистраживачка дјелатност, затим издавачка дјелатност, као и организовање разних научних скупова. Оснивање Високе школе захтијевало је трансформацију дотадашњег Центра за образовање кадрова у нову основну организациону јединицу Министарства, па је тако формирана Управа за полицијско образовање, с циљем организације и координације рада Полицијске академије и Високе школе унутрашњих послова. Школовање у Високој школи унутрашњих послова трајало је у почетку седам, а касније осам семестара, а студенти су завршетком школе стицали звање дипломирани правник унутрашњих послова¹⁸. Основна полицијска обука реализовала се путем Полицијске академије у складу са кадровским потребама, што је условљавало бројност кадета и динамику обуке (прије свега трајање обуке).

Овакав систем полицијског образовања (високо образовање) и обуке егзистирао је до 2017. године, када се оправданим указала потреба за реорганизовањем у значајнијем обиму. Наиме, усљед стицања услова за пензију већег броја полицијских службеника које је пројектовано до 2025. године, јасно је повећана потреба за обуком већег броја полицијских службеника за обављање полицијских послова са средњом стручном спремом. Истовремено, евидениран је био прилично велики број свршених студената Високе школе унутрашњих послова који нису били запослени.¹⁹ Због тога је одлучено да се изврши трансформација Високе школе унутрашњих послова у Факултет безбједносних наука као организационе јединице Унивезитета у Бањој Луци, а полицијска обука и усавршавање да добију динамичнији карактер путем Управе за полицијску обуку и Центра за обуку (Шикман, 2017: 25). На тај начин полицијско образовање је уврштено у систем високог образовања чиме је омогућен његов даљи развој (Шикман, 2017; Јовичић, 2017), а полицијска обука унапријеђена кроз

17 Висока школа унутрашњих послова основана је Одлуком Владе Републике Српске о трансформацији Више у Високу школу унутрашњих послова број 02/1-020-734/02 од 23. 7. 2002.

18 Висока школа унутрашњих послова је била придружена чланица Универзитета у Бањој Луци од 2008. године, при чему су сва академска питања била у његовој надлежности, матичној за научна поља „безбједност и криминалистика“ од 2012. године, а са лиценцираним студијским програмом од 2013. године (Шикман, 2017: 25).

19 Тако је почетком 2015. године већ било 450 свршених студената Високе школе унутрашњих послова који су били без запослења. Министар Лукач је тада изјавио: “С обзиром да није било слободних мјеста са високом стручном спремом, отварали смо конкурсе са средњом стручном спремом на које се одмах пријавило 350 људи да раде као полицајци без обзира на то што имају факултет, јер им је стало да добију посао. Многи од њих су касније добили радна мјеста са својом стручном спремом, односно помјерали смо их на вишу и високу стручну спрему у зависности од потреба и одласка људи у пензију“ (АТВ, 9.9.2018.).

нови начин обучавања полицијских службеника за самостално обављање полицијских послова и задатака. Претпоставља се, како то наводи Роберт Вуд (2008), да ће андрагошка методологија наставе (намијењена раду са одраслима) служити као ефикасније средство за обуку полицијских службеника²⁰ (Vodde, 2008). Наиме, андрагогија полази од става да одрасли уче другачије од дјецe, своју праксу заснива на потребама, интересовањима, спремности, оријентацији, искуству и мотивацији одраслог полазника обуке. „Узимајући у обзир ове потребе, андрагогија се фокусира на омогућавање холистичког, интегративног и колаборативног приступа учењу који ставља снажан нагласак на искуствено учење“ (Vodde, 2008).

ПОЛИЦИЈСКА ОБУКА ДАНАС

Полицијска обука у Републици Српској данас представља модерано организован и успостављен систем основне полицијске обуке, специјалистичке обуке, стручног усавршавања и редовне обуке припадника Министарства унутрашњих послова Републике Српске. Наведене активности остварује се путем двије основне организационе јединице, и то Управе за полицијску обуку и Центра за обуку, које у оквиру својих надлежности реализују наведене видове обука.

На основу правног оквира полицијске обуке и усавршавања у Министарству,²¹ те организационе структуре надлежне за обављање ових послова и задатака, можемо говорити о двије основне врсте обука и усавршавања у оквиру Министарства, и то (види детаљније: Шикман, 2017: 30):

- 1) Основна полицијска обука, која обухвата:
 - a. Обука кадета са најмање IV степеном стручне спреме,
 - b. Обука понављања знања за запослене са најмање IV степеном стручне спреме који немају полицијско образовање,
 - c. Стручно оспособљавање за запослене са најмање VI и VII степеном стручне спреме који немају полицијско образовање.
- 2) Стручна обука, коју чине:
 - a. Редовна и додатна обука полицијских службеника

20 Наведену претпоставку Вуд је потврдио у својој докторској дисертацији: „Док анегдотски подаци сугеришу да андрагогија даје веће резултате у учењу и компетенцијама у поређењу са традиционалним, педагошким, војним моделом, одсуство емпиријских података послужило је као подстицај овој студији која је открила да је андрагошка методологија наставе била ефикаснија“ (Vodde, 2008).

21 Послови полицијске обуке, стручног оспособљавања и усавршавања Законом о полицији и унутрашњим пословима (Службени гласник бр. 57/16, 110/16, 58/19, 82/19, 18/22 - Одлука УС) дефинисани су као остали унутрашњих послови (чл. 6, ст. 4) и у потпуној су надлежности Министарства унутрашњих послова Републике Српске. Зато Министарство организује и врши стручну обуку запослених, обуку понављања знања, као и друге обуке за потребе физичких и правних лица (чл. 149, ст. 1) путем Управе за полицијску обуку и Центра за обуку (чл. 149, ст. 2).

- b. Специјалистичка обука и
- c. Стручно усавршавање.

Основна полицијска обука је базична обука за стицање неопходних знања и вјештина за самостално обављање полицијских послова. Реализује се на Полицијској академији према наставном плану и програму који дониси министар унутрашњих послова. Тренутно је њено трајање 14 мјесеци, од којих осам подразумева теоријско-модуларну и ситуациону наставу, а шест стручно оспособљавање – приправнички рад у матичним полицијским управама.

Када је ријеч о стручној обуци, она је намијењена полицијским службеницима који су већ у служби. Састоји се од стицања нових знања и вјештина неопходних за обављање полицијских послова (специјалистичка обука) или продубљивања постојећих знања у одређеној области (стручно усавршавање). Стручна обука обухвата широк дијапазон области од оних који се тичу тактике поступања појединих јединица полиције (Специјална антитерористичка јединица, Жандармерија), па до појединачних послова и задатака (нпр. специјалистички курсеви у области сузбијања насиља у породици, вршења увиђаја саобраћајних незгода, курсеви из области криминалистичке технике, итд.). На концу, кроз редовну обуку полицијских службеника којом су обухваћени сви полицијски службеници у Министарству која се реализује према посебном наставном плану и програму у полицијским управама, обезбјеђен је континуитет обнављања знања и вјештина (нпр. вредновање знања и оцјењивање полицијских службеника).

Када је ријеч о високом образовању за потребе Министарства, оно се спроводи у складу са посебним прописима. У том смислу Министарство и Универзитет у Бањој Луци закључили су уговор којим су регулисана међусобна питања, као и потребе за будућим школовањем високообразованог кадра за потребе Министарства. На тај начин је успостављена функционална веза са Факултетом безбједносних наука Универзитета у Бањој Луци, који је матичан у научном пољу безбједност и криминалистика. Поред тога, Министарство има склопљене уговоре о сарадњи са Министарством одбране Републике Србије, односно Војном академијом Универзитета одбране и Министарством унутрашњих послова Републике Србије и Криминалистичко-полицијским универзитетом из Београда. Тиме је отворена могућност да Министарство сваке године упути одређен број кандидата (из службе и грађанства) на школовање и обуку на Војну академију (копнена војска, војно ваздухопловство – пилот хеликоптера) или Криминалистичко-полицијски универзитет (криминалистика, рачунарство и информатика и форензичко инжењерство).

Поред тога, Министарство је (путем Управе за полицијску обуку) издавач теоријско-стручног часописа *Безбједност полиција грађани*, који је категоризован у трећу категорију научних часописа у Републици Српској. На овај начин обезбијеђено је праћење актуелних садржаја из области безбједносних и криминалистичких наука, права, политичких и геополитичких наука, као и међународних односа.

ЗАКЉУЧАК

Из наведене анализе може се закључити да је Министарство унутрашњих послова Републике Српске имало и данас има уређен систем полицијске обуке. У почетку, полицијска обука је била усмјерена на попуњавање полицијске структуре која је била у настанку кадром. Касније се овај систем развијао, прије свега кроз више, а потом и високо образовање у полицији. На концу, у актуелној фази, узимајући у обзир потребу за подмлађивањем полицијског кадра, систем полицијске обуке поново се оријентисао на основну полицијску обуку и стручне обуке, укључујући стручно усавршавање и специјалистичке обуке. То је за резултат имало занављање више од половине полицијских службеника са средњом стручном спремом у протклих осам година. Дакле, полицијска обука у Републици Српској у потпуности је оријентисана на власити кадар, кадете Полицијске академије и запослене полицијске службенике, што је у складу са савременим тенденцијама и динамичним окружењем у којем се налазимо. Када је ријеч о потреби за високообразовним кадром за потребе полиције, Министарство је ову област уредило тако да је кроз уговоре о сарадњи са високообразовним установама као што су Факултет безбједносних наука Универзитета у Бањој Луци, Војна академија Универзитета одбране и Криминалистичко-полицијски универзитет омогућило школовање власитог кадра.

Јасно је да се Министарство определијело да развија систем обуке унутар властите организације, док је образовање (високо образовање) у надлежности образовних институција са којима Министарство склапа споразуме о сарадњи. На овај начин постављена је јасна дистинкција између полицијске обуке и образовања (упореди: Kratcoski, 2007: 4), што је у овом моменту оптимално рјешење. Оно омогућава ефикасне и адаптивне промјене узимајући у обзир узбрано и софистицирано окружење, које захтијевају стално праћење и увођење нових садржаја и обука (укључујући и обуке на даљину). С друге стране, чињеницу да је у Министарству у примјени било образовање (средње и високо), а затим само обука (основна и стручна), треба посматрати као компаративну предност, јер даје могућност да се упореде предности и недостаци једног и другог начина обуке

полиције. То је значајно, јер интеграција знања може допринијети бољем сагледавању образовне потребе, а самим тим и модела обуке, односно образовања у полицији. Због тога, ни ранији систем полицијског образовања, нити садашњи систем полицијске обуке, не треба узимати као преферирани модел обуке полиције, већ је потребно стално радити на његовом унапређивању, интеграцијом постојећих знања и способности. На тај начин бићемо у могућности да одговоримо изазовима са којима ће се наша полицијска организација суочавати у будућности.

ЛИТЕРАТУРА

1. Антић, Ч., Кецмановић, Н. (2016). *Историја Републике Српске*. Београд: Недељник.
2. АТВ. (9.9.2018.). Улаганје у МУП је улаганје у будућност и безбједности грађана Српске. Доступно путем: <https://www.atvbl.rs/vijesti/republika-srpska/ulaganje-u-mup-je-ulaganje-u-buducnost-i-bezbjednosti-gradjana-srpske-9-9>, приступљено 12.04.2021.
3. Висока школа унутрашњих послова (2016). Монографија Високе школе унутрашњих послова – 2005–2015. Бања Лука: Висока школа унутрашњих послова.
4. Висока школа унутрашњих послова, (2005). Монографија Више – Високе школе унутрашњих послова 1995–2005. Бања Лука: Висока школа унутрашњих послова.
5. Висока школа унутрашњих послова. (2007). Резултати истраживања. Извјештај научно истраживачког пројекта: "Утврђивање модела образовања и профила дипломираних студената Високе школе унутрашњих послова Републике Српске – Бања Лука". Бања Лука: Висока школа унутрашњих послова.
6. Виша школа унутрашњих послова. (2002). *Зборник радова "Полиција и образовање"*. Боровчанин, Љ. (уредник). Бања Лука: Виша школа унутрашњих послова.
7. Vodde, R. (2008): The efficacy of an andragogical instructional methodology in basic police training and education. *PhD Thesis*. University of Leicester., доступно путем интернет: <https://hdl.handle.net/2381/4237>, приступљено 12.04.2022.
8. Даничић, М. (2002). Школски центар полиције Министарства унутрашњих послова Републике Српске у функцији образовања, реформе, демократизације и успостављања мултиетичке полиције. *Зборник радова "Полиција и образовање"*. Боровчанин, Љ. (уредник). Бања Лука: Виша школа унутрашњих послова, (21-30).
9. Јовичић, Д. (2017). Развој високог образовања у Министарству унутрашњих послова Републике Српске. *Безбједност полиција грађани* 13(2), 9–20.
10. Јовичић, Д. (2008). *Организација и надлежност полиције*, Бања Лука: Факултет за безбједност и заштиту

11. Јовичић, Д. (2005). Улога полиције Републике Српске у имплементацији Дејтонског мировног споразума. Бања Лука: Висока школа унутрашњих послова
12. Kratcoski, P. (2007). The Challenges of Police Education and Training in a Global Society. In: Kratcoski, P. And Das, D. (Eds.). *Police Education and Training in a Global Society*. New York: Internation Police Excecutive Symposia (3-24).
13. Миладиновић, А., Миросавић, Т., Марковић, Д. (2017). Мјесто и улога Средње школе унутрашњих послова Бања Лука и Полицијске академије Бања Лука у полицијском школству Републике Српске, *Безбједност полиција грађани* 13(2), 39–6
14. Талијан, М., Божовић, Б. (2005). Зачеци и почетни период полицијске службе у Босни и Херцеговини. *Безбједност, полиција, грађани* 1(1), 7–19.
15. Stanislas, P. (2013) Introduction: police education and training in context. In. Stanislas, P. (Ed.) *International Perspectives on Police Education and Training*, London: Routledge, (1-20)
16. Шикман, М. (2017). Изазови полицијске обуке и стручног усавршавања – 25 година искуства, *Безбједност, полиција, грађани*, 13(2), 21–38.
17. Шикман, М., Амићић, Г. (2012). Развој и унапређење полицијског образовања у Републици Српској – пројекција развоја. *Безбједност, полиција, грађани*, 8(3-4), 1–18.
18. Закон о Школи за унутрашње послове, Службени лист СРБиХ, бр. 18/70
19. Законом о центру за образовање кадрова унутрашњих послова, Службени лист СРБиХ, бр. 24/75
20. Одлука о промјени назива и сједишта Школе за унутрашње послове “Мијо Керошевић – Гуја” у Сарајеву, број 01-854/92 од 12.09.1992.

THIRTY YEARS OF POLICE EDUCATION AND TRAINING IN THE REPUBLIC OF SRPSKA

Associate Professor Mile Sikman, PhD²²

Abstract: Thirty years of police education and training is a period in which this activity of the police profession has been developed and improved in order to meet the set task, and that is trained and professionally based police staff. Of course, one should also take into account the tradition of police education that existed on the territory of today's Republic of Srpska and BiH, including certainly the period from 1918, given that certain types of training and education for the police existed. However, what is more important to mention is that the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Srpska, already during its organizational formation and establishment in 1992, recognized the need for systematic education and training of personnel for its own needs. Since then, until today, police education and training has been constantly developed and adapted to the needs of the service, which will certainly remain a recognizable feature in the future.

Key words: police education, Police Academy, training, professional development, specialist training.

²² Ministry of Internal Affairs of the Republic of Srpska, e-mail: nacelnik@education.muprs.org

Рад за примљен: 15.05.2022. године
Рад прихваћен: 25.05. 2022. године

УНАПРЕЂЕЊЕ ОБУКЕ НА ПОЛИЦИЈСКОЈ АКАДЕМИЈИ БАЊА ЛУКА РАЗВОЈЕМ НАСТАВНОГ ПЛАНА И ПРОГРАМА

Др Сузана Миросавић¹

Апстракт: Настава је сложен, плански организован и вођен процес у коме полазници обуке усвајају знања и вјештине. Оснивање Полицијске академије Бања Лука 1999. године подразумијевало је и израду наставног плана и програма којим ће се одредити циљеви, исходи и садржај обуке, облици извођења наставе, фонд часова, начини провјеравања, оцјењивања и вредновања успјеха кадета, трајање обуке, те услови и начин реализације. Пратећи развој савременог друштва и моделе полицијских обука земаља у региону, непрекидно се ради на унапређењу наставног плана и програма Полицијске академије Бања Лука.

Кључне ријечи: наставни план и програм, наставни предмети, обука полиције, Полицијска академија

УВОД

Полицијско обазовање у РС има континуитет полицијског обазовања бивше СФРЈ, односно СР БиХ. Након распада СФРЈ, 1992. године са радом почиње Средња школа унутрашњих послова Бања Лука као сљедник Средњошколског центра „Мијо Керовић – Гуја“ из Сарајева. Потреба реформе управе, а у оквиру ње и реформа полиције, те њене улоге у друштву, наметнула је потребу за новим системом полицијске обуке, што је резултирало оснивањем Полицијске академије Бања Лука.

¹ Министарство унутрашњих послова Републике Српске, e-mail: suzana.mirosavic@education.muprs.org

Обука на Полицијској академији настављена је на предметном принципу са потпуно одвојеним практичним радом полазника – кадета, практично наслијеђена од Средње школе унутрашњих послова.

До значајне промјене у планирању и извођењу полицијске обуке долази 2011. године преласком на модуларни систем обуке. У образовању, модул се поима као обликовање наставних садржаја и поступака у заокружене цјелине. Модул је логички заокружена цјелина функционално и тематски повезаних програмских садржаја и облика рада, која садржи исходе учења и критеријуме за њихово испитивање и оцјењивање, обухватају један или више предмета, а дио је програма за стицање квалификације.

Модуларна настава је започела са успостављањем паралелних веза са Републиком Србијом. У сарадњи са њиховим инструкторима и искуствима која су нам пренијели, дио наставног кадра је прошао и тренерску обуку, тј. андрагошки приступ настави. Модуларна настава и прихваћени концепт полицијске обуке су у функцији принципа „цјеложивотног учења“ гдје се обука на Полицијској академији ограничава на стицање неопходних или потребних знања и вјештина полицајцу опште полиције у чину млађи полицајац, уз ширу обуку за потребе саобраћајне полиције. Даље стручно напредовање и усавршавање, оспособљавање за одређене специјалности врши се већим бројем стручних и специјалистичких курсева.

Од оснивања до данас, Полицијска академија континуирано ради на усавршавању наставног плана и програма полицијске обуке и стручног оспособљавања кадета са циљем да се успостави што квалитетнија полицијска обука кадета за компетентно обављање основних полицијских послова у складу са Законом о полицији и унутрашњим пословима Републике Српске, као и са међународним уговорима и конвенцијама које је усвојила Република Српска, те стандардима полицијског поступања.

На основу извршене анализе послова и задатака, у складу са Правилником о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста у Министарству унутрашњих послова Републике Српске којим је прописана средња стручна спрема четвог степена сложености, идентификована су знања, вјештине, способности и ставови неопходни за компетентно обављање полицијских послова, те се на бази тога сачињавају наставни план и програм и концепт полицијске обуке и стручног оспособљавања кадета полицијске академије.

Појмовно схватање образовања, обуке и наставног плана и програма

Образовање и обука се често користе као синоними, па одатле потреба да се укратко објасне ови појмови понаособ.

Образовање је темељ сваког развијеног друштва, јер само улагањем у људске ресурсе долази до развоја друштвених подсистема који су неопходни за што бржи друштвени напредак који води ка бољем квалитету живота људи. Оно је јако битно, чак и одлучујуће за судбину и личности и друштва. Образовањем се обогаћује људска спознаја, а обухвата усвајање одређеног система знања, формирање практичних умијећа и навика што је заправо темељ развоја спознајних снага и способности, као и повезивања знања са практичном и професионалном дјелатношћу.

Својевремено је УНЕСКО² дао одредбу у којој се под образовањем схвата „реализовање процеса свестраног развоја човјека који се одвија током цијелог његовог живота, а усмјерен је на најповољније развијање његових способности у интелектуалном, физичком, емоционалном, моралном и духовном смислу“.

Обука или тренинг значи сваки организован програм увјежбавања неке интелектуалне или физичке активности. Исто тако, обука је планирана активност стицања вјештина или знања која захтијева успјешно обављање одређеног посла, те која је усмјерена на стицање специфичних знања, вјештина и техника потребних за конкретан посао.

Неке од разлика између обуке и образовања су:

- Обука се односи на чин усвајања специфичних вјештина, док образовање обухвата стицање свих знања у било којој институцији;
- Обуком се развијају специфичне вјештине, док је образовање типичан систем учења;
- Концепт обуке је ужи, а образовање подразумеива шири концепт;
- Трајање обуке је краће од трајања образовања;
- Током обуке полазници уче како извршавати конкретне задатке, док се образовањем обухватају општи појмови за будуће послове и изазове.

Наставни план је основни документ којим се прописује списак наставних предмета и модула и њихов број часова, док се наставним програмом

² Организација за образовање, науку и културу Уједињених нација (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) је специјализована организација у оквиру Уједињених нација која се бави унапређењем међународне сарадње на пољима науке, образовања и културе, са циљем да допринесе миру, смањењу сиромаштва, одрживом развоју и међународном дијалогу кроз образовање, културу и информисање. Основана је 1945. године и са сједиштем у Паризу, UNESCO броји 195 држава чланица које су укључене у рад ове организације кроз неки од ових програма: образовање, природне науке, друштвене науке, култура и комуникација и информисање.

одређују и конкретизују обим, структура, дубина и редослијед наставних предмета и модула, односно подручја заступљених у наставном плану.

У правилу, наставним планом и програмом утврђују се сврха, циљеви, задаци и исходи учења, наставни предмети и програмски садржаји, трајање, седмични број наставних часова, ситуационе и практичне обуке, број часова за сваки предмет, као и други услови за извођење наставног плана и програма.

ОБУКА НА ПОЛИЦИЈСКОЈ АКАДЕМИЈИ БАЊА ЛУКА КРОЗ НАСТАВНЕ ПЛАНОВЕ И ПРОГРАМЕ У ПЕРИОДУ ОД 1999. ДО 2011. ГОДИНЕ

Од оснивања Полицијске академије до данас, мијењали су се и концепт обуке и наставни план и програм.

Основа за израду наставног плана и програма за прве класе Полицијске академије Бања Лука је био опис послова полицајца који је тад садржавао велики број различитих задатака са тенденцијом сталног унапређивања, те су се уважили и међународно прихваћени принципи и стандарди обуке полиције. На садржај таквог наставног плана и програма Полицијске академије, тада су дале сагласност и све организационе јединице Министарства у сједишту по својим линијама рада.

Према наставном плану и програму, први концепт обуке је у ствари био програм стручног образовања полазника на Полицијској академији који се изводио у трајању од 12 мјесеци. Први дио, од шест мјесеци, био је теоријски и изводио се у просторијама Школског центра, гдје су полазници присуствовали теоријском дијелу наставе из петнаест наставних предмета. По завршетку теоријског дијела наставе полазници Полицијске академије су упућивани на практичну обуку у Станице јавних безбједности на подручју Републике Српске у трајању од шест мјесеци.

Програм стручног оспособљавања полазника на Полицијској академији је обухватао стручна теоријска знања, наставне садржаје практичне природе и професионалну праксу.

Основа за израду наставног плана и програма чије садржаје је требало да усвоје полазници била је опис послова полицајца заснован на демократским принципима. Сама професионализација полиције као генерални циљ обуке заснивала се на фокусирању стручних знања кроз осавременењен едукативни процес конципиран тако да омогући примјену квалитативно нове полицијске праксе у демократским оквирима.

Задаци који су били постављени пред овакав програм обуке полазника на Полицијској академији су:

- бржа трансформација полиције,
- потпуније задовољење принципа јавности рада полиције,
- омогућавање константног стручног усавршавања,
- примјена нових методолошких принципа у обуци,
- задовољење свих стандарда професионалне етике,
- изградња културе понашања и одговорног односа према државној и приватној имовини, скромност и демократичност,
- његовање хуманости, заједништва и одговорности пред заједницом,
- васпитање у духу равноправности грађана, вјерности својој отаџбини и спремности за одбрану њене суверености и независности,
- развијање радних навика, умјешности планирања и организовања, критичког процјењивања властитих и туђих способности, смисла за рационализацију и прихватање нових методолошких поступака,
- прихватање и усвајање међународних правила и стандарда полиције.

Према овом наставном плану и програму, у настави се акценат стављао на заштиту људских права и слобода, људског достојанства и закона, као и на примарну функцију полиције у заштити живота и имовине грађана са нагласком на јавност рада полиције и на придржавање кодекса професионалног понашања полиције, као и на поступање полиције у једном од најосјетљивијих подручја примјене посебних овлаштења и дужности, а то је употреба силе.

Табела број 1 – Предмети из Наставног плана и програма за I, II, III, IV, V, VI, VII и VIII класу Полицијске академије Бања Лука

РБ	НАЗИВ ПРЕДМЕТА	Број часова			
		Укупно	Теорија	Практ. вјежбе	Ситуациона настава
1.	Људска права и вриједности	30	25	5	
2.	Надлежности полиције и кодекс понашања	120	62	12	16
3.	Саобраћајни прописи и обука у управљању полицијским возилом	70	35	20	15
4.	Обука у руковању наоружањем и средствима принуде	80	19	54	7
5.	Криминалистика	88	54		34
6.	Информациони систем и систем веза	50	22	28	
7.	Увод у право	24	24		
8.	Управно право	33	31	2	
9.	Основи уставног уређења	22	20	2	
10.	Прекршајно право и ЈРМ	26	23	1	2
11.	Кривично право	36	25	5	6

РБ	НАЗИВ ПРЕДМЕТА	Број часова			
		Укупно	Теорија	Практ. вјежбе	Ситуацио-на настава
12.	Кривично процесно право	31	19	4	8
13.	Основи психологије за полицију	33	31		2
14.	Правопис и кореспонденција	30	30		
15.	Страни језик	50	36	11	3
16.	Специјално физичко образовање – Самоодбрана	100	41	51	8
17.	Физичка култура и прва помоћ	60	17	43	
УКУПНО		883	514	238	131

ОБУКА НА ПОЛИЦИЈСКОЈ АКАДЕМИЈИ БАЊА ЛУКА КРОЗ НАСТАВНЕ ПЛАНОВЕ И ПРОГРАМЕ У ПЕРИОДУ ОД 2011. ДО 2022. ГОДИНЕ

Након извршене евалуације наставног плана и програма и дефинисаних недостатака, 2011. године приступило се ревизији наставног плана и програма и промјени концепта обуке.

Исте године, израђен је наставни план и програм основне полицијске обуке првог нивоа на основу извршене анализе посла и задатака полицијских службеника опште надлежности и управо на основу те анализе идентификована су знања, вјештине, способности и ставови неопходни за компетентно обављање основних полицијских послова.

Преласком на нови концерт обуке указала се потреба за едукацијом кадра на Полицијској академији. У ту сврху колеге из МУП-а Републике Србије су организовале „Курс за тренере“ на којем је стављен акценат на рад са одраслима, тј. андрагошки³ приступ реализацији наставног програма. Оправданост преласка на андрагошки приступ огледа се у чињеници да су полазници Полицијске академије особе старије од 18 година, као и да је нови концепт обуке усмјерен на усвајање неких андрагошких принципа као што су: самосталност и самоусмјереност, животно искуство и знање, практичност, мулти-сензорно учење, активно учење, примарност, итд. Обука се по потреби реализује у континуитету.

У првобитним наставним плановима и програмима стручног образовања полазника Полицијске академије имали смо дефинисане циљ и задатке који су били потребни за остваривање тог плана. Такав концепт био је свеобухватан и општи и реализовао се кроз предметну наставу. Новим

³ Педагогија је наука о образовању и васпитању дјеце. Андрагогија је наука о образовању и учењу одраслих и бави се наставом усмјереном на полазника и систематским помагањем одраслима у учењу тако што подстиче њихову способност да сами себе усмјеравају у процесу.

концептом обуке кренуло се обрнутим редослиједом, односно, у сарадњи са Центрима јавне безбједности дефинисани су конкретни послови и задаци које млађи полицајац треба да зна да примени након завршене Полицијске академије. То су били исходи обуке. Исходи представљају јасно дефинисане радне компетенције, знања, вјештине и ставове који се постижу након одређеног процеса образовања, који су нам били темељ за одређивање броја и назива стручних модула. Да би се адекватно приступило реализацији наставе из модула требало је дефинисати која су то знања и вјештине потребне као основа за реализацију садржаја по модулним јединицама, те је сљедећи корак био одређивање назива и садржаја предмета и вјештина. На тај начин сачињен је наставни план и програм са предметно-модуларном наставом која се реализује у три блока, а то су:

- опште теме о раду полиције,
- вјештине полиције, и
- стручни модули.

Након окончања наставе из предмета, модула и вјештина, полицијска обука кадета се реализује у оквиру ситуационе обуке која траје девет радних седмица. Ситуациона обука представља сублимацију знања и вјештина кадета које су стекли током претходног дијела полицијске обуке. За вријеме реализације ситуационе обуке реализују се и семинари за кадете из сљедећих наставних тема:

- Тероризам;
- Трговина људима;
- Родно засновано насиље, међународни и домаћи документи који регулишу област родно заснованог насиља, Акциони план за имплементацију резолуције УН 1325⁴;
- Поступање полиције према лицима са менталним поремећајима;
- Специфичности поступања полиције са мигрантима;
- Однос полиције и ЛГБТ заједнице; и
- Сензибилизација полиције за откривање и поступање у случајевима сексуалног искоришћавања и злоупотребе дјецe – Ланзеротска конвенција.

4 Резолуција 1325 Савјета безбједности Уједињених нација – Жене, мир и безбједност једна је од најважнијих резолуција свјетске организације у области мира и безбједносне политике. Поменута резолуција, која је усвојена 31. октобра 2000. године, посебно наглашава посљедице оружаних сукоба по жене и дјевојке и важност улоге жена у изградњи мира и постконфликтном опоравку друштва и у сагласности је са општеприхваћеним међународно-политичким и правним документима и стандардима у области мира, безбједности и људских права.

Важећи наставни план и програм полицијске обука реализује се кроз двије фазе обуке које представљају повезану цјелину. Прва фаза обуке реализује се на Полицијској академији у укупном трајању од 8 мјесеци и друга фаза – приправнички рад у полицијским управама Министарства унутрашњих послова Републике Српске у трајању од 6 мјесеци. Укупно трајање полицијске обуке је 14 мјесеци.

Табела број 2 – Предмети, вјештине и модули актуелног НПП Полицијске академије Бања Лука

Редни број	Наставни предмет, вјештина или модула		Наставни фонд часова			
	Шифра	Назив	Број часова предавања	Број часова практичне наставе	Број часова провере знања	Укупан фонд наставних часова
ПРЕДМЕТИ: Опште теме о раду полиције			130	13	32	175
1	ОНП	Организација и надлежност полиције	17	0	6	23
2	ПП	Прекршаји и прекршајни поступак	17	0	5	22
3	УП	Управни поступак у области унутрашњих послова	16	0	4	20
4	КП	Основи кривичног права и улога полиције у истрази	19	0	2	21
5	УС	Уставно уређење Републике Српске и БиХ	8	0	2	10
6	ЉП	Људска права и полицијска етика	15	0	2	17
7	МХ	Менталнохигијенски аспекти полицијске професије	12	0	4	16
8	МП	Малољетници и полиција	13	6	3	22
9	СЈ	Српски језик и култура изражавања	13	7	4	24
ВЈЕШТИНЕ ПОЛИЦИЈЕ			77	240	35	352
10	ОВ	Одбрамбене вјештине и општефизичка оспособљеност	12	140	8	160
11	ПТ	Полицијска тактика	0	24	2	26
12	ПН	Руковање полицијским оружјем са наставом гађања	12	42	9	63
13	ВК	Вјештине комуникације	15	0	6	21
14	СП	Стројево правило	4	24	2	30
15	СВ	Систем веза	10	2	2	14
16	ИС	Информациони систем	8	8	2	18
17	Е/Њ	Страни језик (енглески/њемачки језик)	16	0	4	20
СТРУЧНИ МОДУЛИ			188	162	41	391
18	МБС	Безбједносни сектор	23	21	3	47
19	МПО	Полицијска овлашћења	43	36	11	90

Редни број	Наставни предмет, вјештина или модула		Наставни фонд часова			
	Шифра	Назив	Број часова предавања	Број часова практичне наставе	Број часова провере знања	Укупан фонд наставних часова
20	МЛС	Лишење слободе	16	20	4	40
21	МСК	Сузбијање криминалитета	40	12	12	64
22	МКС	Контрола и регулисање саобраћаја	36	28	6	70
23	МЈРМ	Одржавање јавног реда и мира	30	45	5	80
СЕМИНАРСКИ ДИО НАСТАВНИХ САДРЖАЈА						19
СИТУАЦИОНА ОБУКА						270
У К У П Н О			414	685	108	1207

Праћење остварења задатака и анализу стручног оспособљавања врше ментори-координатори и полицајци ментори, да би у складу са оствареним резултатима сачинили коначну оцјену приправника током приправничког рада. Ментори-координатори и ментори полицајци упознати су са новим концептом обуке и програмом приправничког рада како би и сами могли примијенити андрагошке принципе и адекватно оцијенити рад кадета, који је предуслов за полагање стручног испита након завршеног приправничког рада.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Из свега наведеног може се закључити да се обука на Полицијској академији Бања Лука реализује поштујући европске стандарде о поступању полиције у заједници, као и принципе ОЕБС-а и УН-а о дјеловању полиције у демократском друштву. Фокус полицијске обуке кадета је на заштити и афирмацији људских права. Такође, предавачи и инструктори полицијске обуке су едуковани о нужности имплементације европских стандарда у полицијску обуку, те их примјењују у едукацији, а сходно томе сви инструктори су едуковани од стране релевантних европских и свјетских организација.

Савремена полиција се све мање темељи на физичкој снази и употреби средстава принуде, а све више на разумијевању глобалне улоге полиције која се односи на заштиту живота, имовине и права грађана, као и борбе против свих облика криминалитата. Управо зато професионализација полиције као генерални циљ обуке, заснована је на фокусирању стручних знања кроз осавременен едукативни процес конципиран тако да омо-

гући примјену квалитативно нове полицијске праксе у демократским оквирима.

Досадашње искуство је показало да овакав концепт обуке има најбоље резултате у оспособљавању кадета у практичним ситуацијама, али свјесни данашњице и савремених проблема који нам се намећу, коинтуирано радимо на праћењу нових трендова обуке.

Управо зато, послје завршетка обуке сваке класе, приступа се анализи и евалуацији наставног плана и програма, а све у циљу да се пронађе најприхватљивији концепт обуке који ће одговорити на неопходност сталног прилагођавања промјенљивим захтјевима рада и потреби континуираног стручног усавршавања.

ЛИТЕРАТУРА

1. Кузмановић, Р. (2002). *Мултидимензионалност у систему образовања полиције*, Бања Лука: Виша школа унутрашњих послова.
2. Шикман, М. (2017). *Изазови полицијске обуке и стручног усавршавања – 25 година искуства*. Часопис „Безбједност, полиција, грађани“. Бања Лука: Министарство унутрашњих послова Републике Српске.
3. Миладиновић, А., Миросавић, Т., Марковић, Д., (2017). *Мјесто и улога Средње школе унутрашњих послова Бања Лука и Полицијске академије Бања Лука у полицијском школству Републике Српске*. Часопис „Безбједност, полиција, грађани“. Бања Лука: Министарство унутрашњих послова Републике Српске.
4. Јауз, М. (2002). *Нека искуства Полицијске академије Сарајево и правци развоја*, Бања Лука: Виша школа унутрашњих послова.
5. Даничић, М. (2002). *Школски центар полиције Министарства унутрашњих послова Републике Српске у функцији образовања, реформе, демократизације и успостављања мултиетичности полиције*, Бања Лука: Виша школа унутрашњих послова.
6. Влада Републике Српске, (2012). *Пројекција развоја полицијског образовања, обуке и усавршавања за период 2012-2021. године*,
7. Закон о средњем и високом образовању, Службени гласник Републике Српске, број: 41/18
8. *Кључне разлике између обуке и образовања*, приступљено 15. 4. 2022. на сајт <https://hr.gadget-info.com/difference-between-training>
9. *Member states of the UNESCO*, приступљено 29. 4. 2022. на сајт <https://www.worlddata.info/alliances/unesco.php>
10. *Национални акциони план за примену Резолуције 1325 Савета безбедности Уједињених нација – Жене, мир и безбедност у Републици Србији (2017–2020)*, приступљено 29. 4. 2022. на сајт <https://www.osce.org/files/f/documents/0/7/341161.pdf>

IMPROVING TRAINING AT THE POLICE ACADEMY BANJA LUKA BY DEVELOPING A CURRICULUM

Др Сузана Миросавић⁵

Abstract: Teaching is a complex, planned and guided process in which trainees acquire knowledge and skills. The establishment of the Police Academy Banja Luka in 1999 included the development of a curriculum that will determine the goals, outcomes and content of training, forms of teaching, fund of classes, ways of checking, evaluating and evaluating cadet success, duration of training, and conditions and manner realization. Following the development of modern society and models of police training of countries in the region, we are constantly working to improve the curriculum of the Police Academy of Banja Luka.

Key words: curriculum, subjects, police training, Police Academy

⁵ Ministry of Internal Affairs of the Republic of Srpska, e-mail: suzana.mirosavic@education.muprs.org

Рад за примљен: 10.05.2022. године
Рад прихваћен: 25.05. 2022. године

СПЕЦИЈАЛИСТИЧКЕ ОБУКЕ И СТРУЧНО УСАВРШАВАЊЕ ПРИПАДНИКА МИНИСТАРСТВА УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА 1992-2022

Др Николина Грбић Павловић¹

Апстракт: Опредељење Министарства унутрашњих послова Републике Српске од самог његовог настанка су школовани и обучени полицијски службеници. Тако је Одлуком Владе Републике Српске 1992. године основана Средња школа унутрашњих послова. Основна дјелатност ове основне организационе јединице тадашњег Министарства унутрашњих послова Републике Српске била је школовање и стручно оспособљавање кадрова за обављање полицијских послова и задатака. Кроз 30 година свог постојања организациона јединица која се бавила образовањем, обучавањем, стручним усавршавањем и специјализацијама у одређеним областима мијењала је своје називе и организациону структуру. Ипак, мисија ове организационе јединице је увијек била иста – имати школован и обучен кадар за обављање свих полицијских послова и задатака. У овом раду ауторка ће приказати развој специјалистичког и стручног усавршавања припадника Министарства унутрашњих послова Републике Српске кроз 30 година постојања ове значајне дјелатности.

Кључне ријечи: специјалистичка обука, стручно усавршавање.

УМЈЕСТО УВОДА

С обзиром на то да је саставни дио сваке професије стручно образовање, односно стицање комплексних знања, вјештина, навика и вриједности које су неопходне за њено успјешно обављање Министарство унутрашњих послова Републике Српске (у даљем тексту: Министарство) од

¹ Министарство унутрашњих послова Републике Српске, e-mail: nikolina.grbic-pavlovic@education.muprs.org

свог формирања 1992. године, организовало је полицијско образовање, обуку, стручно усавршавање и различите видове специјализација. Цјеложивотно обучавање запослених у полицијским структурама нарочито је значајно управо због сталних промјена врста криминалитета и нових изазова у очувању безбједности у сваком друштву.

У теорији, као и у пракси, функција стручног усавршавања и специјализације полицијских службеника, означава се различитим појмовима: обука, тренинг, учење, образовање, стручно усавршавање и развој запослених (Види шире: Кулић, Милошевић, 2012:166). Обука за обављање полицијске службе може да се одвија прије ступања у службу, на почетку службе и током читаве службе и има за циљ практично учење вјештина потребних за обављање полицијских послова уз усвајање одређених теоријских садржаја. Специјализовано професионално усавршавање представља учење конкретних практичних вјештина и уско специјализованог обима теоријског знања (види шире: Никач и др., 2012:38).

Законом о полицији и унутрашњим пословима² регулисано је да Министарство организује и врши полицијску и стручну обуку запослених, обуку понављања знања, као и друге обуке за потребе правних и физичких лица (члан 149. став 1). Надаље, у ставу 2 тог члана наводи се да полицијску обуку и стручну обуку врши надлежна управа у чијем саставу су Јединица за основну полицијску обуку – Полицијска академија и Јединица за стручну обуку. Чланом 153 овог Закона прописано је да је полицијски службеник дужан да се стручно оспособљава и усавршава на начин да учествује у образовним активностима на курсевима и семинарима.

Питања која се односе на садржај и начин вршења стручне обуке регулисана су Правилником о садржају и начину вршења стручне обуке у Министарству³. Овим Правилником је регулисано да је стручна обука процес усвајања нових знања, вјештина и ставова са циљем стручног и специјалистичког оспособљавања полицијских службеника. Ова врста обуке врши се у складу са потребама Министарства кроз курсеве и друге облике стручног и специјалистичког усавршавања.

С друге стране, Правилником о стручном усавршавању полицијских службеника⁴ прописани су циљеви стручног усавршавања, облици стручног усавршавања, израда наставних планова и програма, начин реализације, вредновање обука и вођење евиденција стручног усавршавања. Стручно усавршавање полицијских службеника врши се континуирано кроз сљедеће облике: редовну обуку, семинаре, студијске посјете, савјето-

² Закон о полицији и унутрашњим пословима („Службени гласник РС“, број 57/16).

³ Правилник о садржају и начину вршења стручне обуке („Службени гласник РС“, број 21/17).

⁴ Правилник о стручном усавршавању полицијских службеника („Службени гласник РС“, број 61/14 и 40/15).

вања, научностручне скупове, трибине, додатну обуку и друге облике стручног усавршавања.

Под редовном обуком полицијских службеника подразумејева се обука која је усмјерена на унапређивање знања, вјештина и ставова у обављању редовних послова и задатака који су у надлежности Министарства. Програм редовне обуке се реализује кроз два облика стручног усавршавања и то: основни програм (теоријски и практични дио) и усмјерени програм који је обавезан за одређене циљне групе, попут нпр. саобраћајне полиције. Додатна обука је обука која је намијењена исправљању одређених недостатака који су уочени у току годишње провјере знања, али и ради побољшања рада у одређеним областима.

У односу на приједлоге свих организационих једница Министарства, те у односу на новине у законским и подзаконским рјешењима у области обављања унутрашњих послова и задатака, врши се анализа потреба за одређеном врстом обуке на основу које се идентификују теме, као и врста стручног оспособљавања и обуке које ће се реализовати током године.

Развој специјалистичке обуке и стручног усавршавања у Министарству унутрашњих послова 1992–2022.

Формирањем Министарства, 1992. године основана је Средња школа унутрашњих послова чија је основна дјелатност била школовање и стручно оспособљавање кадрова за обављање послова полицајца – техничара, кроз редовно четворогодишње школовање, као и организовање курсева за лица из грађанства која су се оспособљавала за полицајце опште намјене. Током 1994. године формиран је Центар за образовање кадрова унутрашњих послова чија је намјена била слична као и у претходном периоду. Значајнији организациони напредак учињен је оснивањем Школског центра Министарства, али и Више школе унутрашњих послова (1995). Школски центар Министарства у својој надлежности тада је имао Средњу школу унутрашњих послова (Види шире: Миладиновић, Миросавић, Марковић: 39–63) и новоформирану Вишу школу унутрашњих послова (Види шире: Јовичић: 9–20).

У реализацији Оквирног споразума о реконструкцији полиције Републике Српске и Мадридске декларације, на основу Одлуке Владе Републике Српске 1999. године формирана је Полицијска академија. Дјелатност Полицијске академије је било стручно усавршавање и оспособљавање полазника за вршење послова полицајца (у једногодишњем трајању), али и извођење специјалистичких обука, понављања знања и вјештина за потребе Министарства и других институција. Када су у питању специјалистичке обуке и стручно усавршавање које се не односи на стицање основ-

них знања за полицијца – техничара, од 1992. до 1999. године, реализовали су се различити специјалистички курсеви као што су: Курс криминалистичке технике, Курс дактилоскопије, Курс за безбједност саобраћаја и вршење увиђаја саобраћајних незгода, Курс за пограничне полицајце, Семинар за руководне раднике Министарства и други.

Табела 1. Специјалистички курсеви (1992-1999)

Назив Курса	Година реализације	Број курсева	Број полазника
Курс криминалистичке технике	1992,1994, 1998, 1999	4	143
Курс дактилоскопије	1995	1	8
Курс за пограничне полицајце	1993	1	150
Курс за безбједност саобраћаја и вршење увиђаја саобраћајних незгода	1995, 1997	3	113
Семинар за руководне раднике Министарства	1994, 1997	2	58

У периоду од 1999. до 2002. године велики број курсева и семинара за припаднике Министарства одржан је у организацији различитих међународних субјеката, попут *ICITAP* и *IPTF*. Курсеви које су реализовали ови међународни субјекти су бројни, а неки од њих су: Курс за ватрену обуку, Специјалистички курс за израду фото-робота, Курс за борбу против кријумчарења дрога, Курс за борбу против организованог криминалитета, Курс за инструкторе у настави, Курс за крвне деликте, Руководјење полицијом у кризним ситуацијама, Курс за обраду мрља крви, Курс за контролу масе, Курс прве помоћи, Рад полиције у заједници и многи други.

Табела 2. Курсеви одржани од стране међународних субјеката (1999–2002)

Носилац активности	1999.		2000.		2001.		2002.	
	Број курсева	Број полазника	Број курсева	Број полазника	Број курсева	Број полазника	Број курсева	Број полазника
ICITAP	13	335	5	212	-	-	2	68
IPTF	9	437	5	94	9	411	5	96

Оснивањем Полицијске академије 1999. године па све до 2011. године послови и задаци који су се односили на организацију и реализацију специјалистичких обука и стручног усавршавања запослених у Министарству обављани су у оквиру појединачних радних мјеста у Полицијској академији. Од 1999. године до 2008. године ови послови су обављани у оквиру једног радног мјеста под називом координатор за основну и специјалистичку обуку, а од 2008. до 2011. године у оквиру два радна

мјеста и то: координатор за специјалистичку обуку и инспектор за основну и специјалистичку обуку. Као и у претходном периоду, специјалистичке обуке и друге видове стручног усавршавања реализовали су већином запослени наставници са Полицијске академије, Више/Високе школе унутрашњих послова, али и други припадници Министарства чије су уже специјалности рада биле везане за проблематику одређених наставних садржаја. Реализовали су се различити курсеви из области безбједности саобраћаја и вршења увиђаја, курсеви из области информатике са различитим нивоима знања, курсеви у области руковођења, различити курсеви везани за стицање нових вјештина полицијских службеника, као и бројни курсеви из различитих области откривања криминалитета. Само током 2011. и 2012. године реализован је велики број курсева под називом „Информатичка обука припадника МУП РС“ током којих је обучено 3.935 полазника.

Табела 3. Специјалистички курсеви и семинари (1999–2011)

Година реализације	Број реализованих курсева	Број полазника
1999.	4	215
2000.	3	211
2001.	6	154
2002.	6	149
2003.	4	118
2004.	9	219
2005.	9	321
2006.	14	431
2007.	11	307
2008.	7	237
2009.	15	566
2010.	16	468
2011.	9	538

Правилником о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста у Министарству од 11. 5. 2012. године у оквиру тадашње Управе за полицијско образовање први пут формирана је посебна организациона јединица под називом Одјељење за стручно усавршавање. Дјелатност овог Одјељења је била организовање, спровођење, координирање и контрола свих облика стручног усавршавања припадника Министарства, али и запослених у другим државним органима, другим правним лицима и физичким лицима. Поред тога, ово Одјељење је било задужено за давање иницијатива и приједлога за израду наставних планова и програма стручног усавршавања, пружање стручне помоћи у спровођењу обука на терену, вршење провјера и оцјењивања стручне оспособљености полицијских

службеника, припадника агенција за обезбјеђење личности и објеката, као и за организацију, спровођење и координирање практичне наставе и стручне праксе кадета основне полицијске обуке Полицијске академије и студената Високе школе унутрашњих послова. Ово Одјељење је имало начелника Одјељења, седам инспектора за стручно усавршавање, једног наставника за општефизичку припрему и прву помоћ, једног наставника за обуку у управљању моторним возилом и полицијску вожњу и једног вишег стручног сарадника за планирање и аналитичке послове. Ова организациона јединица бавила се специјалистичким обукама и стручним усавршавањем све до 2017. године.

Табела 4. Специјалистички курсеви и семинари (2012-2017)

Година реализације	Број реализованих курсева	Број полазника
2012.	22	455
2013.	11	393
2014.	28	1.857
2015.	26	1.687
2016.	29	1.452

Правилником о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста у МУП РС из 2017. године значајно је унапријеђен положај стручног обучавања припадника Министарства⁵. Од тада до данас за извођење специјалистичких обука и стручног усавршавања, понављања знања за потребе Министарства, а али и за потребе других институција, правних и физичких лица задужена је Управа за полицијску обуку у којој је систематизована Јединица за стручну обуку са њена два одјељења и то: Одјељење за специјалистичку обуку и Одјељење за стручно усавршавање. Основну полицијску обуку првог нивоа и даље врши Јединица за основну обуку – Полицијска академија чија је основна дјелатност оспособљавање полазника за вршење послова полицајаца.

Јединица за стручну обуку⁶ врши специјалистичко и стручно усавршавање за потребе полицијским службеника и других запослених у Министарству, као и запослених у другим институцијама, као и за потребе правних и физичких лица. Ова Јединица планира и организује активности стицања знања и вјештина за успјешно обављање одређеног посла или активности, усмјерава стицање специфичних знања, вјештина и техника потребних за конкретан посао и за подизање успјешности у његовом обављању. Контролише начин и квалитет реализације редовне и других видова обуке, врши провјеру знања и стручне оспособљености поли-

5 Правилник о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста у МУП РС број С/М-020-73/17 од 13.3.2017. године

6 Исто.

цијских службеника, организује и контролише рад органа унутрашње службе у Управи за полицијску обуку, те се стара о спровођењу прописаног унутрашњег реда и обезбјеђења. О реализованим специјалистичким обукама и другим видовима стручног усавршавања издаје одговарајуће јавне исправе, те води евиденције о њима.

Специјалистичка обука је облик стручног усавршавања којим полицијски службеник усваја знања и стиче вјештине неопходне за обављање послова и задатака у одређеној области рада. Ово подразумева да се ради о стицању нових знања и вјештина које су неопходне за обављање послова и задатака веће сложености. Ова врста обуке захтијева обучене инструкторе и оспособљење наставнике као и посебне услове и методе рада које се користе у обуци (Шикамн: 32). Специјалистичке обуке реализују се путем Одјељења за специјалистичку обуку. Тако, Одјељење за специјалистичку обуку⁷ планира, организује и спроводи процес стицања знања и вјештина путем специјалистичких обука које подразумевају оспособљавање полицијских службеника и других запослених за успјешно обављање постојећих послова, одговорних и сложенијих задатака постојећег посла, послова вишег нивоа, као и будућих послова и задатака. Путем ове организационе јединице утврђују се нивои образовних потреба полицијских службеника, које карактеришу одређени програми и методи образовања запослених, укључујући основна знања и вјештине, стручне вјештине, интерперсоналне вјештине и стратегијске вјештине. Такође, ово Одјељење врши анализу организације, посла и запослених, поставља циљеве специјалистичких обука, утврђује врсте обука, врши избор метода обука запослених, надзире реализацију специјалистичких обука, те се стара о развоју запослених које карактерише стицање нових знања, способности и вјештина неопходних за предузимање нових, одговорнијих и сложенијих послова и позиција.

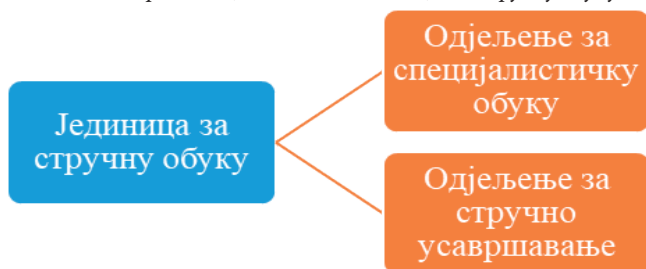
Стручно усавршавање запослених у Министарству јесте стицање знања и вјештина за квалитетније обављање послова истог нивоа сложености, а укључује и упућивање полицијских службеника и других запослених на обуке, курсеве, семинаре, стручна савјетовања, студијске посјете, научно-стручне скупове на територији Републике Српске, Босне и Херцеговине, као и у иностранству (Шикман: 32). За стручно усавршавање у Министарству задужено је Одјељење за стручно усавршавање. Одјељење за стручно усавршавање⁸ организује, спроводи и координира са осталим учесницима обуке све видове стручног усавршавања, спроводи и координира обуке које се реализују за потребе других републичких органа, правних и физичких лица, предлаже мјере за унапређење стручног усавршавања,

⁷ Исто.

⁸ Исто.

даје иницијативе и приједлоге за израду наставних планова и програма стручног усавршавања, пружа стручну помоћ у споровођењу обука на терену, врши провјеру и оцјењивање стручне оспособљености полицијских службеника у складу са годишњим планом провјере, те врши провјере стручне оспособљености припадника приватног сектора безбједности. Једна од значајнијих активности ове организационе Јединице јесте и спровођење и координирање практичне наставе и стручне праксе кадета основне полицијске обуке – Полицијске академије.

Слика 1. Организациона шема Јединице за стручну обуку

Јединица за стручну обуку има једног начелника Јединице, два начелника одјељења, вишег стручног сарадника за планирање и аналитичке послове и вишег стручног сарадника за евиденције из стручне обуке. У Одјељењу за специјалистичку обуку запослено је осам инспектора за специјалистичку обуку, док је у Одјељењу за стручно усавршавање запослен један главни инспектор, шест инспектора за стручно усавршавање, виши стручни сарадник полицијске психологије, виши стручни сарадник за стручно усавршавање и виши стручни сарадник за обраду података и евалуацију обуке.

Табела 5. Укупан број курсева и обучених полазника у Управи за полицијску обуку (1992–2022)

Курсеви (1992-2022)	Број курсева	Број обучених полазника
Потребе Министарства унутрашњих послова републике Српске	501	20.652
Потребе других институција	15	372

Полазећи од начела да је стручно усавршавање основно право и дужност свих запослених у Министарству, а вођени амбицијом да обуке учини садржајно актуелнијим и методолошки атрактивним, Јединица за стручну обуку настоји кроз свој рад да осигура да сваки полицијски службеник развије своје потенцијале, усавршава знања и вјештине, чиме сви

заједно доприносе развоју професионалне, стручне и модерне службе унутрашњих послова (Лазић, Вујић, Ђурановић: 70).

У складу са претходно наведеним, Јединица за стручну обуку крајем сваке године, у сарадњи са свим другим организационим јединицама Министарства и њиховим исказаним потребама, утврђује план реализације специјалистичких обука и стручног усавршавања. Сви облици стручне обуке реализују се у према важећим наставним плановима и програмима и прописаној процедури, а након завршетка обуке полазници стичу одговарајућа увјерења о завршеној обуци (Шикман: 32). Сви наставни планови и програми семинара, курсева и других облика стручног усавршавања систематизовани су у Каталогу наставних планова и програма. У тренутном Каталогу наставних планова и програма актуелно је 112 наставних планова и програма из различитих области. Сви наставни планови и програми доносе се у складу са најсавременијим стандардима њихове израде. Тако сви наставни планови и програми обавезно садрже сљедеће елементе: циљ стручне обуке, задатке стручне обуке, циљну групу полазника, вријеме и мјесто одржавања, наставне методе и наставна средства, обавезе полазника, начине провјере стечених знања и вјештина полазника обуке, начин вредновања стручне обуке и носиоце активности у реализацији стручне обуке. Најзначајнији дио сваког наставног плана и програма јесу теме и наставне јединице. Код доношења наставних планова и програма увијек се нарочито пажња поклања формирању мјешовитих радних група у чијем раду поред запослених из Јединице за стручну обуку и Одјељења на израду наставних планова и програма са Полицијске академије учествују и запослени из других организационих јединица Министарства који директно обављају послове и задатке за које се организује одређена обука и доноси наставни план и програм. На овај начин омогућено је посматрање и усавршавање одређене проблематике како са теоријског тако и са практичног аспекта.

Такође, кроз различите облике међународне сарадње ова организациона јединица сарађује са међународним субјектима и невладиним сектором у организацији и реализацији различитих видова стручне обуке, како за полицијске службенике, тако и у организацији мултисекторских обука у којима на заједничким обукама учествују припадници Министарства али и запослени у другим институцијама.

УМЈЕСТО ЗАКЉУЧКА

У будућем периоду и даље је потребно настојати усавршавати стручно усавршавање и специјализацију полицијских службеника и других запослених у Министарству. Стручна обука би требало да има системски и континуирани карактер, са прецизно утврђеном динамиком и нивоом обучености и оспособљености (Шикман, 2017: 34). У том процесу једна од важнијих активности је анализа потребе за обуком која треба да одреди општи оквир и правце обуке (анализа организације), потребна знања, способности и вјештине (анализа посла) и која би то знање и вјештине требало да усаврши и подигне на виши ниво (анализа запослених) (Кулић, Милошевић, 2012:165).

Такође, изузетно је значајно усавршавање запослених који се примарно баве специјалистичким обукама и стручним усавршавањем у погледу нових и савремених метода учења које су засноване на савременим технологијама, попут учења на даљину и других. Израда савремених наставних планова и програма који ће пратити нове или измијењене безбједносне изазове, ризике и пријетње треба да буде одређујуће у овој области рада. Све чешће су и законске измјене којима се налажу специјализације за обављање одређених послова и задатака у одређеним областима. Све ово указује да је за обављање квалитетног полицијског посла неопходно стално стручно усавршавање. И на крају, омогућити право на напредовање у каријери и професионални развој кроз обуку и стручно усавршавање значило би стварање основних постулата каријерног напредовања у полицијској служби.

ЛИТЕРАТУРА

1. Јовичић, Д. (2017). Развој високог образовања у Министарству унутрашњих послова Републике Српске, *Безбједност, полиција, грађани*, 13(2), 9-20.
2. Кулић, Ж., Милошевић, Б. (2012). Управљање људским и материјалним ресурсима, *Криминалистичко-полицијска академија*, Београд.
3. Лазић, А., Вујић, Д., Ђурановић, Д. (2017). Приказ стручне обуке полицијских службеника у МУП-у Републике Српске, *Безбједност, полиција, грађани*, 13(2), 63-76.
4. Миладиновић, А., Миросавић, Т., Марковић, Д. (2017). Мјесто и улога средње школе унутрашњих послова Бања Лука и Полицијске академије Бања Лука у полицијском школству Републике Српске, *Безбједност, полиција, грађани*, 13(2), 39-62.
5. Никач, Ж., Симић, Б., Ђуровски, М., Павловић, Г. (2012). Упоредни приказ полицијске обуке и образовања у Републици Србији, Македонији и Републици Српској, *Безбједност, полиција, грађани*, 12(3-4), 37-57

Грбић Павловић Н. (2022). Специјалистичке обуке и стручно усавршавање припадника министарства унутрашњих послова 1992-2022, *Безбједност, полиција, грађани*, 18(1), 45-56.

6. Шикман, М. (2017). Изазови полицијске обуке и стручног усавршавања – 25 година искуства, *Безбједност, полиција, грађани*, 13(2), 21-38.
7. Закон о полицији и унутрашњим пословима („Службени гласник РС“, број 57/16).
8. Правилник о садржају и начину вршења стручне обуке („Службени гласник РС“, број 21/17).
9. Правилник о стручном усавршавању полицијских службеника („Службени гласник РС“, број 61/14 и 40/15)
10. Правилник о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста у МУП РС број С/М-020-73/17 од 13.3.2017. године

SPECIALIST TRAININGS AND PROFESSIONAL TRAINING OF MEMBERS OF THE MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS 1992-2022

Nikolina Grbic Pavlovic PhD⁹

Abstract: Educated and trained police officers have been a commitment of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Srpska since its inception. Thus, by the Decision of the Government of the Republic of Srpska in 1992, the High School of Internal Affairs was established. The main activity of this basic organizational unit of the then Ministry of Internal Affairs of the Republic of Srpska was education and professional training of personnel for performing police work and tasks. During the 30 years of its existence, the organizational unit that dealt with education, training, professional development and specializations in certain areas has changed its names and organizational structure. However, the mission of this organizational unit has always been the same - to have educated and trained staff to perform all police work and tasks. In this paper, the author will present the development of specialist and professional training of members of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Srpska through 30 years of existence of this important activity.

Key words: specialist training, professional development.

⁹ Ministry of internal Affairs of the Republic of Srpska, nikolina.grbic-pavlovic@education.muprs.org

Рад за примљен: 22.04.2022. године
Рад прихваћен: 25.05. 2022. године

РАЗВОЈ МИНИСТАРСТВА УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ У КОНТЕКСТУ ПОЛИЦИЈСКЕ ОБУКЕ КАДЕТА ПОЛИЦИЈСКЕ АКАДЕМИЈЕ – ИСТОРИЈАТ, АКТУЕЛНО СТАЊЕ И ТЕНДЕНЦИЈЕ

Александар Миладиновић, МА¹

Апстракт: У раду се даје преглед полицијске обуке кадета који се на Полицијској академији Бања Лука оспособљавају и обучавају за полицијске службенике Министарства унутрашњих послова Републике Српске. Поред нужног историјског оквира, те институционалног и нормативног аспекта полицијске обуке у оквиру Министарства, посебно се указује на значај обуке за испуњавање мисије Министарства. Указује се и на одређене садржаје релевантне за полицијску обуку, као и на поједине импликације обуке на рад и резултате Министарства. Посебан сегмент рада јесте осврт на актуелно стање полицијске обуке на Полицијској академији Бања Лука, те на тенденције које су примјетне, а могу бити релевантне за наредни период, те су као такве нужне за стратешко сагледавање кадровске политике у Министарству. Кроз рад провејава идеја да је полицијска обука (будућих) полицијских службеника нужна и базична за управљање људским ресурсима у полицији, али, исто тако, и да јој се не придаје (пре)велика пажња, што свакако може имати негативне импликације у перспективи.

Кључне ријечи: полицијска обука, Полицијска академија, кадети, стручно оспособљавање, вјештине полиције, компетенције полицијског службеника.

УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Циљ полицијског школства јесте да анулира у пракси изражен превазиђени концепт (обуке) полиције из претходног вијека (па чак и из

¹ Министарство унутрашњих послова Републике Српске, e-mail: aaleksandarbl@yahoo.com

претходна два вијека) по којем је најбољи полицајац „интелигентни аматер који као случајни пролазник долази у полицију без претходне професионалне спреме и учи временом од својих старијих искуснијих колега“. Логична је перцепција неопходности, релевантности и референтности полицијског школства и полицијске обуке у свакој полицији која има властиту визију (укључујући и визију властитог развоја) и мисију у друштву.

Република Српска у наведеном није изузетак. Настанком Републике Српске, велика пажња се посветила, упоредо са развојем Министарства унутрашњих послова Републике Српске, и развоју полицијског школства за будуће полицијске службенике Полиције Републике Српске, преваходно оснивањем Средње школе унутрашњих послова Бања Лука, усљед чега се често наводи да је полицијско школство у Републици Српској старо колико и сама Република Српска.

Стога се каже да полицијско образовање у Републици Српској егзистира од када постоји и Министарство унутрашњих послова Републике Српске, а у периоду од преко 20 година доживјело је више организационих и институционалних трансформација. Тако је 1992. године основана Средња школа унутрашњих послова, чија је дјелатност била школовање и стручно оспособљавање кадрова за обављање послова полицајца – техничара за послове безбједности, кроз редовно четворогодишње школовање. Потом је током 1994. године формиран Центар за образовање кадрова унутрашњих послова, чија је функција била школовање и усавршавање кадрова за рад у Министарству кроз редовно школовање и организовање курсева за полицајце у трајању од шест мјесеци. Надаље, 1999. године формирана је Полицијска академија (Шикман, Амићић, 2011: 109).

Средња школа унутрашњих послова Бања Лука једна је од неколико средњошколских полицијских институција које су на простору бивше СФРЈ постојале до краја претходног вијека. Прва таква специјализована полицијска образовна институција је основана 1967. године у Сремској Каменици (иако су и прије ове школе постојали одређени организациони облици школовања полицајца у Србији) (Кресоја, 2006: 28), да би потом сличне школе биле основане и у другим републикама бивше државе и функционисале су до почетка ратних дејстава на простору СФРЈ. У почетку је школа трајала три, а потом четири године, а у тим школама је, поред стручних предмета, био и немали број општеобразовних предмета. Све школе овог типа су биле искључиво интернатске, са одређеним милитаристичким елементима и у организацији и у функционисању (што је, додуше, била и једна од карак-

теристика полиције у СФРЈ) (Миладиновић, Миросавић, Марковић, 2017: 42).

Оснивање Средње школе унутрашњих послова Бања Лука је имало дугорочни, стратешки циљ и практичан разлог. Наиме, оснивањем средњошколске полицијске установе у оквиру Министарства и за потребе Министарства, свакако се дугорочно обезбиједио стручно профилисан, образован кадар за полицијске потребе који ће и у ратним, али поготово у мирнодопским условима бити школован и оспособљен за извршавање послова и задатака из надлежности полиције. То се показало тачним, поготово уколико се узме у обзир да је немали број свршених средњошколаца касније настављао образовање на другим високошколским образовним институцијама, настављајући рад са високом стручном спремом у Министарству, док је дио који је наста вио радити, усљед стручности, знања и стечених вјештина врло брзо хијерархијски напредовао у оквиру организационих јединица Министарства. На овај начин се Министарство стратешки обезбиједило у кадровском смислу за наредни период, припремајући кадровски ресурс Министарства и за дјеловање полиције у мирнодопским условима (Миладиновић, Миросавић, Марковић, 2017: 44).

Међутим, дугорочно, под утицајем тенденција демилитаризације и демократизације полиције, а поготово изласком из ратног и поратног периода, провејавала је идеја да средњошколски концепт образовања будућих полицијских службеника, иако несумњиво даје резултате, ипак показује и одређене елементе који га не чине у потпуности подобним и инклузивним за полицијску обуку у будућности. Због тога је убрзо послје рата Средња школа унутрашњих послова у Бањој Луци укинута.²

ПОЛИЦИЈСКА АКАДЕМИЈА КАО РЕСУРС ЗА ОБУКУ ЉУДСКИХ РЕСУРСА ПОЛИЦИЈЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Полицијске академије су полицијске институције задужене за обуку полиције, релативно непознате у нашој полицији, као организационе јединице, до краја деведесетих година прошлог вијека. Настале су

² Промоцијом VIII класе СШУП-а 2001. године, након непуне деценије егзистирања у оквиру МУП-а РС и школованих 1 139 полицајаца – техничара за послове безбједности, Средња школа унутрашњих послова Бања Лука је престала да постоји, а образовање полицајаца за потребе МУП-а Републике Српске је настављено под окриљем Полицијске академије. Додуше, Средња школа је новом организацијом Министарства престала да постоји још 1999. године оснивањем Полицијске академије, међутим, имајући у виду да је школовање задње класе окончано тек половином 2001. године, фактички је тек тада и престао рад ове прве полицијске образовне институције Министарства унутрашњих послова Републике Српске.

као израз свеопште модернизације полиције условљене модернизацијом и транзицијом друштва из социјалистичког и (по)ратног у демократску и правну државу.

Полицијска академија Бања Лука је основана 1999. године и у оквиру ње се обука (не образовање) будућих припадника полиције вршила по преовлађујућем моделу полицијске обуке развијених држава Запада, односно по едукативном и искуственом концепту земаља Западне Европе (Даничић, 2002: 26).

Основ за настанак Полицијске академије Бања Лука, као другачијег концепта дотадашње едукације будућих полицијских службеника у Републици Српској и у БиХ, може се пронаћи и у самом Дејтонском мировном споразуму којим су окончана ратна дејства у БиХ. Наиме, у самом споразуму је наговјештено да ће у послеријатном периоду постојеће полицијске снаге у БиХ морати проћи својеврсну реорганизацију, сертификацију, деполитизацију, демилитаризацију, демократизацију и модернизацију, у чему ће главну улогу имати међународне полицијске снаге – ИПТФ. Опредјељење за наведеним реформским циљевима полиције Републике Српске, Влада Републике Српске је потврдила потписивањем Оквирног споразума о реструктурирању, реформи и демократизацији полиције Републике Српске 1998. године гдје је, између осталог, предвиђена модернизација полицијске обуке оснивањем Полицијске академије у оквиру МУП-а РС која ће вршити полицијску обуку за будуће полицијске службенике овог министарства (Јовичић, 2005). Наведено је потврђено и анексом Мадридске декларације из исте године гдје је наведено да Савјет за имплементацију мира у БиХ „(...) Даје пуну подршку Високом представнику у БиХ и УНМИБХ-у да у 1999. години уложи веће напоре у циљу изградње професионалних и мултиетничких полицијских снага у БиХ путем: ... рада са властима БиХ на доградњи постојећих институција и успостави полицијске академије у Федерацији која ће у потпуности функционисати. Исто такво тијело се треба успоставити и у Републици Српској до 31.03.1999. године. Главни приоритет се треба дати развоју тих академија као инструмената за запошљавање, обуку и интеграцију мањина.“

Наведени политичко-правни оквири су трасирали пут будуће реорганизације Министарства, те је 1999. године, новим Правилником о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста у Министарству, као нова организациона јединица, предвиђена и Полицијска академија Бања Лука. Истовремено, новим Правилником није предвиђена даља егзистенција Средње школе у оквиру Министарства,

међутим, с обзиром на то да су четворогодишње школовање већ биле започеле и нису окончале претпосљедња и посљедња класа, настављене су и редовне школске активности Средње школе, али у оквиру Полицијске академије.

Полицијска академија Бања Лука са радом је почела 1999. године преузимајући кадровске, материјалне, локацијске и друге ресурсе Средње школе унутрашњих послова Бања Лука, али се ипак не може тврдити да су то сличне институције – разлике су биле евидентне и у концепту обуке, односно школовања, и у циљу, трајању, начину извођења наставе, наставним методама, различитости између педагошког и андрагошког приступа полазницима...

Обука на Полицијској академији је почела 1999. године распивањем конкурса за пријем прве класе Полицијске академије Бања Лука. У 1999. године, 61 кадет прве класе Полицијске академије је почео и окончао шестомјесечну обуку на Полицијској академији Бања Лука и они су први кадети академије који су засновали радни однос у Министарству.

Обука на Полицијској академији је подразумијевала и интеграцију мањина као полицијских службеника у активни састав полиције.³ То је посебно апострофирано Мадридском декларацијом гдје је наведено да главни приоритет приликом афирмисања конституисања полицијских академија (у Бањој Луци и у Сарајеву) треба посматрати као „инструмент за запошљавање, обуку и интеграцију мањина“. Наведено посебно добија на додатној важности уколико се зна да је период оснивања академије истовремено и период који карактерише повратак избјеглица и расељених лица на предратна пребивалишта. Као резултат тих настојања, прве класе Полицијске академије Бања Лука су биле претежно без кадета српске националности или је њихов удио био симболичан, у циљу интеграције полицијских службеника не-српске националности у Полицију Републике Српске. Прокламовани циљ инкорпорирања полицијских службеника не-српске националности у полицијске анаге у Републици Српској је био однос према удјелу не-српског становништва у Републици Српској према попису становништва из 1991. године.

Стварањем мултинационалне полиције (као један од европских стандарда) интеграцијом не-српског становништва у полицију Републике Српске кроз обуку на Полицијској академији, остваривао се про-

3 Наиме, разумљиво је да су ратне околности довеле до тога да су ентитетске полиције биле готово једнонационалне (Срби су преовлађивали у Полицији Републике Српске) или двонационалне (Бошњаци су преовлађивали у МУП-у Федерације БиХ, као и у већини кантоналних МУП-ова, док су Хрвати преовлађивали у мањем броју кантона, као и у дијелу локалних полицијских снага).

цес укључивања „мањина“ у полицијске снаге. Међутим, и један други процес укључивања „мањина“ у полицијске снаге је текао истовремено и паралелно са претходним, а односи се на повећавање броја жена као полицијских службеника.⁴ С обзиром на изузетно мали, па чак и занемарив број жена у Министарству, Полицијска академија Бања Лука је настојала да афирмише упис жена кадета на Полицијску академију.

АКТУЕЛНО СТАЊЕ И ТЕНДЕНЦИЈЕ СЕЛЕКЦИЈЕ И ПОЛИЦИЈСКЕ ОБУКЕ КАДЕТА НА ПОЛИЦИЈСКОЈ АКАДЕМИЈИ

У контексту анализирања кадрова у полицији, а поготово полицијске обуке тих кадрова као конститутивног елемента релевантног за афирмисање полицијске функције у друштву, свакако да се чини нужним и дати краћи осврт на актуелно стање селекције кандидата за кадете Полицијске академије, те сљедствено за будуће полицијске службенике.

То се чини са циљем да се на основу актуелног стања, те на основу искуства из претходног периода, укључујући и фактографски преглед, сагледа одређена тенденција за будући период која се чини релевантном за благовремено осмишљавање адекватне стратегије развоја кадровске политике управљања људским ресурсима у полицији.

Процес и критерији селекције кандидата за кадете Полицијске академије

Када је у питању селекција кандидата за кадете Полицијске академије Бања Лука, она почиње сагледавањем реалних потреба за бројем и структуром полицијских службеника за ближу перспективу, након чега се доноси одлука о утврђивању броја кадета који се примају на полицијску обуку. У складу са тим, расписује се конкурс за кандидате у којем се прецизира број кандидата који се примају, те општи (радноправни) и посебни услови које кандидати треба да задовољавају. Након окончања конкурса, приступа се селекцији кандидата која је регулисана Правилником о поступку селекције и избору кандидата за кадете полицијске обуке у Јединици за полицијску обуку – Полицијској

⁴ Наиме, непосредно након ратних дејстава, број жена у полицији је био занемарив. Број жена на курсевима полиције је такође био занемарив или их није ни било, док су ученици Средње школе унутрашњих послова Бања Лука били искључиво мушкарци. Одређени проценат женске популације као будућих полицајки се школовао на Вишој школи унутрашњих послова у Бањој Луци, али је и он био низак (до једне петине).

академији и Правилником о здравственим условима полицијских службеника и кандидата за пријем на рад и полицијску обуку у Министарству унутрашњих послова. Сходно наведеним правилницима, селекција будућих кандидата се састоји од љекарског прегледа (који, у ужем смислу, и не представља селекцију, већ провјеру да ли је кандидат у здравственом смислу способан за полицијску обуку и послове полицијског службеника), провјере моторичких способности кандидата, теста опште информисаности и интервјуа.

Како би приступили даљем процесу селекције, кандидати треба да буду здравствено способни за рад у Министарству. Стога се подвргавају љекарском прегледу сходно критеријумима који су прописани одредбама Правилника о здравственим условима полицијских службеника и кандидата за пријем на рад и полицијску обуку у Министарству унутрашњих послова. Љекарски преглед врши Завод за медицину рада и спорта. Разумљиво је да је љекарски преглед елиминаторног карактера, те да кандидат који није задовољио на љекарском прегледу не може да приступи даљем процесу селекције, нити може да заснује радни однос у Министарству у својству полицијског службеника, те тако не може ни да буде кадет Полицијске академије.⁵

Кандидати који задовоље параметре на љекарском прегледу приступају провјери моторичких способности. Провјера моторичких способности обухвата провјеру и оцјењивање тренутне физичке способности кандидата посматране и вредноване кроз сљедеће вјежбе: склекове, подизање трупа с партера, скок удаљ из мјеста, згиб на пречки, чучањ у мјесту са шипком, трчање 100 метара, трчање за 12 минута (тзв. Купер тест). Начин бодовања је децидно прописан критеријумима за спровођење поступка селекције, који чине саставни дио Правилника о поступку селекције и избору кандидата за кадете полицијске обуке у Јединици за полицијску обуку – Полицијској академији. Потребно је нагласити да је резултат испод 20 бодова елиминаторан, те кандидат који није освојио минимум толико бодова, не наставља селекцију. Исто тако, да би наставио селекцију, кандидат може да из било које од претходно наведених вјежби има само једну нулу, однос-

5 Изузетно, кадети који конкуришу за кадета за обуку за припадника Специјалне антитерористичке јединице, те који не испуне здравствене критерије за припаднике те јединице, могу да конкуришу за кадете који се осposољавају за полицијске службенике опште надлежности, под условом, наравно, да испуњавају услове за рад на пословима и задацима полицијског службеника опште надлежности. То је могуће, с обзиром на то да здравствени критерији за рад на пословима и задацима припадника Специјалне антитерористичке јединице нису идентични здравственим критеријима за рад на пословима и задацима полицијског службеника опште надлежности. Стога и здравствени преглед кандидата за кадете који конкуришу за полицијску обуку за припаднике САЈ-а није идентичан, односно захтјевнији је од здравствених критерија које морају да задовоље кадети који конкуришу за полицијску обуку за припадника полиције опште надлежности.

но да није остварио минимум нужан за позитиван бод. Уколико има двије или више нула, односно уколико на двије или више вјезби није остварио нужан минимум, такође не задовољава нужан минимум да би наставио селекцију. Имајући у виду да кандидат на овом тесту може да освоји максимално 50% од свеукупног броја бодова, разумљиво је да им кандидати посвећују највише пажње у припреми за селекцију и полицијску обуку.

Сљедећи тест који се оцјењује је тест опште информисаности. Он се састоји од 30 питања која се рачунарски генеришу из базе од свеукупно 350 питања. Питања су углавном отвореног типа и кандидати ма су доступна на интернет страници Управе за полицијску обуку. Максимални број бодова које кандидати могу да добију на овом тесту је 20 бодова (20% од максималног броја бодова на селекцији). Тест опште информисаности није елиминаторног карактера, те кандидат који и не добије ни један бод на тесту, односно има мање од десет тачних одговора (што су ипак појединачни случајеви, те ово није примјетно у већем броју)⁶ наставља селекцију.

Последњи дио селекције јесте интервју. Интервју се обавља пред трочланом комисијом коју чине, по правилу, полицијски службеници и психолози. Примјењује се полустандардизовани интервју припремљен на основу података добијених из пријаве и резултата претходних тестирања. Максимални број бодова којим се кандидат оцјењује на интервјуу је 5, односно на интервјуу кандидат максимално може да добије 5% од свеукупног броја бодова.⁷ Уколико кандидат не задовољи на интервјуу, односно не добије ниједан бод, он се елиминише из даљег процеса селекције. Из наведеног произлази и да је интервју елиминационог карактера.

6 Међутим, примјетна је једна друга тенденција која је, на први поглед, нелогична. Наиме, листа питања из које се рачунарским системом (*E-moodle*) генеришу питања није велика (већ је наведено да се та листа састоји од 350 питања), питања се не мијењају за сваки конкурс, чак су и дуго година готово иста питања, па и поред таквих могућности да мотивисани и самодисциплиновани кандидати напамет науче питања, односно одговоре на питања и тако освоје максимум бодова на овом тесту, неријетко се дешава да им многи одговори буду нетачни, што директно указује на њихову (не)припремљеност и (не)мотивисаност, а индиректно указује и на (не)мотивисаност за полицијску обуку, те на успјех који ће том приликом показати, што се сљедствено одражава и на њихов ангажман у току службе као полицијских службеника.

7 Иако се сматра да је код интервјуа могућа и субјективност приликом оцјењивања, што нужно повлачи и могућност злоупотребе, па и корупције, чињењца је да се интервју ипак реализује сходно одређеним правилима струке. Такође, чланови комисије независно један од другог оцјењују кандидата, а просјек датих оцјена од стране три члана комисије чине оцјену (односно, број бодова) које је кандидат добио на интервјуу. Поред наведеног, како би се елиминисала и минимална могућност субјективног приступа (па и потенцијалне злоупотребе приликом оцјењивања), интервјуу по правилу присутује и члан комисије за избор. Потребно је поменути да је број бодова који кандидат може добити на интервјуу констатно смањиван измјенама и допунама правилника о селекцији, па је тако уназад десетак година смањен са 20 на актуелних максималних 5 бодова.

На крају селекције, сачињава се листа успјешности кандидата са свеукупним бројем бодова које је кандидат добио током селекције, укључујући у тај свеукупни резултат и његов средњешколски просјек. Наиме, успјех током четворогодишњег средњешколског образовања такође се вреднује приликом селекције кандидата, те кандидат по том основу може да освоји максимално 25%.

Са листе успјешности се бирају кандидати до броја кандидата колико се прима у класу и они се подвргавају провјери подобности за обављање полицијских послова. Уколико задовоље на провјери подобности, приступају полицијској обуци, а уколико не задовоље, полицијској обуци приступају кандидати који су сљедећи на реду на листи успјешности, под условом да задовоље критеријуме провјере подобности.

Уколико током полицијске обуке не задовоље исходе обуке који су дефинисани Наставним планом и програмом полицијске обуке, а провјеравају се и оцјењују сходно одредбама Правилника о оцјењивању кадета и полазника полицијске обуке, кандидат губи статус кадета, односно не окончава полицијску обуку.

Статистички преглед и тенденције процеса селекције кандидата за кадете Полицијске академије

Као што је претходно наведено, Полицијска академија је прву класу кадета уписала 1999. године, одмах по оснивању. За прве четири класе Полицијске академије, цјелокупан процес конкурисања и селекције је спроводио ИПТФ, након чега је то преузело Министарство, односно тадашња Управа за полицијско образовање.

У првој половини 2022. године, на Полицијској академији се реализује обука за кадете XXIV класе Полицијске академије (179 кадета) и за кадете X класе Полицијске академије за припаднике Специјалне антитерористичке јединице (7 кадета). Поред наведеног, приправнички рад у полицијским управама обављају кадети XXIII класе Полицијске академије (306 кадета) и кадети IX класе Полицијске академије за припаднике Специјалне антитерористичке јединице (18 кадета).

На сљедећој табели је приказан број кандидата који су конкурисали за класе Полицијске академије, те број примљених кадета, односно кадета који су успјешно окончали полицијску обуку на Полицијској академији, те засновали радни однос у Министарству као полицијски службеници са средњом стручном спремом.

Табела 1.

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	XV	XVI	XVII	XVIII	XIX	XX	XXI	XXII	XXIII	XXIV	
	класа полицијске обуке на Полицијској академији																								
Број кандидата								736	875	402	452	320	290	331	554	743	431	1026	853	919	1201	1245	1561	1282	690
Број кандидата који испуњавају услове					449	658	571	534	371	229	292	192	146	275	476	683	297	658	635	619	1197	1430	1155	651	
Број примљених/уписаних кадета	76	56	73	120	122	105	125	81	50	52	62	25	40	23	22	32	19	131	226	333	322	328	308	179	
Број кадета који су успјешно окончали полицијску обуку	61	55	68	117	118	103	120	79	48	49	58	25	39	23	22	32	19	131	224	322	316	326	308	179	
																							Полицијска обука није		

Посматрајући наведене бројчане показатеље, могу се диференцирати одређени показатељи, па и констатовати одређене тенденције која би могле бити релевантне и за стратешко промишљање управљања људским ресурсима у полицији.

Када је у питању укупан број кандидата који конкуришу за полицијску обуку на Полицијској академији, примјетно је да је он неколико пута (па у одређеним годинама и преко десет пута) већи у односу на број кандидата који се примају у оквиру класе за полицијску обуку. Међутим, ипак је потребна детаљнија анализа која дјелимично (а у појединим сегментима и у великој мјери) оповргава овај закључак који би се извео пуким сагледавањем односа броја пријављених и примљених кандидата.

Примјетно је да од укупног броја кандидата дио њих не испуњава опште и посебне услове конкурса. Тај однос указује и на то да у посматраном периоду готово једна четвртина од укупног броја конкурисаних кандидата не испуњава опште и посебне услове, односно не подвргавају се процесу селекције. Штавише, у појединим класама, тај однос је прелазео и преко половине од укупног броја кандидата који су конкурисали. С друге стране, примјетно је да се то превасходно односи на прве класе у посматраном периоду, док је у задње вријеме процентуално ипак мање кандидата који су конкурисали, а да не испуњавају опште и посебне услове, међутим, и даље се тај проценат креће око 10%.

Исто тако, од укупног броја кандидата који испуњавају услове курса, из класе у класу је примјетно да их се дио и не појави на селекцији. Иако су разлози конкурисања, а неприступања селекцији непознати, чињеница је да то није занемарив број кандидата и да се и он креће преко 10% од броја кандидата који испуњавају услове.

Посматрајући досадашњи број кандидата који конкуришу на Полицијску академију по годинама и класама, примјетан је релативно уједначен тренд, са одређеним осцилацијама у броју кандидата, које дугорочно нису у паду. Међутим, интересантно је тај број конкурисаних кандидата, па чак и кандидата који испуњавају опште и посебне услове упоредити са једним другим податком, а то је број кандидата који се прима, односно који је примљен за обуку. Док је за прве класе (које су се оспособљавале на Полицијској академији почетком две хиљадитих) број примљених кандидата био релативно мали, поготово посматрано у односу на свеукупан број пријављених кандидата, дотле је тај исти број пријављених кандидата и данас готово исти или тек незнатно повећан, међутим, број кандидата који се примају је неколико пута, па чак и до пет пута већи. Наведено се може двојачо тумачити: са једне стране, интересовање за позив полицијског службеника не јењава (али се и не повећава) у млађој популацији, што је свакако афирмативно, међутим, исто тако се може и претпоставити да „база“ из које се регрутују будући полицијски службеници није више тако квалитетна, па ни квалитативна (као што је била у претходном периоду), што се свакако негативно одржава и на саму полицијску обуку, и на квалитет тако регрутованих (из тог процентуално малог узорка) будућих полицијских службеника.

Однос између кандидата који приступе селекцији и задовоље критерије селекције је по појединим годинама и испод половине. С друге стране, број кандидата који задовоље критерије селекције у односу на број кандидата који се примају за обуку је ипак за два до три пута више, међутим, примјетно је да се он све више смањује, поготово посљедњих година, тако да последњих неколико година број кандидата који су задовољили на критеријима селекције у односу на број који се прима на обуку није ни два пута више, што је свакако поражавајући податак, те индиректно указује на квалитативну, а и квантитативну базу из којих се врши регрутација за будуће полицијске службенике. Додуше, један од разлога за то је свакако и чињеница да је у задње вријеме примјетно да су класе бројније, док је, као што смо рекли, број кандидата који конкуришу реалтивно исти.

Из наведеног проистиче да се од укупног броја кандидата, тек око двије трећине, а понекад и мање, у суштини приступи селекцији, односно, у суштини, представља „базу“ из које се регрутују будући кадети, а потом и оспособљавају будући полицијски службеници. Тек ова бројка је релевантна за упоређивање са односом примљених кандидата, односно са бројем кандидата који се примају у оквиру класе. Наравно, чињеница је да се у моменту пријављивања кандидата не може ни сагледати стварни број кандидата који не испуњавају опште и посебне услове, а поготово број оних који су се пријавили на конкурс, испуњавају опште и посебне услове, а неће се појавити на селекцији.

Оно је што је поражавајуће јесте да готово двије петине кандидата који приступе процесу селекције не задовоље критерије који су прописани Правилником о поступку селекције и избору кандидата за кадете полицијске обуке у Јединици за полицијску обуку – Полицијској академији (критерије који се односе на љекарски преглед, критерији који се односе на моторичке способности, познавање опште информисаности и интервју). То је свакако алармантан податак, али и показатељ квалитативног садржаја „базе“ из које се регрутују будући полицијски службеници, свакако релевантнији од самог броја кандидата који конкуришу, односно који испуњавају опште и посебне услове конкурса.

За наведену анализу је свакако репрезентативно и релевантно да се дају одређени садржајнији подаци који се односе на податке из посљедњих година, и то најмање из два разлога. У првом реду, ти подаци су „свјежији“, односе се на конкурсе који су расписивани претходних година, те су свакако релевантнији за тенденцију за наредних неколико година, док се, са друге стране, односе на конкурсе који су се расписивали за већи број кандидата (док су се претходни, а поготово почетни конкурси расписивали и за неколико пута мање кандидата него што је то сада случај),⁸ а то ће бити тенденција и у наредном

⁸ Наиме, од 2016. године, промјеном одређених правних прописа којим је олакшано (повољније) пензионисање полицијских службеника, примјетан је тренд повећања одлазака у пензију старијих полицијских службеника. у релативно кратком периоду (од неколико година), на тај начин се пензионисало неколико стотина полицијских службеника, а чињеница је да ће се тај тренд и наставити. Сходно томе, те имајући у виду и друге облике прекидања радног односа полицијских службеника, у овом периоду је готово трећина полицијских службеника пензионисана (или ће се врло брзо пензионисати), што је свакако кадровски „удар“ на управљање људским ресурсима у полицији. То је условило и пријем нових полицијских службеника и убрзану обуку на Полицијској академији. Са једне стране, то се одвијало кроз пријем бројнијих класа за полицијску обуку, али и са паралелном обуком више класа у току године. Циљ је да се прво кадровски надомјести релативно велик број упражњених радних мјеста, али не на уштрб стручног, односно акционог потенцијала нових полицијских службеника. У том сегменту, полицијска обука на полицијској академији посебно долази до изражаја за будуће полицијске службенике.

периоду, имајући у виду кадровске потребе полиције.⁹ Поред тога, свакако је вриједно помена за ову анализу да је уназад пет-шест година (у оквиру које се посматра анализа) полицијску обуку завршило око 2000 кадета, што представља трећину полицијских службеника у Министарству. Уколико се овај тренд настави у наредном периоду, извјесно је да ће се наредних неколико година овај тренд наставити, те да ће број „нових“, релативно младих (и по старости, а поготово по искуству) полицијских службеника у Министарству премашити и половину од укупног броја полицијских службеника у Министарству унутрашњих послова Републике Српске.

Табела 2.

		XVIII	XIX	XX	XXI	XXII	XXIII	XXIV
		посљедње класе полицијске обуке на Полицијској академији						
Укупно конкурисало		1025	853	1301	1245	1561	1282	690
Испуњавају услове		658	635	919	1197	1430	1155	651
Свеукупан просјек средњошколског просјека свих кандидата који испуњавају услове		3,66	3,66	3,65	3,28	3,26	3,66	3,19
Није приступило селекцији		140	87	147	232	185	198	103
Није задовољио на селекцији	Критерији лекарског прегледа	166	128	199	226	212	215	99
	Критериј моторичких способности	65	54	50	80	323	297	174
	Интервју	0	0	0	0	0	1	1
	Укупно	231	182	249	306	535	513	274
Нису задовољили на провјери подобности		3	3	5	24	15	18	5
Укупно кандидата који су задовољили критерије селекције		284	366	523	635	680	444	274
Број примљених кандидата у класу		131	212	323	321	327	306	179

У погледу кандидата који се пријављују на конкурс, примјетно је повећање свеукупног броја кандидата што је свакако афирмативно, те указује на закључак да „интересовање за полицију“ не јењава међу млађом популацијом.¹⁰ Такође, примјетно је да се одржава тренд да не-

9 Прагећи развој кадровске политике у Министарству, поготово у односу на одлив кадрова из полиције (превасходно на основу пензионисања), примјетно је да ће се појачани тренд прекидања радног односа актуелних полицијских службеника наставити и у наредних неколико година, што ће неминовно условити, односно већ условљава и пријем нових полицијских службеника у службу, а прије тога свакако њихову обуку за рад.

10 Међутим, ни овај закључак се не би могао априори прихватити. Наиме, примјетно је да кандидати који се пријављују за полицијску обуку, односно за рад у полицији све више као разлог истичу одређене разлоге који јесу легални (обезбијеђена и сигурна егзистенција, релативно добри радни услови,

мали проценат кандидата не испуњава опште и посебне услове, али и да се одређени проценат кандидата уопште и не одазове позиву на селекцију. Стога, нешто више од половине до двије трећине од укупног броја пријављених, у суштини, чине „базу“ из које се регрутују будући полицијски службеници.

Оно што је свакако примјетно посљедњих година јесте процентуално значајно велик удио кандидата који приступи селекцији, међутим, не задовоље здравствене критерије, односно неки од критерија селекције. Наиме, таквих кандидата је у задње вријеме и преко двије петине од укупног броја који приступе селекцији.

Интересантан је и преглед сегмената које кандидати не задовоље. Наиме, око четвртина од укупног броја кандидата који приступе процесу селекције не испуњавају здравствене критерије, што је свакако алармантан податак, не само са полицијског аспекта, већ и за одређене области за које би било потребно реализовати даља, продубљена истраживања како би се он и квалитативно истражио. Свакако да би било интересантно и сагледати структуру здравствених прегледа како би се утврдило на којим сегментима кандидати не задовољавају тражене параметре, међутим, такви подаци, из разлога заштите личних података, нису доступни.

Иако наведени податак свакако није афирмативан, оно што је и даље алармантно јесте да готово тек нешто мало мање од претходног процента, односно око једне петине од укупног броја кандидата који приступе селекцији не задовољи минималне критерије на провјери физичких способности, те буду елиминисани из даљег процеса селекције.¹¹ Иако овај податак сам за себе поражавајући (да четвртина младих не успијевају да остваре скор у физичким способностима за које се не би могло рећи да су захтјевне, поготово имајући у виду доњу границу релевантну за успјешан резултат), додатно је поражавајуће и да се то односи на кандидате који конкуришу за полицијску обуку (с об-

могућност заснивања радног односа у релативно скоријем периоду, сталан радни однос...), међутим, тешко се могу подвести под оне разлоге који се односе на „идентификацију са полицијом као мисијом“, а који се чине легитимним и афирмативним за будући рад полицијских службеника. Непоистовјељивање са полицијском професијом, па и са својеврсним „плавим култом“ који се из ње црпи, свакако да многоме отежава рад полицијских службеника, са једне стране, док, са друге стране, дугорочно девалвира рад полицијског службеника јер он није мотивисан за рад у полицији из етичких, већ прагматичких, а убрзо и из чистих материјалних, односно материјалистичких разлога.

¹¹ Штавише, кандидата који не задовоље критерије моторичких способности свакако да је више од једне четвртине од укупног процента кандидата који приступе селекцији, с обзиром на то да се међу њима не рачунају и кандидати који претходно не задовоље здравствене критерије, те тако и не приступе провјери моторичких способности, с обзиром на то да претходно буду елиминисани. Додуше, могуће је да би и међу кандидатима који нису задовољили здравствене критерије било кандидата, можда и у процентуално значајном удјелу, који би задовољили критерије моторичке способности, међутим, изlišно је то прејудуцирати, имајући у виду да су здравствени критерији елиминаторни.

зиром на то да се у оквиру полицијске обуке кадети подвргавају провјери и тренингу одређених вјештина, након којих би требало да имају физичку оспособљеност која је на већем нивоу од оне која је минимална, али довољна за успјешан скор током селекције) и за који ће у будућности радити полицијски посао (посао који је динамичан и који у великој мјери одликује физичка предиспонираност или је бар таква перцепција међу грађанима, па и међу кандидатима који конкуришу за кадете). Из наведеног се стиче утисак да кандидати нити су мотивисани, нити су припремљени, а такође нису ни у већој мјери информисани о полицијској обуци, а поготово не о полицијској професији и обавезама и захтјевима који се пред њих стављају, како током полицијске обуке тако и током полицијског посла.

У задње вријеме је примјетно и да дио кандидата задовољи током процеса селекције, те и оствари задовољавајући скор на листи успјешности, међутим, не задовољи критерије провјере подобности за обављање полицијских послова. Иако проценат тих кандидата није велик, свакако је забрињавајуће, па и изненађујуће да се за полицијску обуку и за будући рад у полицији пријављују кандидати који знају да не испуњавају професионалне стандарде и да имају сметње релевантне за рад у полицији.

Уколико упоредимо укупан број пријављених кандидата, те број кандидата који задовоље критерије селекције, примјетно је да се то односи само на око 40% од укупног броја кандидата. У суштини, овај проценат представља и квалитативну и квантитативну „базу“ из које се врши регрутација, кроз листу успјешности, кандидата за полицијску обуку. Имајући у виду да се број кандидата који се примају на конкурс повећава, док је овај проценат релативно уједначен (око двије петине од укупног броја пријављених кандидата задовољи све критерије селекције), тенденција је да ће се релативно брзо број кандидата који задовоље на селекцији „приближити“ броју кандидата који се примају на полицијску обуку, а дугорочно се може прогнозировать и да ће он бити на истом нивоу или чак и испод! Наиме, већ сада је тенденција да преко 50% кандидата који задовоље током селекције буду примљени на полицијску обуку (с обзиром на то да је за тај број расписан конкурс), а примјетно је да се посљедњих година тај однос чак и повећава, односно све мање је кандидата који задовоље процес селекције, а да не буду примљени.

На крају је битно елаборирати и један податак који се не односи толико на селекцију, колико на саму полицијску обуку, а то је однос између броја примљених кандидата (кадета) на полицијску обуку и броја

кадета који су успјешно окончали полицијску обуку на Полицијској академији и засновали радни однос као полицијски службеници након успјешног окончања полицијске обуке. Посматрајући број примљених кадета на полицијску обуку и број кадета који су са успјехом окончали полицијску обуку, примјетно је да те бројке нису подударне, односно да нису сви кадети који су примљени на полицијску обуку ту обуку успјешно окончали. Разлога за то је више.

У почетку су ти кадети (кадети који су примљени на полицијску обуку, али је нису са успјехом окончали) углавном напуштали полицијску обуку из одређених приватних или других разлога, а неколико кадета полицијску обуку нису окончали из дисциплинских разлога (због нарушене дисциплине изречена им је мјера прекидања полицијске обуке). Међутим, у задње вријеме је примјетно да неколико кадета (иако је, у односу на број кадета у оквиру класе, тај проценат кадета незнатан, ипак се ради о незанемарљивој бројци) полицијску обуку не окончава зато што не задовоље захтјеве и исходе који проистичу из полицијске обуке. Чак, ни на поправном испиту не успију да покажу минимум знања, вјештина и стручних компетенција релевантних и нужних за успјешно окончање полицијске обуке. Иако је овај проблем мултидимензионалан и не треба га априори посматрати кроз један фактор, чињеница је да, поред мотивисаности, свакако фактор релевантан за, бар површну анализу, јесте и средњошколски успјех кандидата који се пријављују и који се подвргавају полицијској обуци на Полицијској академији.

На претходној табели је представљено да се средњошколски успјех свих кандидата који испуњавају услове за селекцију креће испод 3,5, што је само по себи неафирмативно за садржај, ток, динамику и очекиване исходе полицијске обуке. Надаље, примјетно је да је и тенденција ка смањењу просјека средњешколског успјеха током посматраних година.¹² Иако је успјех у току средњошколског образовања само један од параметара релевантан за афирмативно окончање полицијске обуке (иако несумњиво међу значајнијим, ако не и најзначајнијим), чињеница је да му се у току селекције (посматрано кроз свеукупан процен-

¹² Иако то није примјетно у представљеним подацима, битно је напоменути да је један од посебних услова за конкурсисање за кадете на Полицијску академију био и услов да успјех из средње школе, свеукупно посматрано за четири године, не може да буде испод 3,00. С обзиром на то да је било примјетно да се број кандидата који конкуришу на Полицијску академију са годинама смањује, те да дио кандидата који имају жељу и мотивацију за конкурсисање не испуњава овај услов, измјенама правилника је овај посебни услов избрисан, те је и то дјелимично условило већи број укупног броја кандидата који су конкурисали. Међутим, тешко се може констатовати да је из овако добијеног „квантитета добијен и квалитет“, што дугорочно може и да дерогира квалитет и сам садржај како полицијске обуке, тако и професионалности, стручности и оспособљености полицијских службеника.

туални удио бодова који се добијају на основу њега),¹³ не придаје велика (а поготово не примарна) пажња, што индиректно утиче и на успјех које кадети остваре током полицијске обуке.

УМЈЕСТО ЗАКЉУЧКА

Полицијско школство је настало и развијало се укорак са Министарством унутрашњих послова Републике Српске, а имајући у виду да је Министарство настало и развијало се са Републиком Српском, чињеница да је полицијско школство у Републици Српској настало и развијало се са њом свакако је чињеница на коју и Министарство и полицијски службеници могу бити поносни.

Клица полицијског школства Републике Српске је свакако Средња школа унутрашњих послова Бања Лука која је наставила са радом у ратним околностима. Један од практичних, али и дугорочних циљева је био и да се у ратним околностима, али и за мирнодопски период обезбиједи стручан, школован кадар који ће адекватно моћи да одговори тадашњим и будућим безбједносним изазовима који се пред полицију постављају. Иако је несумњиво, усљед ратних дејстава, већи број полицајаца у редове Министарства регрутован на дуге начине, чињеница је да се школовањем ученика за будуће полицајце у средњој школи обезбјеђивао релевантан и референтан кадар за Министарство у дугорочном периоду. И у послеријатном периоду, иако смањеним капацитетом, прилив полицајаца у Министарство је настављен путем курсева и на друге начине, међутим, школовање ученика у оквиру Средње школе унутрашњих послова се наставило са мисијом обезбјеђивања

¹³ Више је разлога због којих ни успјех постигнут у току средњешколског образовања не би требало да има примарни, а поготово не преовлађујући утицај на селекцију, а потом на полицијску обуку кадета. У првом реду, у току селекције, а потом и кроз полицијску обуку, примјетно је да је и успјех постигнут у средњој школи (посматран кроз оцјене) крајње релативизиран и субјектив(изир)ан, да код кандидата који су средњу школу завршили у мањим мјестима преовлађује бољи успјех, кандидати који су завршили средње техничке школе имају лошији успјех... Надаље, условно се не могу поистовијетити ни исто вредновати идентични нумерички успјеси кандидата из гимназије и неке друге средње школе, док је, са друге стране, примјетно да кандидати који су ванредно завршили средњу школу (којих у једном периоду није био мали проценат) имају бољи просјек у односу на кандидате који су редовно завршили средњу школу. На крају, кандидати који су (редовно или ванредно) завршили средње приватне школе су имали бољи успјех у односу на друге кандидате. Наведени, али и други разлози су условили да се измјенама и допунама умањи утицај средњешколског просјека на свеукупан скор које кандидат оствари током селекције, што је свакако оправдано, међутим, чињеница је да је то условило испољавање одређених проблема током полицијске обуке, односно претходно наведене разлоге који су довели до смањења утицаја средњешколског успјеха на свеукупан скор приликом селекције није елиминисало, него их је само пролонгирало до полицијске обуке гдје се они испољавају у садржајнијем капацитету.

базе кадра који ће дугорочно и стручно да одговори безбједносним изазовима.

Укидањем Средње школе унутрашњих послова, ту улогу је на себе преузела новооснована Полицијска академија. Она је истовремено преузела на себе улогу и центра из којег ће се вршити едукација свих полицијских службеника (стручна и специјалистичка обука). Поред наведеног, Полицијска академија је имала и улогу интеграције полицајаца других националности у редове полиције, а врло брзо и интеграцију жена у редове полиције, што је довело у релативно скоријем периоду до повећања броја жена и припадника других националности у редовима полиције.

С обзиром на чињеницу да је у вријеме настанка Полицијске академије Министарство имало релативно задовољавајућу кадровску попуњеност, циљ полицијске обуке није био обука великог броја нових полицијских службеника како би што прије попунили кадровску упражњеност, већ интеграција лица других националности и жена у редове полиције. Тај тренд је примјетан у првој деценији и по рада Полицијске академије и он је релативно уравнотежен. Наравно, иако примарна, ово није била и једина улога Полицијске академије у Министарству.

Овај релативно уједначен тренд броја кадета који током године похађају обуку на Полицијској академији је окончан половином прошле деценије јер је Министарство релативно брзо и у релативно краћем периоду исказало потребе да се попуни текући, а поготово прејудиирани (убрзани) одлив полицијских службеника по разним основама из Министарства (пензионисање по знатно повољнијим условима од дотадашњих). То је Полицијску академију ставило у једну нову улогу: реализација полицијске обуке за далеко већи број полицијских службеника са релативно истим ресурсима, често и у краћем периоду од уобичајеног колико је трајала полиција обука (имајући у виду потребе на терену за новим полицијским службеницима). Такође, полицијска обука се реализовала и за више класа упоредо, што је додатно усложњавало и исцрпљивало ресурсе. Уз то је требало одржати, а у појединим сегментима и унаприједити квалитет полицијске обуке, поготово имајући у виду нове безбједносне ризике који се стављају пред полицију.

Резултат тога је да је уназад пет-шест година Министарство изузетно подмлађено, те да је у том периоду Полицијска академија обучила дупло више полицијских службеника него у претходних деценију и по постојања. Ова тенденција ће се наставити и у наредном периоду, што

је свакако изазов који се ставља пред Полицијску академију. Потребно је нагласити да повећани обим и структура полицијске обуке не смије да иде на уштрб крајњих резултата који се желе постићи током полицијске обуке, а то су обучен и компетентан полицијски службеник.

Иако су изазови на том плану примјетни и присутни, често и изван могућности дјеловања саме Полицијске академије, па и Министарства у цјелини (смањење заинтересованих кандидата, повећање броја кандидата који се примају на полицијску обуку, слабији „улазни фактор“ кандидата који буду примљени, генерално лошија мотивисаност кандидата, незаинтересованост за дугорочнији рад у полицији...), чињеница је да они утичу на квалитет и садржај полицијске обуке, али не смију да утичу на резултате који се добијају окончањем полицијске обуке. Одговорност на томе имају, поред самих кадета, и запослени на Полицијској академији, али и Министарство у цјелини.

Уколико се од тога одступи ради добијања краткорочних резултата, и то ограниченог дмета, посљедице ће се испољити дугорочно и биће их тешко, чак и немогуће анулирати. Полицијска обука на Полицијској академији је ефикасан метод да се уопште предуприједе ти потенцијални негативни ефекти у перспективи.

Стога, нужно је увијек потенцирати и афирмисати став да је полицијска обука конститутивни елеменат полицијског службеника и Министарства у цјелини – уколико она није на одговарајућем нивоу, ни сам полицијски службеник, а сљедствено ни Министарство неће ни краткорочно ни у перспективи моћи адекватно да одговоре задацима који се пред њих постављају.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Даничић, М. (2002). *Школски центар полиције МУП-а Републике Српске у функцији образовања, реформе, демократизације и успостављања мултиетничности полиције*. Бања Лука: Виша школа унутрашњих послова,
2. Јовичић, Д. (2005). *Улога полиције Републике Српске у имплементацији Дејтонског мировног споразума*. Бања Лука: Висока школа унутрашњих послова,
3. Миладиновић, А., Миросавић Т., Марковић, Д., (2017). *Мјесто и улога Средње школе унутрашњих послова Бања Лука и Полицијске академије Бања Лука у полицијском школству Републике Српске*. Бања Лука: Министарство унутрашњих послова Републике Српске,
4. Šikman, M., Amidžić, G. (2011). *Development of the Police Education in the Republic of Srpska*, Beograd: Kriminalističko-policijska akademija,

5. Правилник о поступку селекције и избору кандидата за кадете полицијске обуке у Јединици за полицијску обуку – Полицијској академији (Службени гласник Републике Српске број 20/21),
6. Правилник о здравственим условима полицијских службеника и кандидата за пријем на рад и полицијску обуку у Министарству унутрашњих послова (Службени гласник Републике Српске број 87/21).

DEVELOPMENT OF THE MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS OF THE REPUBLIC OF SRPSKA IN THE CONTEXT OF POLICE TRAINING OF CADETS OF THE POLICE ACADEMY - HISTORY, CURRENT SITUATION AND TENDENCIES

Aleksandar Miladinovic MA¹⁴

Abstract: The paper gives an overview of the police training of cadets who are being trained at the Police Academy in Banja Luka for police officers of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Srpska. In addition to the necessary historical framework, and the institutional and normative aspect of police training within the Ministry, the importance of training for fulfilling the mission of the Ministry is especially pointed out. It also points out certain contents relevant to police training, as well as certain implications of training on the work and results of the Ministry. A special segment of the work is a review of the current state of police training at the Police Academy in Banja Luka, and the trends that are noticeable and may be relevant for the coming period, and as such necessary for strategic consideration of personnel policy in the Ministry. Through the work goes the idea that police training of (future) police officers is necessary and basic for managing human resources in the police, but also that it is not given (too) much attention, which can certainly have negative implications in the future.

Keywords: police training, Police Academy, cadets, professional training, police skills, police officer competencies ...

¹⁴ Ministry of Internal Affairs of the Republic of Srpska, e-mail: aaleksandarbl@yahoo.com

Рад запримљен: 06.05.2022. године
Рад прихваћен: 25.05. 2022. године

ФОРЕНЗИЧКА АНАЛИЗА РУКОПИСА КЊИЖЕВНОГ ДЈЕЛА „СУДАНИЈА“: ДОПРИНОС ЈЕДИНИЦЕ ЗА ФОРЕНЗИКУ МИНИСТАРСТВА УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА У ИДЕНТИФИКАЦИЈИ НАЦИОНАЛНОГ И КУЛТУРНОГ БЛАГА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ У САРАДЊИ СА ЈАВНИМ СЕКТОРОМ

Др Јелена Војиновић-Костић¹

Апстракт: Сваки текст, па и књижевни, подложен је анализи. Анализе текстова се спроводе од стране стручњака, научника, из различитих научних области са различитим циљевима и задацима. Рад који је пред нама је својврстан преглед рада Јединице за форензику – Криминалистичко-техничког центра Министарства унутрашњих послова Републике Српске на утврђивању ауторства рукописа књижевног дјела „Суданија“, по захтјеву Народне и универзитетске библиотеке Републике Српске.

Рад се базира на оригиналној документацији и настао је у сарадњи са графолозима Јединице за форензику МУП-а РС и библиотекарица НУБ-а РС.

Кључне ријечи: рукопис, Петар Кочић, Милан Јовановић Стоимировић, вјештачење, форензика, графологија, Суданија.

ОД РУКОПИСА ДА САРАДЊЕ

(проналазак рукописа, научна сумња, утврђивање ауторства)

„Суданија“, комедија у четири чина са пјевањем као оригинално рукописно дјело налази се у Народној библиотеци Србије. Рукопис је, што је

¹ Министарство унутрашњих послова Републике Српске, e-mail: jelena.vojinovicostic@education.muprs.org, jellinna@gmail.com.

радом на његовој анализи и потврђено, писан од стране књижевника Петра Кочића за вријеме ауторовог боравка у Кунибертовој кули душевне болнице у Београду, у лето и јесен 1915. године. „(...) Писан на 40 неповезаних листова трговачког блока папира димензија 10,5 x 17 центиметара, двострано, графитном оловком; језик српски, писмо ћирилица, курзив; рукопис релативно добро очуван, дјеломично изблиједио траг оловке, поједине стране недостају; откупљен 1975. године од Божидача Ђорђевића, економа душевне болнице у Београду за 2.500 динара, уписан у књигу инвентара Народне библиотеке Србије 8. октобра 1975. под бројем К 4024/75, чува су Фонду млађих рукописа и архивалији у Народној библиотеци Србије, на сигнатури Р 666.“² Према А. Шмуља и С. Кузмановић (2018: 76) уз аутограф, на коверти стоји, биљешка службеника Народне библиотеке Србије: „Кочић, Петар. Суданија (оригинални рукопис драматизације приповетке Суданија од стране писца).“

До наведеног рукописа НУБ РС, тачније библиотекарке мр В. Шмуља и мр С. Кузмановић, дошле су проучавајући живот и рад Петра Кочића. Те 2017. године у књижевној јавност појавила се вијест да је пронађен до тада непознати рукопис Петра Кочића.³ У периоду када се рукопис појавио сматрало се да је његов аутор Милан Јовановић Стојимировић, писар у душевној болници у којој је Кочић боравио од почетка 2014. године па све до смрти, међутим В. Шмуља и С. Кузмановић су проучавајући наведени рукопис уочиле низ графолошких, рукописних, сличности са рукописом Кочићевог дјела „Мргуда“, што је отворило пут научној сумњи и потреби за утврђивањем ауторства.

Да би се неко дјело идентификовало као дјело одређеног аутора потребно је обавити опсежне анализе текста, анализу дискурса текста, а уколико постоји рукопис неопходно је обавити и анализу рукописа, графолошку анализу текста. Анализа дискурса или, како ауторке Шмуља и Кузмановић (2018) наводе, „текстолошка анализа“ која подразумева употређивање стила, језичких средстава, прозодијских и других елемената језика писца спорног дјела са његовим неспорним ауторским дјелима урађена је од стране др Д. Иванића. „Уз помоћ и подршку професора Душана Иванића текстолошком анализом утврђено је да се заиста ради о Кочићевом аутографу...“⁴ (У анализу Д. Иванића нисмо имали увид те она неће бити предмет разматрања овог рада).

По обављеном утврђивању ауторства на нивоу анализе дискурса јавила се потреба и за графолошком, форензичком, анализом самог рукопи-

2 А. Шмуља и С. Кузмановић 2018: 75-76.

3 Наведена драма је први пут угледала свјетлост дана, по потврђивању ауторства, штампана је од стране НУБ РС 2017. године, издање су приредиле В. Шмуља и С. Кузмановић.

4 А. Ж. Марић, 2017: 357.

са, јер текст је могао бити диктиран од стране једног аутора, у овом случају Петра Кочића, и као такав садржати све дискурсне карактеристике његовог књижевног израза, садржати језичка средства која га дефинишу и идентификују као јединственог аутора, али може бити писана руком другог човјека.

С обзиром на то да је библиотеци било доступно дјело у рукопису, што је само по себи од изузетног националног и књижевног значаја, графо-лошка анализа је била логичан сlijед догађаја.

Због изузетног значаја пронађеног дјела за књижевност и културу Републике Српске чији је Кочић један од најзначајних представника, графолози којима је повјеран тако одговоран и значајан посао су припадници Министарства унутрашњих послова Републике Српске, Управа за полицијску подршку, Јединица за форензику – криминалистичко-технички центар.

ФОРЕНЗИЧКА АНАЛИЗА (ВЈЕШТАЧЕЊЕ) РУКОПИСА: ЈЕДИНИЦА ЗА ФОРЕНЗИКУ – КРИМИНАЛИСТИЧКО- ТЕХНИЧКИ ЦЕНТАР

Јединица за форензику – Криминалистичко-технички центар (у наставку текста: Јединица за форензику) је поред Јединице за координацију и Јединице за оперативну подршку саставни дио Управе за полицијску подршку Министарства унутрашњих послова републике Српске⁵ и као таква обавља изузетно значајне послове из домена окривања кривичних дјела, идентификовања и проналазачка починилаца кривичних дјела итд.

Јединица за форензику је 23. 4. 2017. године за примила захтјев упућен од стране НУБ-а РС за вјештачење рукописа књижевног дјела (дијалога) „Суданија“.⁶ То је несвакидашњи захтјев за јединицу која се бави предметима из области кривичних дјела. Послије анализе захтјева од стране припадника и руководиоца Јединице, водећи се идејом о националном значају рукописа на који се захтјев односи, одлучило се да се позитивно одговори на њега.

Вјештачење рукописа је достављено НУБ-у РС 20. 4. 2017. године уз пратећу докумантацију и тумачење.⁷ Извјештај о вјештачењу потписали су форензичари: Љ. Гогић, С. Билић и С. Ракић. Трочлани тим Јединице за форензику је, по завршетку анализе, компарације, вредновања рукописа кроз сличности, подударности и разлике са комапаративним руко-

5 <https://mup.vladars.net/index.php?vijest=policija&vrsta=uprava-policijska-podrska> /приступљено 6. 5. 2022.

6 Захтјев за вјештачење рукописа. Акт број: 0202-29/17 од 23. 2. 2017.

7 Вјештачење рукописа. Акт број: 06/2-1-233-31/17 од 20. 4. 2017.

писима о којима ће бити ријечи у наставку текста и верификације добијених налаза презентовао своје мишљење:

„01. Рукопис дијалога „Суданија“ *није својеручно написао* скиптор Милан Јовановић Стојимировић.

0.2. Рукопис дијалога „Суданија“ је својеручно написао скриптор Петар Кочић.“⁸

Овим Мишљењем Министарство унутрашњих послова дало је немјерљив допирок култури, очувању културне баштине, националног идентитета који се најсигурније чува кроз језик и књижевност Републике Српске, као и заштити ауторских права, интелектуалне својине, идентификацији писца рукописа тј. скриптора.

Идентификација скриптора је и суштина посла који обавља Јединица за форензику, са том разликом да се идентификација рукописа односи на починиоце или учеснике у извршењу кривичног дјела који се налазе под истрагом тужилаштва које споводе инспектори из свих сектора рада МУП-а РС. По први пут се ова јединица бавила идентификацијом аутора, тј. утврђивањем ауторства рукописа књижевног дјела.

Рукопис дијалога „Суданија“ се састоји од седамдест девет страна које су електронској форми, скениран рукопис, достављене од стране НУБ-а РС Јединици за форензику. Рукопис је по пријему отпринтан СМУК ласерским штампачем високе резолуције. Странице рукописа су биле обиљежене графитном оловком у горњем десном углу, појединачно, бројевима од 1 до 79. То што је рукопис достављен скениран, не фотокопиран, додатно је отежало посао графолозима због слабије видљивости самог текста.

Да би се утврдило ауторство, неопходно је посматрати текст, било да се ради о графолошкој или дискурсној потврди, упоредити са неспорним текстом аутора за који се сумња да је скриптор. У овом случају НУБ РС је доставила Јединици за форензику неспорне рукописе скриптора Милана Јовановића Стојимировића и Петра Кочића. Достављени материјал је био разнолик и садржавао је скениране рукописе, потписе, дијелове текста, укупно 19 скенираних докумената од једне или више страна.

Од скиптора Милана Јовановића Стојимировића као неспорани рукопис достављена су два документа:

„01. Два /2/ скенирана листа курзивног писма ћирилице у форми забиљешки из 1915. године.

02. Шест /6/ скенираних листова курзивног рукописа писма ћирилице у форми забиљешки из 1918. године.“⁹

8 Вјештачење рукописа. 2017: 6.

9 Вјештачење рукописа. 2017: 1.

Од скриптора Петра Кочића достављени су неспорни рукописи и потписи (укупно 17 докумената). Овдје ћемо издвојити само неке од њих са радним бројевима који су им додијељени у Извјештају, као и у случају навођења неспорних рукописа скриптора М. Ј. Стојимировића:

„01. Пет /5/ скенираних страна курзивног рукописа приповјетке „Мр-гуда“ од 10. XII 1902. године.

02. Рукопис, рукопис бројева и неспорни потпис на скенираној страна књиге непознатог назива из личне библиотеке именованог са датумом 21. V 1909. године.

...08. Тирилични и латинични рукопис у форми забиљешки на скенираним корицама и унутрашњим странама књиге „Изравни порези“ из 1910. године.

09. Полускраћени потпис у заглављу скенираног наслова књиге „ОС-НОВА ЗАКОНА О УКИДАЊУ НЕКИХ ОДРЕДАБА ЗАКОНА О ЗЕМЉИШ-НОМ ПОСЈЕДЕ ОД 7. РАМАЗАНА 1274.“ штампане 1912. године у Сарајеву.

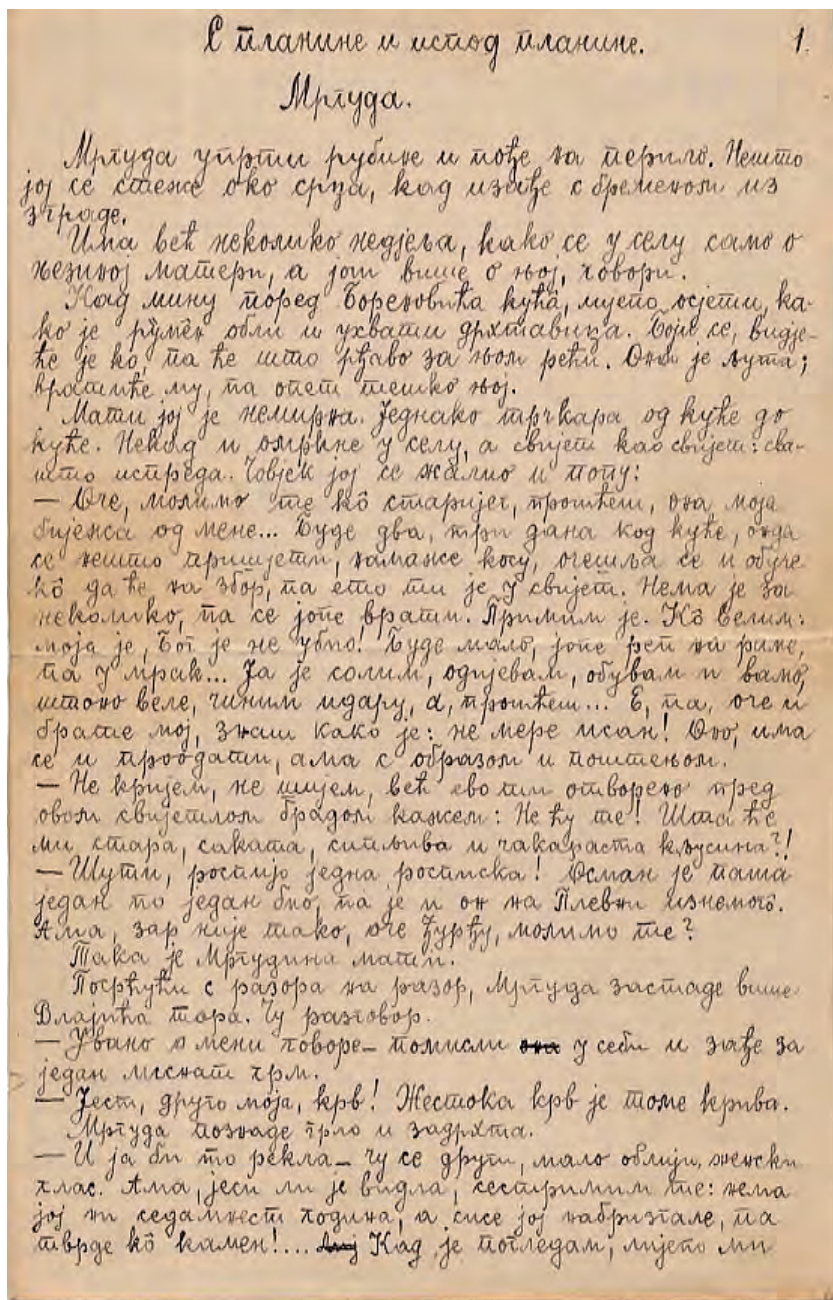
...12. Рукопис и рукопис бројева на скенираном писму Мирковићу од 5. II 1910. године.

13. Рукопис и рукопис бројева на скенираном писму Милки од 29. XII 1910. године.

...16. Један од псољедних рукописа П. Кочића назива „О Босни“...¹⁰

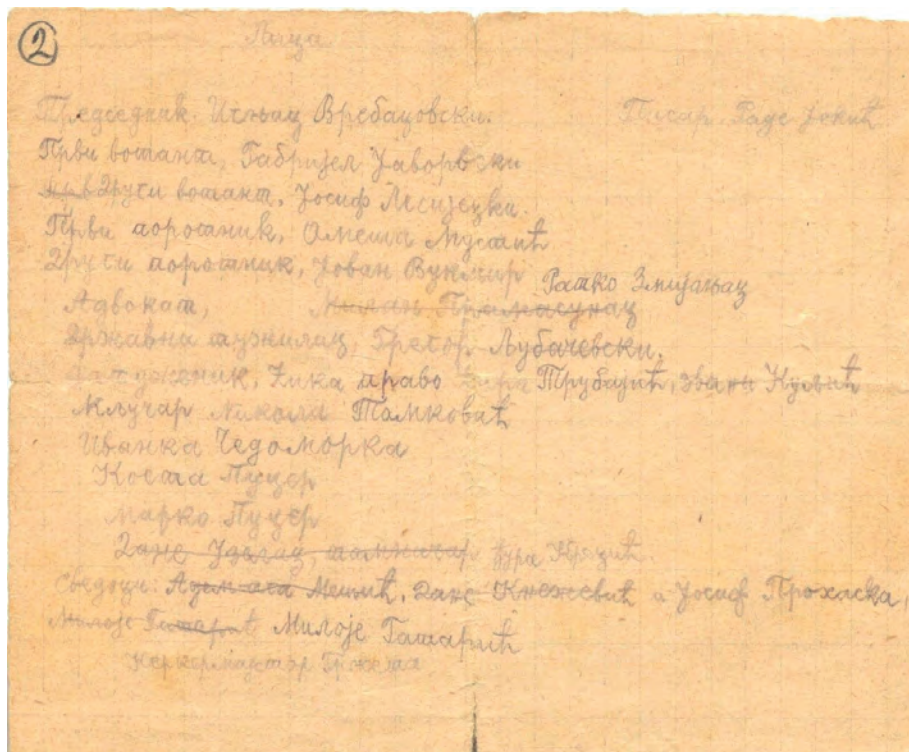
Документација неспорних рукописа која је послужила као компаративни материјал за анализу је, јасно је из наведеног, била разнолика, посебно документација која се односила на неспорни рукопис Петра Кочића.

¹⁰ Вјештачење рукописа. 2017: 1-2.

Слика бр. 1 – Прва страна неспорног рукописа књижевног дјела „Мрзуда“ скриптора Петра Кочића. Овај рукопис је један од рукописа који је кориштен за компаративну анализу при вјештачењу спорног рукописа књижевног дјела „Суданија“.¹¹

¹¹ Архива Јединице за форензику МУП РС.

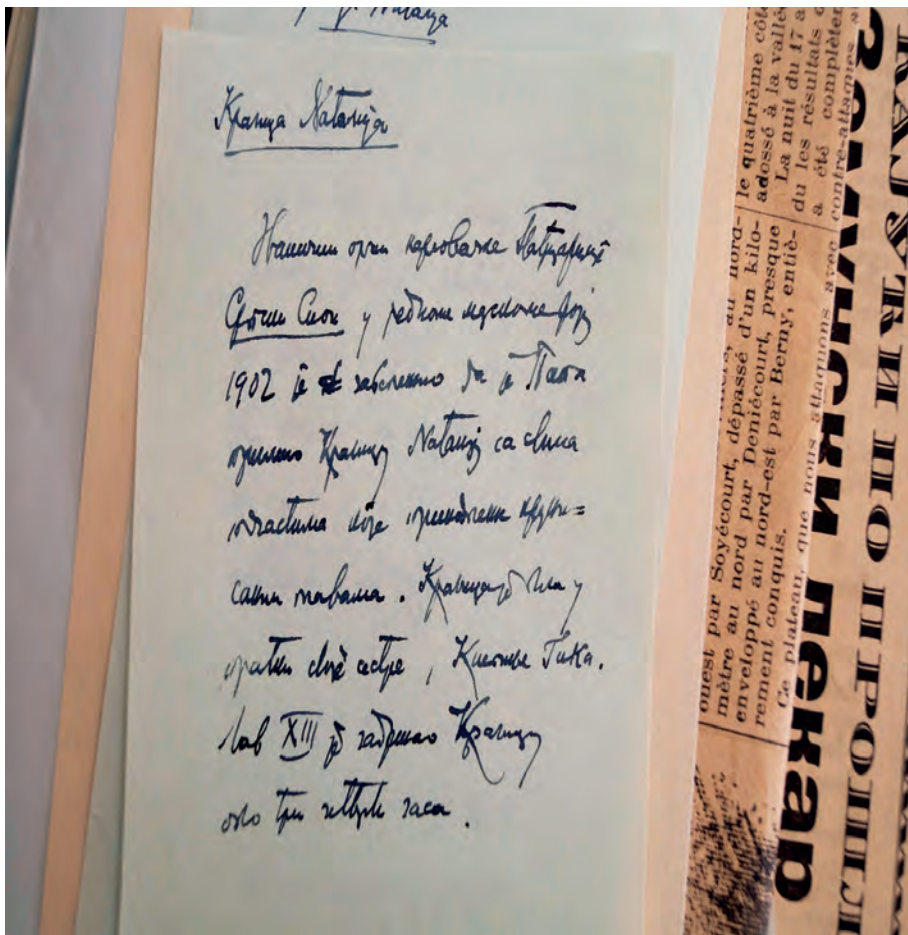
Слика бр. 2 – Друга страна спорног рукописа књижевног дјела „Суданија“, рукописа који је био предмет вјештачења.¹² Рукопис се састоји од 79 страна скенираног материјала који је у цијелости приказаног квалитета што је додатно отежало рад на вјештачењу.

Документација садржи документе који обухватају добар дио „рукописних навика“ скриптора Кочића, рукописа реализованих у различите сврхе, који укључују различите рецепијенте, рукописе из различитих периода живота, рукописе на ћирилици и латиници, потписе, скраћене потписе, бројеве, неоформалне забиљешке на књигама, посљедњи неспорни рукопис, као и рукопис дјела „Мргуда“.

Разлог прикупљања овако разноликог компаративног материјала лежи у промјени рукописа током живота, која се односи на, прије свега, „исисаност“ рукописа и на регресију рукописа, као и у мијењање рукописа према адресантима којима је рукопис упућен. Овим појавама свједочи свако од нас, уочавајући да му се рукопис мијења временом (уколико упоредите сопствене рукописе из нпр. периода средње школе и из неког зрелог доба увидјеште разлику), као и да се мијења уколико се обраћамо једном или другом адресату (нећемо имати исти рукопис када се обраћамо нпр. неком блиском пријатељу или када се обраћамо неком на кога треба да

¹² Архива Јединице за форензику, МУП РС.

оставимо „добар“ утисак). Промјене у рукопису су видљиве и приликом промјене здравственог стања, посебно психичког стања скриптора.

Слика бр. 3 – Неспорни рукопис скриптора М. Ј. Стојимировића¹³. Један од неспорних рукописа писара Стојимировића за кога се иницијално претпостављало да је на папир пренио дјело „Суданија“ који је послужио као компаративни материјала приликом вјештачења.

Приликом вјештачења спорног рукописа форензичари су констатовали да је неспорни рукопис Милана Јовановића Стојимировића који је настао 1915, уз све своје варијације, досљедан и постојан и да се унутар њега не уочава појава пропадања моторичке функције и моторичке вјештине, односно моторичке писања. Са друге стране, неспорни рукопис и потписи Петра Кочића који су настали у временском размаку од 1902. до 1914. ука-

¹³ Архива Јединице за форензику, МУП РС.

зају на временски условљене промјене за које се претпоставља да су највише биле узроковане менталним стањем скиптора. Иако је рукопис Петра Кочића претрпио промјене форензичари су утврдили да су поред општих, постојане и временом очуване индивидуалне карактеристике рукописа¹⁴ што је било и кључно у доношењу налаза вјештачења.

По пријему документације Јединица за форензику формирала је предмет и узела га у рад. На предмету се радило готово два мјесеца. Формирани предмет садржи између осталог фајлове: Захтјев за вјештачење, Вјештачење рукописа, Стојимировић 1915, Кочић, задњи рукопис из фонда МКУ БиХ, МРГУДА аутограф, СУДАНИЈА рукопис, Стојимировић, 1918, П.К записи и аутографи на књигама, Писмо из 1914. године, П. Кочић In memoarum, М. Ј. Стојимировић...

Анализа је урађена примјеном форензичка „АСЕ-V“¹⁵ научно – истраживачка метода криминалистичко – техничког вјештачења докумената, рукописа и оптички инструмент: *Projectina* видеоспектрални компаратор *docucenter expert*.

Утврђено је на основу графолошких карактеристика да је цијели рукопис спорног дјела писла иста особа, издвојене су основне карактеристике рукописа: „... слаб ниво исписаности одоносно изграђености рукописа... појава тремора/подрхтавања угластих потеза...нарочита пажња при обликовању слова и бројева...појава подизања средства за писање, застоја и прекида...шака и прсти су примарни ослонци приликом писања, лош квалитет потеза тако да већина почетних потеза почиње готово а тачком, навика да реченичне знаке, нарочито („ „ и „“) у правилу наглашено одмиче од ријечи....итд.“¹⁶

У другом дијелу вјештачења извршена је детаљна визуелна и инструментарна анализа неспорног рукописа Милана Јовановића Стојимировића и Петра Кочића. Утврђене су графолошке карактеристике рукописа које су у наредној фази послужиле као дио компаративне анализе у односу на спорно књижевно дјело. При томе је веома пажљиво размотрена појава регресије неспорног рукописа скриптора Кочића на нижи степен развоја, изграђености.

Компарацијом неспорних потписа и рукописа Милана Јовановића Стојимировића са спорним рукописом „установљене су потпуне рукописне разлике како на плану општих тако и на плану индивидуалних обиљежја...

14 Вјештачење рукописа. 2017: 6.

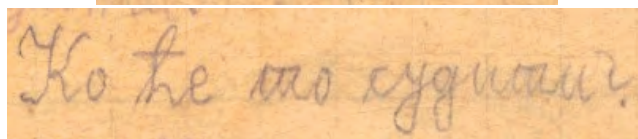
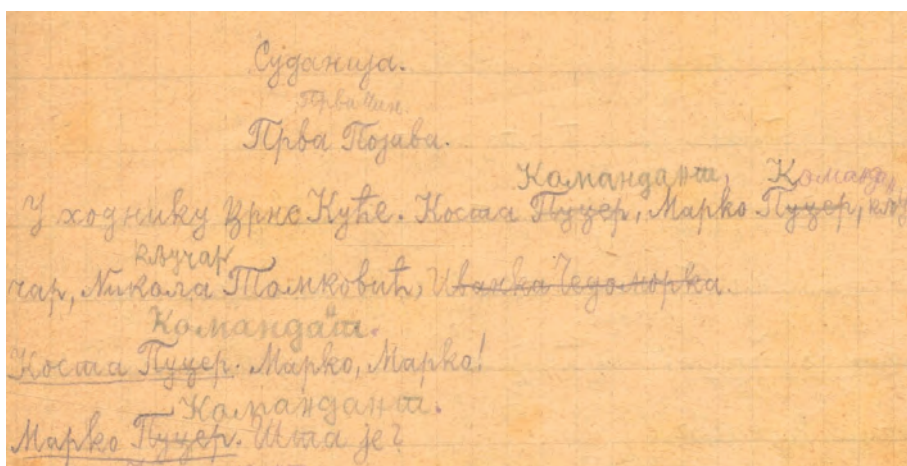
15 АСЕ-V (Analysis, Comparison, Evaluation and Verification) је научни метод који се састоји од анализе, компарације, евалуације и верификације (прим. аут.).

16 Вјештачење 2017: 6.

Компарацијом обиљежја рукописа „Суданије“ и обиљежја неспорног рукописа и потписа Петра Кочића утврђене су битне и одређујуће сличности/подударности али и становите разлике...¹⁷

Свеобухватна, опсежна и темељита анализа неспорних рукописа и потписа М. Ј. Стојимировића и П. Кочића, уз употребу савремених форензичких средстава и научно-форензичких метода довела је до резултата вјештачења који смо изнијели на почетку овог рада.

По завршеном вјештачењу рукописа, НУБ РС је штампала у сопственом издању дјело „Суданија“ чијој промоцији је присуствовао и дио тима јединице за форензику који је радио на његовом вјештачењу.

Слике бр. 4, 5, 6 – Исјецци из књижевног дјела – дијалога „Суданије“ аутора Петра Кочића (скениране дио страна 3, 1).¹⁸

17 Вјештачење 2017: 6.

18 Фотодокументација Јединце за форензику, МУП РС. Исјечак рукописа из „Суданије“ (1915) скенирана стр. бр. 1.

ЗАКЉУЧАК

Министарство унутрашњих посла сарађује са јавним установама на различитим нивоима и у различитим сферама. Поред свог основног посла даје свој несребичан допринос развоју цјелокупног друштва стављањем у службу од јавног интереса своје стручне и материјалне капацитете. Овај рад говори о кооперацији установе културе и јединице за форензику МУП-а РС на идентификацији аутора чији је рад дио националог и културног идентитета, дио културне баштине.

Пред стучњацима Јединице за форензику нашао се изузтно одговоран задатак, али сад не из домена кривичног законодавства, већ из домена културе, књижевности.

Користећи форензичке алате и методе са великим ентузијазмом и одговорношћу дали су свој допринос у идентификацији рукописног дјела књижевника Петра Кочића.

ЛИТЕРАТУРА

1. Кочић, П. (2017). Суданија и Суданија, комедија у четири чина с певањем, приредиле Вања Шмуља и Споменка Кузмановић, Народна и универзитетска библиотека Републике Српске, Бања Лука.
2. Марић, А. Ж. (2017). *Драгоцијено текстолошко и критичко издање*, Филолог – часопис за језик, књижевност и културу, VIII 2017/16, Универзитет у Бањој Луци, Филолошки факултет, Бања Лука.
3. Шмуља, В. и Кузмановић, С. (2018). *Суданија, комедија у четири чина с певањем*, Зборник радова са округлог стола Петар Кочић – наш савременик, ЈУ Народна и универзитетска библиотека Републике Српске, Бања Лука.

ИЗВОРИ

1. Налаз и мишљење о завршеном вјештачењу рукописа књижевног дјела (дијалога) „Суданија“ (2017), Јединица за форензику, Управа за полицијску подршку, Министарство унутрашњих послова Републике Српске
2. Захтјев за вјештачење рукописа књижевног дјела (дијалога) „Суданија“ (2017), Народна и универзитетска библиотека Републике Српске.
3. Архива и фотодокументација Јединице за форензику, Управе за полицијску подршку, Министарства унутрашњих послова Републике Српске
4. <https://mup.vladars.net/index.php?vijest=policija&vrsta=uprava-policijska-podrska>

FORENSIC ANALYSIS OF THE MANUSCRIPT OF THE LITERARY WORK „SUDANIJA”: CONTRIBUTIONS OF THE UNIT FOR FORENSICS OF THE MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS IN THE IDENTIFICATION OF THE NATIONAL AND CULTURAL TREASURES OF THE REPUBLIC OF SRPSKA IN COOPERATION WITH THE PUBLIC SECTOR

Jelena Vojinović-Kostić, PhD¹⁹

Abstract: Every text, even literary ones, is subject to analysis. Analyses of texts are conducted by experts, scientists, from different scientific fields with different goals and tasks. The work before us is a kind of review of the work of the Forensics Unit-Criminalistic Technical Center of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Srpska on determining the authorship of the manuscript of the literary work „Sudanija” published at the request of the National and University Library of the Republic of Srpska.

The paper is based on the original documentation and was created in cooperation with the graphologists of the Forensics Unit, the RS Ministry of the Interior, and the librarians of the RS NUB.

Keywords: manuscript, Petar Kočić, Milan Jovanović Stoimirović, expertise, forensics, graphology, Sudanija.

¹⁹ Ministry of Interior of the Republic of Srpska, E-mail: jelena.vojinovickostic@education.muprs.org; jelliana@gmail.com

ЛЕГАЛИЗАЦИЈА КАНАБИСА У МЕДИЦИНСКЕ СВРХЕ

Доц. др Ранка Прерад¹

Апстракт: *Canabis* (конопља) данас представља једну од највише проучаваних биљних врста. Сама биљка је врло комплексног хемијског састава, чак 972 компоненте су потпуно идентификоване, од чега 122 канабиноидне компоненте које су типичне за ову биљку и не појављују се код других биљака, како је изложио проф. др Лумир Ондреј Хануш (Израел), један од водећих свјетских научника на подручју канабиса и канабиноида на свом предавању у Љубљани, јуна 2015. године.

Досадашња истраживања канабиса идентифицирала су неколико стотина биоактивних супстанци, међу којима примарно мјесто заузимају канабиноиди. Активацијом канабиноидних рецептора ЦБ1 и ЦБ2 канабиноиди остварују бројне позитивне биолошке учинке.

Данас је канабис за медицинску употребу легализован у 35 држава САД, Канади, многим државама Јужне Америке, Израелу, Норвешкој, Швицарској, Холандији, УК.

У државама Западног Балкана канабис у медицинске сврхе легализован је у Р Словенији (2014 г.), Р Хрватској (2014, допуна и измјена 2017), Македонији 2016 г.

У Босни и Херцеговини крајем 2015. године Комора магистара фармације Федерације БиХ је Министарству цивилних послова и Министарству сигурности БиХ упутила иницијативу за легализацију медицинског канабиса.

Почетком 2016. године Вијеће министара БиХ формирало је Експертну радну скупину сачињену од стручњака из различитих области – фармацеута, лекара, психолога и правника из оба бх. ентитета и Брчко дистрикта која је донијела позитивно мишљење

¹ Аутор Ранка Прерад предавач на Фармацеутском факултету Универзитета у Травнику, имејл: gan-kerperad@gmail.com. Чланак је настао као дио докторске дисертације: Потенцијално терапеутско дјеловање канабиноида индустријске конопље.

о легализацији употребе канабиса у медицинске сврхе за тачно одређене индикације.

У току су поступци измјене БХ. законодавства како би се створила законска основа за усклађивање легислативе из подручја лијекова

Кључне ријечи: конопља, канабис, медицински канабис, легализација канабиса

УВОД

Конопља (*Cannabis sativa L.*, *cannabaceae*) или канабис је биљка чија је историја употребе стара најмање 12 000 година². Најстарији записи о медицинској примјени канабиса долазе од кинеског травара за вријеме владавине цара Схен Нунга који је прије 5 000 година препоручио канабис за лијечење маларије, бери-берија, опстипације, реуматских болова, мањка концентрације и женских проблема. Његово знање чувало се усменом предајом до 2. стољећа нашег доба кад је записано у најстаријој књизи о фитотерапији *Shen nung pen ts'ao ching* која уједно важи и за најстарију фармакопеју. Чувени љекар у тадашњој Кини Хуа¹ То користио је мјешавину конопљине смоле и вина као аналгетик приликом вршења оперативних захвата. Медицинска употреба канабиса била је позната, поред Кине, у свим старим цивилизацијама – од Индије, Мезопотамије до старог Египта.³ У античкој Грчкој, историчар Херодот пише о томе како Скити из централне Еуроазије користе парне купељи од канабиса.⁴ Канабис се користио у античкој Грчкој и Риму а истовремено се на Блиском Истоку ширила употреба, у Отоманском царству до сјеверне Африке. Шпанци доносе конопљу у Чиле 1545. године и тако је пренесе на западну хемисферу одакле је даље пренесена у Сјеверну Америку.⁵

У Европи, медицинска својства конопље 1839. године представио је ирски љекар Вилијем (William B. O'Shaughnessy). Боравећи у Индији научио је о њеној употреби, а касније је код куће експериментисао и израђивао алкохолне тинктуре које је користио за лијечење реуматизма, бјеснила, колере, тетануса и грчева. У викторијанско доба, конопља се, прије свега, употребљавала за ублажавање менструалних тегоба и порођајних болова, али и као средство за ублажавање астме, нервних обољења, старачке несанице и мигрене. Потребно је споменути да се у Сједињеним

2 Hui-Lin: »The Origin and Use of Cannabis in Eastern Asia: Linguistic-Cultural Implications«. *Economic Botany*. Springer, New York 1973; 293–301.

3 Abel Ernest: *Marijuana, The First 12,000 years*. Plenum Press, New York, 1980.

4 Herodotus (translated by George Rawlinson) (1994–2009). »The History of Herodotus«. The Internet Classics Archive. Daniel C. Stevenson, Web Atomics. Retrieved 13, 2014.

5 Deamuseum: Cannabis history. <http://www.deamuseum.org/ccp/cannabis/history.html>, приступљено 2. 11. 2015.

Америчким Државама од 19. стољећа до данас мијењало мишљење и званичан став према употреби конопље. Користећи се искуствима европских љекара и студијама доктора Вилијема (William B. O'Shaughnessy), године 1851. употреба конопље је званично потврђена јер је тад уврштена у америчку фармакопеју. Од 1851. до 1936. године у Америци су препарати од канабиса кориштени за лијечење више од 100 различитих болести.

Сваки љекар тадашњег времена користио је тинктуре, цигарете и облоге од конопље, односно хашиша, за лијечење астме, кашља, главобоље, несанице, анорексије, полне дисфункције и других болести.⁶

Потребно је споменути да се у Сједињеним америчким државама од 19. стољећа до данас мијењало мишљење и званичан став према употреби конопље. Користећи се искуствима европских љекара и студијама Вилијема (William B. O'Shaughnessy), године 1851. употреба конопље је званично потврђена јер је тад уврштена у америчку фармакопеју. Од 1851. до 1936. године у Америци су препарати од канабиса кориштени за лијечење више од 100 различитих болести.

Сваки љекар тадашњег времена користио је тинктуре, цигарете и облоге од конопље, односно хашиша, за лијечење астме, кашља, главобоље, несанице, анорексије, сполне дисфункције и других болести⁷. Занимљиво је и то да су у вријеме конституисања Новог свијета Устав Сједињених америчких држава и Декларација независности написани на папиру израђеном од конопље. Када су Јапанци 1942. године пресјекли путеве доставе необрађених влакана, амерички сељаци су конопљом дали свој допринос ратним операцијама америчке војске у виду војничке одјеће, платна за шаторе и биогорива. Америчко министарство пољопривреде подржало је ове активности слоганом „Herb for Victory“ (Конопља за побједу) и пропратило рекламним филмом у којем су приказане благодати конопље и њене различите врсте употребе: за израду папира, платна, горива, каросерије за аутомобиле, па чак и за изградњу кућа.⁸

Почетком 70-их година прошлог стољећа, поново су почела истраживања позитивних учинака лијечења медицинским канабисом. Клиничким студијама provedеним на Харвардском универзитету доказани су позитивни учинци на инхибицију рефлекса повраћања који се јавља као посљедица хемотерапије.

6 Rosenthal E., Mikuriya T (MD), Gieringer D: Marijuana Medical Handbook (A guide to therapeutic use) Quick Americans Archives; 1997; 3-100.

7 Reznik Ilya: Using Marijuana as a Medicinal Substance. Seminar: Cannabis in health care : Theory and practice. Ljubljana; 2015; 29. - 30. Rosenthal E., Mikuriya T (MD), Gieringer Marijuana.

8 Rosenthal E., Mikuriya T (MD), Gieringer D: Marijuana Medical Handbook (A guide to therapeutic use) Quick Americans Archives; 1997; 3-100.

ИНДИКАЦИЈСКА ПОДРУЧЈА УПОТРЕБЕ МЕДИЦИНСКОГ КАНАБИСА (КАНАБИНОИДА)

Данас терапеутски учинци канабиноида представљају предмет проучавања на многим научним установама. Фармаколошко дјеловање канабиноида може се подијелити на два дијела: дјеловање на централни нервни систем и дјеловање на остале ћелије, ткива и органе.

Највећи дио научних публикација посвећен је студијама учинка канабиноида код спречавања боли, ублажавања проблема код мултипле склерозе, можданог удара, алцхајмерове, паркинсонове и хунтигтонове болести, код дискинезије и дистоније, као и код симптома обољења од рака.

- *Мултипла склероза*

Прије више од сто година установљено је да екстракти канабиса смањују степен спазмичности код мултипле склерозе. Након открића из 1996. године да су ЦБД и ТХЦ одговорни за позитивне учинке, почело се с класичним клиничким тестирањима у сврху употребе стандардизованих препарата канабиса.⁹

На основу позитивних клиничких испитивања, *GW Pharmaceuticals* је октобра 2003. године добила патент (*US patent No. 6630507*) за употребу природних канабиноида за смањивање спазмичности код мултипле склерозе.¹⁰

- *Поремећаји у прехрани*

Повећање апетита је посљедица стимулације рецептора ЦБ1 што је доказано везивањем ендоканабиноида анандамида, као и антагониста рецептора ЦБ1 римонабанта који смањује апетит. 2016. године покренута је мултицентрична клиничка студија о употреби канабиноида за ублажавање симптома анорексије. Управо код анорексије је важан психолошки утицај канабиноида, јер губитак тјелесне тежине представља само вањску манифестацију нарушене психичке равнотеже¹¹.

9 (Bloom J.C., Wolfson T. Gamst A, Jin S.Marcotte T.D, Bentley H.BA, Ben Gouaux BA. Smoked cannabis for spasticity in multiple sclerosis: a randomized, placebo-controlled trial. Article, *CMAJ* 2012. <http://www.cmaj.ca/content/184/10/1143.full.pdf+html>, приступљено 24. 12. 2017).

10 Hao SZ, Avraham Y, Mechoulam R et al. Low dose anandamide affects food intake, cognitive function, neurotransmitter and corticosterone levels in diet-restricted mice. *Eur J Pharmacol* 2000; 392: 147-156. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/10762668>, приступљено 24. 12. 2017.

11 Štrukelj B. Potencijalni učinki kanabinoidov. *Farmaceutski vestnik*. 2016; (2-3): 69-73.

NAJČEŠĆE KORIŠTENI KANABINOIDI ZA LIJEČENJE BOLOVA					
Kanabinoid	Farm. oblik	Indikacija	Doza	Interval doziranja	Komentar
Dronabinol sintetički THC	Kapsule 2,5, 5 i 10 mg	Slabost, povraćanje, anoreksija	2,5 do 5 mg dnevno, max. 20 mg	Početak djelovanja 30 do 60 min. Vrijeme djelovanja 4 do 6 sati	Također za ublažavanje kroničnih bolova
Nibelon sintetički analog THC-a	Kapsule 0,25, 0,5 i 1 mg	Slabost, povraćanje	0,25 do 2 mg/12 sati	Početak djelovanja 60 do 90 min. Vrijeme djelovanja od 8 do 12 sati	Također za ublažavanje kroničnih bolova
Nabiximols kombinacija THC i CBD	Sprej (100 mL = 2,7 mg THC i 2,5 mg CBD)	Terapija spazmičnosti rezistentne na druge lijekove	1 udah na 4 sata. Max. 16 udara na dan	Početak djelovanja od 15 do 40 min. Vrijeme djelovanja od 2 do 4 sata.	Također za ublažavanje bolova kod multiple skleroze i karcinoma
Kanabis	Pušenje ili inhalacija	Nema indikacije	Individualno 1 do 3 g na dan	Početak djelovanja 5 min. Vrijeme djelovanja 2 do 4 sata.	Nema zvanične indikacije upotreba tamo gdje je legalna

- Мучнина и повраћање

Антиеметичко дјеловање изазива и канабидиол који се не веже на рецепторе ЦБ1, него на ванилоидне рецепторе, што указује на комплексност механизма превенције мучнине.

Тренутно се за превенцију мучнине код пацијената након хемотерапије, зрачења или хирушких захвата користе антагонисти серотонинских рецептора 5HT3 (нпр. ондасетрон који исказује више нежељених учинака него канабиноиди). Искуства су показала (Онколошки институт Љубљана) да се најбољи учинци постижу комбинацијом класичних антиеметика и канабиноида ¹².

- Епилепсија

На основу досад изведених истраживања, како претклиничких, тако и клиничких, сматра се да канабиноиди представљају велики потенцијал за спречавање епилептичких напада. У неким државама САД-а већ су на располагању галенски и магистрални препарати које љекари преписују пацијентима обољелим од епилепсије. Многобројним студијама је дока-

¹² Červek J.A, Červek M.: Uporaba kanabinoidov v onkologiji. Farmaceutski vestnik. 2016; (2-3) 80-84.

зан значајан напредак епилептичког статуса након употребе комбинације канабиноида ТХЦ и ЦБД.¹³

Данас у Словенији је лијечење епилепсије уљем медицинског канабиса постало дио званичног протокола лијечења код дјеце. Магистрално се припремају приправци који су пролагођени сваком пацијенту.

- Бол

Најчешће употребљавани канабиноиди за ублажавање бола код онколошких пацијената.¹⁴ Подаци су добијени са Онколошког института Љубљана, Р. Словенија.

У 2017. години један од најзначајнијих догађаја везан за признавање учинковитости канабиса је и објава Државног института за рак САД-а (*US National Cancer Institut*), који је у саставу Министарства здравља САД-а (*US Department of Health*)¹⁵. Овај институт је на својим интернетским страницама објавио савјете и препоруке везане за употребу уља канабиса код лијечења рака и мултипле склерозе.

Позитивна листа употребе уља канабиса се односи на:

- антиинфламаторне активности
- третирање боли
- антианксиозности
- антистреса
- антитуморског дјеловања
- антивирусне активности.¹⁶

СТАТУС МЕДИЦИНСКОГ КАНАБИСА ДАНАС У СВИЈЕТУ И БИХ

Калифорнија је била прва држава која је 1996. године озаконила лијечење медицинским канабисом. Прописује се код болести као што су рак, анорексија, АИДС, хронични болови, глауком, артритис, мигрена. Лекари препоручују канабис за више од стотину индикација међу којима су несаница, ПМС, посттрауматски стрес, депресија и зависност. Данас у САД-у 35 савезних држава и Дистрикт Колумбија имају легализовану употребу медицинског канабиса (подаци из октобра 2021. године).

13 Blair R, Deshpande L. S. DeLorenzo R.J: Cannabinoids: is there a potential treatment role in epilepsy?, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4845642/>, приступљено 20. 3. 2015.

14 Požlep G., Vintar N., Uporaba kanabinoidov pri bolečini. *Farmacevtski vestnik* 2016; (2-3).

15 NIS National Cancer Institut. <https://www.cancer.gov/about-cancer>, приступљено 25. 2. 2022.

16

Децембра 2020. Представнички дом Конгреса САД је усвојио закон о декриминализацији канабиса.¹⁷

Поред САД-а, законски регулисано и легализовано лијечење медицинским канабисом је у Канади, Низоземској, Норвешкој, Израелу, Уругвају и Бразилу. Од јула 2017. године канабис је декриминализован у Швицарској и особе које код себе имају мање од 10 г производа који садржи индијску конопљу не подлијежу законском гоњењу. У Швицарској је такође омогућена и слободна продаја цигарета које садрже мање од 1 % Δ^9 тетра-хидроканабинола.(ТХЦ).

Од 1990. године Канада је легализовала лијечење медицинским канабисом код пацијената са тешким обликом артритиса и епилепсије те пацијената који се налазе у терминалном стадију болести. 2001. године у Канади је дозвољена терапеутска употреба канабиса код различитих тешких обољења. Данас ова држава има 10 лиценцираних добављача чије производе контролишу овлаштени државни лабораторији. 2017. године Канада је легализовала и рекреативну употребу канабиса.¹⁸

Низоземска има дугу традицију употребе медицинске конопље. Тек од 2003. године ова употреба је легализована. Држава омогућава узгој и продају канабиса под надзором посебне Владине канцеларије за медицинску конопљу који се налази у окриљу Министарства за здравље и спорт. Држава гарантује да ће пацијент добити канабис који је стандардизован, сигуран, квалитетан и у складу с Европским смјерницама добре хемијске праксе. У апотекама се овакав канабис продаје, односно издаје на рецепт. На располагању су три врсте канабиса са тачно одређеним концентрацијама канабиноида. Низоземска влада одређује списак дијагноза за које је дозвољено прописивати канабис.¹⁹

У Израелу, гдје се већ 30 година интензивно баве проучавањем канабиса, Министарство здравља је 2011. године легализовало и законски регулисало лијечење медицинским канабисом, као и надзор над опскрбом медицинским канабисом за терапеутске и истраживачке сврхе.

Тако је Израел, поред Канаде и Низоземске, постао трећа држава на свијету која има државну агенцију за медицински канабис.

Тренутно, канабис се користи у терапији малигних тумора, болесника инфицираних вирусом ХИВ-а, болесника с хроничним боловима, кроно-

17 BBC /Serbian /lat/svet Legalizacija kanabisa u Americi: Predstavnički dom usvojio. <https://www.bbc.com/serbian/lat/svet-55200253>; приступљено 24. 2. 2022.

18 Balkans. Aljazira.net/news/world /kanada od srijede .legalizirala –marihuanu: Kanada od srijede legalizirala marihuanu.

<https://balkans.aljazeera.net/news/world/2018/10/15/kanada-od-srijede-legalizira-marihuanu>, приступљено 24. 2. 2022.

19 DKUM, Univerza u Mariboru Legalizacija marihuane Nizozemski model, diplomsko delo, Begič Snežana. <https://dk.um.si/IzpisGradiva.php?id=36503&lang=slv>, приступљено 16. 2. 2022.

вом болешћу, мултиплом склерозом, мигреном, артритисом, епилепсијом и посттрауматским стресним сметњама. У Израелу је 2014. године било 200 000 регистрованих пацијената код којих се примјењује терапија медицинским канабисом.²⁰

Употреба канабиса за медицинске и немедицинске сврхе легализована је и у Уругвају гдје влада контролише његову продају. На тај начин уређено је кориштење канабиса у здравствене сврхе, као и борба против криминала повезаног с дрогама. Корисницима канабиса је дозвољено да га сами узгајају за некомерцијалне сврхе, док сељацима држава додјељује посебну лиценцу за узгој. Законом је прописан регистар корисника, порез и контрола квалитета што се усклађује и контролише преко агенције која под својом контролом има дуван, алкохол и фармацеутске производе.²¹

Норвешка је 2013. године озаконила лијечење медицинским канабисом, међутим, с обзиром на поднебље и климу, нема могућности узгоја канабиса и зато се увози из Низоземске, што у великој мјери поскупљује лијечење²².

2018. год. Велика Британија је легализовала употребу канабиса у медицинске сврхе. Пацијенти за прописане индикације га могу добити на рецепт.²³

Луксембург који је већ раније легализовао употребу медицинског канабиса, 2021. год. припремао је закон о потпуној легализацији и право на узгој 4 биљке за грађане старије од 18 година, чиме постаје прва земља у Европи која ће имати у цјелини легализовану употребу, узгој и конзумацију у Европи.²⁴

На простору земаља Западног Балкана, Словенија је 2014. године законски регулисала увоз, промет и прописивање препарата/лијекова који садрже природне и синтетичке канабиноиде.

У апотекама их је могуће добити на тзв. „бијели рецепт“ (сам пацијент плаћа лијек), а од 2016. године у апотекама су почели израђивати и магистралне препарате који садрже канабиноиде.²⁵

20 Reznik Ilya: Using Marijuana as a Medicinal Substance. Seminar: Cannabis in health care : Theory and practice. Ljubljana; 2015; 29–30.

21 DW made for minds: Legalizacija marihuane u Urugvaju. <https://www.dw.com/hr/legalizacija-marihuane-u-urugvaju/a-17016071>, приступљено 20. 2. 2022.

22 Reznik Ilya: Using Marijuana as a Medicinal Substance. Seminar: Cannabis in health care : Theory and practice. Ljubljana; 2015; 29–30.

23 Dunav .at: Velika Britanija legalizovala upotrebu kanabisa u medicinske svrhe. <https://dunav.at/velika-britanija-legalizovala-upotrebu-kanabisa-u-medicinske-svrhe/Dunav>, приступљено 22. 2. 2022.

24 Vutropedija: Luksemburg prva država koja je u potpunosti legalizovala kanabis u EU <https://vutropedija.com/luksemburg-legalizacija/>, приступљено 20. 2. 2022.

25 Nacionalni Inštitut za javno zdravje Republike Slovenije: Uporaba konoplje v medicini; informativno gradivo. <http://www.nijz.si/sl/publikacije/uporaba-konoplje-v-medicini>, приступљено 23. 2. 2022.

Република Хрватска има Закон о употреби медицинске конопље сличан важећем Закону о употреби медицинске конопље у Републици Словенији.

2017. године у Хрватској је извршена измјена и допуна Закона о употреби медицинског канабиса којим је пацијентима омогућено легално лијечење магистралним приправцима од уља добијено из женских цвјетова конопље које се показало као најдјелотворније због синергијског учинка појединих компоненти из уља.

Индикације код којих ће бити дозвољено лијечење препаратима канабиса су: мултипла склероза, малигна обољења, ублажавање тегоба проузрокованих ХИВ-ом, као и код неуролошких и психијатријских болести.²⁶

Сјеверна Македонија је 2016. године легализовала употребу канабиса у медицинске сврхе. Попис дијагноза за које је одобрена употреба је пуно већи него нпр. у Р. Хрватској.²⁷

У Босни и Херцеговини крајем 2015. године Комора магистара фармације Федерације БиХ је Министарству цивилних послова и Министарству сигурности БиХ упутила иницијативу за легализацију медицинског канабиса.

Почетком 2016. године Вијеће Министара БиХ формирало је Експертну радну скупину сачињену од стручњака из различитих области – фармацеута, љекара, психолога и правника из оба бх. ентитета и Брчко дистрикта која је донијела позитивно мишљење о легализацији употребе канабиса у медицинске сврхе за тачно одређене индикације.

У току су поступци измјене БХ. законодавства како би се створила законска основа за усклађивање легислативе из подручја лијекова²⁸.

ЗАКЉУЧАК

У великом броју држава како Европе, Сједињених држава, у земљама Латинске Америке и Канаде је дошло до легализације употребе канабиса у медицинске сврхе. Легализацији и декриминализацији је допринијело одржавање засједања Свјетске здравствене организације (СЗО), од 14. до 18. новембра 2016. године, гдје је била најављена и промјена класификације канабиса из категорије 'дрога' у категорију лијек.

26 Министарство здравља Република Хрватска: Примјена индијске конопље у лијечењу. http://www.zdravlje.hr/zdravlje/primjena_indijske_konoplje_u_lijecenju, приступљено 20. 2. 2022.

27 RTL.HR: Скопље нови Амстердам? Сјеверна Македонија би могла постати најпрогресивнија земља у Европи. <https://www.rtl.hr/vijesti-hr/novosti/svijet/4000324/skoplje-novi-amsterdam-sjeverna-makedonija-bi-mogla-postati-najprogresivnija-zemlja-u-europi/>, приступљено 20. 2. 2022.

28 Mondo: Da li će odluka UN legalizovati medicinski kanabis u BiH? <https://mondo.ba/Info/Drustvo/a1008621/Legalizacija-medicinskog-kanabisa-u-BiH-kanabis-marihuana.html>, приступљено 20. 2. 2022.

У 2017. години један од најзначајнијих догађаја везан за признавање учинковитости канабиса је и објава Државног института за рак САД-а (*US National Cancer Institut*), који је у саставу Министарства здравља САД-а (*US Department of Health*). Овај институт је на својим интернетским страницама објавио савјете и препоруке везане за употребу уља канабиса код лијечења рака и мултипле склерозе.²⁹

Почетком децембра 2020 је Комисија за дроге при Уједињеним Народнома уклонила канабис (марихуану) с листе „најопаснијих дрога“, што је прекретница у борби да се ова биљка препозна као лијек. На тој конференцији УН-а је дошло до рекласифицирања канабиса на међународном нивоу. (Документ ECDD: *Commission on Narcotic Drugs Reconvened fifty ninth session* ЕЦН72016_ЦРП13_B1610192 препоруке за канабис).³⁰

ЛИТЕРАТУРА

1. Hui-Lin : "The Origin and Use of Cannabis in Eastern Asia: Linguistic-Cultural Implications". *Economic Botany*. Springer, New York 1973; 293–301.
2. Abel Ernest: *Marijuana, The First 12,000 years*. Plenum Press, New York, 1980.
3. Herodotus (translated by George Rawlinson) (1994–2009). "The History of Herodotus". *The Internet Classics Archive*. Daniel C. Stevenson, Web Atomics. Retrieved 13, 2014.
4. Deamuseum: Cannabis history. Преузето са веб-сајта <http://www.deamuseum.org/ccp/cannabis/history.html> (приступљено 29. 11. 2015).
5. Rosenthal E., Mikuriya T (MD), Gieringer D: *Marijuana Medical Handbook (A guide to therapeutic use)* Quick Americans Archives; 1997; 3-100.
6. Reznik Ilya: *Using Marijuana as a Medicinal Substance*. Seminar: Cannabis in health care : Theory and practice. Ljubljana; 2015; 29. - 30. Rosenthal E., Mikuriya T (MD), Gieringer Marijuana.
7. Rosenthal E., Mikuriya T (MD), Gieringer D: *Marijuana Medical Handbook (A guide to therapeutic use)* Quick Americans Archives; 1997; 3-100.
8. (Bloom J.C., Wolfson T. Gamst A, Jin S. Marcotte T.D, Bentley H. BA, Ben Gouaux BA. Smoked cannabis for spasticity in multiple sclerosis: a randomized, placebo-controlled trial. Article, *CMAJ* 2012. Преузето са веб-сајта <http://www.cmaj.ca/content/184/10/1143.full.pdf+html> (приступљено 24. 12. 2017).
9. Hao SZ, Avraham Y, Mechoulam R et al. Low dose anandamide affects food intake, cognitive function, neurotransmitter and corticosterone levels in diet-restricted

29 Natinal Insitut on Drug Abuse. /NIH Report .Estimates of Founding for Varios Rearsrch Condition, and Disease Categories (RCDC). <https://www.drugabuse.gov/publications/drugfacts/marijuana-medicine>, приступљено 25. 2. 2022.

30 United Nations Comission on Nacotic Drugs održana od 4-6.2020 . UNODOCS Laboratory and Scientific Service, <https://www.unodc.org/LSS/Announcement/Details/ad6cb51c-fb9f-40fa-ac36-caec490dd501>, приступљено 25. 2. 2022.

- mice. Eur J Pharmacol 2000; 392: 147-156. Преузето са веб-сајта <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/10762668> (приступљено 24. 12. 2017).
10. Štrukelj B. Potencijalni učinki kanabinoidov. Farmaceutski vestnik. 2016; (2-3): 69-73
 11. Červek J.A, Červek M.: Uporaba kanabinoidov v onkologiji. Farmaceutski vestnik. 2016; (2-3) 80-84.
 12. Blair R, Deshpande L. S. DeLorenzo R.J: Cannabinoids: is there a potential treatment role in epilepsy? Преузето са веб-сајта (<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4845642/>) (приступљено 23.3.2015).
 13. Požlep G., Vintar N., Uporaba kanabinoidov pri bolečini. Farmaceutski vestnik.2016; (.2-3).
 14. NIS National Cancer Institut. Преузето са веб-сајта <https://www.cancer.gov/about-cancer> (приступљено 25.2.2022).
 15. BBC /Serbian /lat/svet Legalizacija kanabisa u Americi: Predstavnički dom usvojio. Преузето са веб-сајта <https://www.bbc.com/serbian/lat/svet-55200253>; (pristupljeno 201.2022).
 16. Balkans. Aljazira.net/news/world /kanada od srijede .legalizirala –marihuanu: Kanada od srijede legalizirala marihuanu. Преузето са веб-сајта
 17. <https://balkans.aljazeera.net/news/world/2018/10/15/kanada-od-srijede-legalizira-marihuanu> (приступљено 24. 2. 2020).
 18. DKUM, Univerza u Mariboru Legalizacija marihuane Nizozemski model, diplomsko delo, Begič Snežana. Преузето са веб-сајта <https://dk.um.si/IzpisGradiva.php?id=36503&lang=slv> (приступљено 20. 2. 2022).
 19. DW made for minds: Legalizacija marihuane u Urugvaju. Преузето са веб-сајта <https://www.dw.com/hr/legalizacija-marihuane-u-urugvaju/a-17016071> (приступљено 20. 2. 2022).
 20. Dunav .at: Velika Britanija legalizovala upotrebu kanabisa u medicinske svrhe. Преузето са веб-сајта <https://dunav.at/velika-britanija-legalizovala-upotrebu-kanabisa-u-medicinske-svrhe/Dunav> (приступљено 22. 2. 2022).
 21. Vutropedija: Luksemburg prva država koja je u potpunosti legalizovala kanabis u EU. Преузето са веб-сајта <https://vutropedija.com/luksemburg-legalizacija/> (приступљено 20. 2. 2022).
 22. Nacionalni Inštitut za javno zdravje Republike Slovenije: Uporaba konoplje v medicini; informativno gradivo. Преузето са веб-сајта <http://www.nijz.si/sl/publikacije/uporaba-konoplje-v-medicini> (приступљено 23. 2. 2022).
 23. Ministarstvo zdravlja Republika Hrvatska: Primjena indijske konoplje u liječenju. Преузето са веб-сајта http://www.zdravlje.hr/zdravlje/primjena_indijske_konoplje_u_lijecenju (приступљено 20. 2. 2022).
 24. RTL.HR: Skoplje novi Amsterdam? Sjeverna Makedonija bi mogla postati najprogresivnija zemlja u Evropi. Преузето са веб-сајта <https://www.rtl.hr/vijesti-hr/novosti/svijet/4000324/skoplje-novi-amsterdam-sjeverna-makedonija-bi-mogla-postati-najprogresivnija-zemlja-u-europi/>, (приступљено 20. 2. 2022).
 25. Mondo: Da li će odluka UN legalizovati medicinski kanabis u BH? Преузето са веб-сајта <https://mondo.ba/Info/Drustvo/a1008621/Legalizacija-medicinskog-kanabisa-u-BiH-kanabis-marihuana.html> (приступљено 21. 2. 2022).

26. Natinal Insitut on Drug Abuse. /NIH Report .Estimates of Founding for Varios Reasrch Condition, and Disease Categories (RCDC). Преузето са веб-сајта <https://www.drugabuse.gov/publications/drugfacts/marijuana-medicine>, (приступљено 25. 2. 2022).
27. United Nations Comission on Nacotic Drugs održana od 4-6.2020 . Преузето са веб-сајта UNODOCS Laboratory and Scientific Service <https://www.unodc.org/LSS/Announcement/Details/ad6cb51c-fb9f-40fa-ac36-caec490dd501> (приступљено 25. 2. 2022).

LEGALIZATION OF CANNABIS FOR MEDICAL PURPOSES

Doc. dr Ranka Prerad³¹

Abstract: Cannabis (hemp) is today one of the most studied plant species. The plant itself has a very complex chemical composition, as many as 972 components have been fully identified, of which 122 cannabinoid components are typical for this plant and do not appear in other plants as presented by prof. Dr. Lumir Ondrej Hanush (Israel), one of the world's leading scientists in the field of cannabis and cannabinoids at his lecture in Ljubljana in June 2015.

Previous studies of cannabis have identified several hundred bioactive substances, among which the primary place is occupied by cannabinoids. By activating the CB1 and CB2 cannabinoid receptors cannabinoids make numerous positive biological effects

Today, cannabis for medical use is legalized in 35 countries in the United States, Canada, and many South American countries. Israel, Norway, Switzerland, the Netherlands, the UK.

In the countries of the Western Balkans, cannabis for medical purposes was legalized in the Republic of Slovenia (2014), the Republic of Croatia (2014, amendment 2017), Macedonia in 2016. In Bosnia and Herzegovina, at the end of 2015, the Chamber of Masters of Pharmacy of the Federation of BiH sent an initiative to the Ministry of Civil Affairs and the Ministry of Security of BiH for the legalization of medical cannabis.

At the beginning of 2016, the BiH Council of Ministers formed an Expert Working Group composed of experts from various fields - pharmacists, doctors, psychologists and lawyers from both BiH entities and Brčko District, which issued a positive opinion on legalizing cannabis use for medical purposes for specific indications. .

Procedures for changing BH are underway. legislation to create a legal basis for the harmonization of legislation in the field of medicines.

Key words: hemp, cannabis, medical cannabis, cannabis legalization

31 Author: Ranka Prerad, lecturer at the Faculty of Pharmacy, University of Travnik, email: rankaprerad@gmail.com. The article was created as part of a doctoral dissertation: Potential therapeutic effects of industrial hemp cannabinoids.

Рад за примљен: 04.05.2022. године
Рад прихваћен: 25.05. 2022. године

ПРАКСА СУДОВА БАЊАЛУЧКЕ РЕГИЈЕ ЗА ПОЈЕДИНА КРИВИЧНА ДЈЕЛА ПРОТИВ ПОЛНОГ ИНТЕГРИТЕТА СА ОСВРТОМ НА ПРИРОДУ ОДНОСА ИЗВРШИЛАЦ – ЖРТВА

Горан Гуска, МА¹

Апстракт: Кривична дјела против полног интегритета у савременом друштву изазивају велику пажњу и истовремено осуду јавности, прије свега јер су жртве ових кривичних дјела најчешће осјетљиве категорије друштва: жене, дјеца, старије особе, особе са посебним потребама, односно особе у положају зависности или подрђености у односу на друге, а посљедице трају дуго и трпе их како жртве тако и њихове породице. Овај рад се, једним дијелом, бави анализом заступљености појединих кривичних дјела против полног интегритета и то оних која се врше ради задовољења полне страсти, односно, у другом дијелу, природом односа извршиоца и жртве ових кривичних дјела, кроз анализу пресуда, односно судску праксу судова бањалучке регије која представља дио емиријског истраживања израде докторске дисертације аутора.

Кључне ријечи: кривично дјело, недозвољене полне радње, жртва, извршилац.

УВОД

Овај рад представља приказ једног дијела добијених резултата емиријског истраживања приликом израде докторске дисертације аутора под називом „Кривично дјело недозвољене полне радње“, завршног рада докторских студија на Правном факултету Универзитета у Новом Саду. Предмет емиријског истраживања докторске дисертације јесте анализа кривичног дјела недозвољене полне радње кроз праксу судова у Републици Српској. Како је до доношења Кривичног законика Републике Српске 2017.

¹ Министарство унутрашњих послова Републике Српске, goranguska@gmail.com

године био у примјени кривични закон који није прописивао ово кривично дјело као посебно, већ је оно било садржано у кривичним дјелима силовање из члана 193, обљуба над немоћним лицем из члана 194, полно насиље над дјететом из члана 195, обљуба злоупотребом положаја из члана 196, тако су она предмет истраживања (Кривични закон Републике Српске, *Службени гласник Републике Српске број 49/03*). Позивајући се на Закон о слободи приступа информацијама (Закон о слободи приступа информацијама, *Службени гласник Републике Српске број 20/01*, чланови 4 и 11) упућен је захтјев свим основним и окружним судовима у Републици Српској за достављање свих правоснажних и првостепених пресуда за наведена кривична дјела донесених у периоду од 2008. до 2017. године, сматрајући да је овај узорак за истраживање довољан и адекватан за извођење закључака у складу са хипотезама дисертације. Такође, затражене су и пресуде за кривична дјела задовољавање полних страсти пред другим из члана 197, сматрајући да, иако наведена инкриминација није у директној вези са кривичним дјелом које је предмет дисертације, може употпунити истраживање, док остала кривична дјела из групе кривичних дјела против полног интегритета нису релевантна за истраживање. Од укупно 6 поступајућих окружних судова добијене су пресуде од 5 судова, а Окружни суд Бања Лука, поред три упита послата у периоду од скоро двије године није доставио податке, па је број достављених пресуда ових судова 30. Од укупно 18 основних судова у Републици Српској који су били поступајући судови у вријеме обраћања са захтјевом за достављање предметних пресуда, одговор није добијен од Основног суда у Добоју и Основног суда у Сокоцу, што чини 11,11% од броја основних судова у Републици Српској, а број пресуда основних судова је 101 за 103 кривична дјела. Укупан број пресуда које су прикупљене је 131 за 134 кривична дјела и сматрамо да је у квантитативном смислу овај узорак прихватљив за истраживање. Већина пресуда из узорка је анонимизована и степен анонимизације пресуда се разликује, али сматрамо да постоји довољан број података корисних за истраживање.

Предмет овог рада је приказ заступљености предметних кривичних дјела у пракси свих судова бањалучке регије кроз пресуде за десетогодишњи период, затим њихове структуре, анализирајући број и однос основних и квалификованих кривичних дјела, свршена и покушана кривична дјела, кривична дјела извршена у саучесништву, односно у стицају са другим кривичним дјелима. Такође, посебно је обрађена природа или однос жртва – учинилац, да се учини јасним податак у којој мјери се приликом извршења кривичног дјела они познају од раније, односно каква је природа њиховог познанства. Сматрамо да ће добијени резултати помоћи

у отклањању предрасуда код поимања шире друштвене јавности у вези са предметним кривичним дјелима.

АНАЛИЗА ПРЕСУДА СУДОВА БАЊАЛУЧКЕ РЕГИЈЕ

Организација, надлежност и функционисање свих судова у Републици Српској прописани су Законом о судовима Републике Српске Судска власт је према наведеном Закону подељена на судове опште надлежности (основни и окружни судови, као и Врховни суд) и судове посебне надлежности (привредни судови и Виши привредни суд). За подручје једне или више општина оснивају се основни судови, а за подручје два или више основних судова оснивају се окружни судови (Закон о судовима Републике Српске, *Службени гласник Републике Српске број 37/2012, 14/2014 – одлука Уставног Суда, 44/2015, 39/2016- одлука Уставног Суда и 100/2017*).

За град Бању Луку и припадајуће општине надлежни су Окружни суд у Бањој Луци, Основни суд у Бањој Луци, Основни суд у Градишци, Основни суд у Котор Варошу, Основни суд у Прњавору и Основни суд у Мркоњић Граду. Укупан број пресуда за наведене судове је 41. Како смо већ навели, нисмо добили пресуде Окружног суда у Бањој Луци, док је Основни суд у Бањој Луци доставио 27 пресуда. Основни суд у Градишци доставио је 7 пресуда, Основни суд у Котор Варошу 5 пресуда, Основни суд у Прњавору двије, док је Основни суд из Мркоњић Града доставио обавјештење да нема тражених пресуда за наведени период. Што се тиче броја кривичних дјела за која смо тражили наведене пресуде судова, њих су 42, а различит је број пресуда и кривичних дјела зато што је у једној пресуди пресуђено за два кривична дјела.²

Табела број 1

Назив суда	Број пресуда	Број кривичних дјела
Окружни суд у Бањој Луци	пресуде нису достављене	пресуде нису достављене
Основни суд у Бањој Луци	27	28
Основни суд Градишци	7	7
Основни суд у Котор Варошу	5	5
Основни суд у Прњавору	2	2
Основни суд у Мркоњић Граду	0	0
Укупан број	41	42

У односу на укупан број обрађених пресуда, судови надлежни за регију града Бања Лука партиципирају са 31,3 % од укупног броја пресуда и очекивано би било да је овај проценат и нешто већи да су уврштене горе

² Пресуда Основног суда у Бањој Луци број 71 0 К 012 268 95 К од дана 22. 11. 2010. године.

наведене изостале пресуде. Број становника бањалучке регије у коју спадају град Бања Лука, Градишка, Кнежево, Котор Варош, Лакташи, Мркоњић Град, Прњавор, Србац и Челинац према попису становништва из 2013. године износи 373 521, док је укупан број становника у Републици Српској према том попису 1 170 342 становника, тако да је у бањалучкој регији 31,91% од укупног становништва Републике Српске (Попис становништва, домаћинства и станова у Републици Српској 2013. године, Резултати пописа, градови, општине и насељена мјеста, *Републички завод за статистику*, Бања Лука, 2017. године, стр. 14–16).

Упоредивши ова два податка, може се закључити да је број предметних кривичних дјела према пресудама у односу на број становника већи у односу на остале регије, односно територије у надлежности осталих окружних судова Републике Српске.

СТРУКТУРА КРИВИЧНИХ ДЈЕЛА

Према врсти кривичних дјела, судови надлежни у граду Бања Лука су донијели пресуде за сљедећа кривична дјела: за силовање 14 пресуда од којих је 14 кривичних дјела у основном облику (став 1) и једно квалификовано кривично дјело из става 2. Од наведеног броја, донесено је 6 пресуда за кривично дјело силовање у покушају. У јединој пресуди која се односи на квалификовани облик ради се о саизвршилаштву, односно о кривичном дјелу извршеном од стране више (три) лица.³ Укупно је 6 пресуда које се односе на исти број кривичних дјела обљуба над немоћним лицем, од којих су 3 кривична дјела у основном облику а три у квалификованом облику, сва три из става 2. Једно од наведених кривичних дјела је у покушају. Кривичних дјела полно насиље над дјететом је укупно 14 у исто толико пресуда, и то 10 која су у основном облику и 4 која су у тежем облику, а сви су из става 2. Од наведеног броја једно кривично дјело из основног става је у покушају. Евидентирали смо једно кривично дјело обљуба злоупотребом положаја и то у његовом квалификованом облику, став 2. За кривично дјело задовољење полних страсти пред другим пресуђено је кроз 6 пресуда за исто толико кривичних дјела од којих су три у основном облику а остала три у квалификованом облику из става 2. Једно кривично дјело у тежем облику је пресуђено као дјело у покушају.

3 Пресуда Основног суда у Бањој Луци број 71 0 К 012 011 93 К од дана 30. 11. 2009. године.

Табела број 2

Назив кривичног дјела	Кривично дјело у основном облику став 1	Кривично дјело у квалифи-кованом облику став 2	Свршено кривично дјело	Кривично дјело у покушају	Саучесни-штво	Стицај	Број кривичних дјела	Број пресуда
Силовање, чл. 193	14	1	9	6	2	2	15	14
Обљуба над немоћним лицем, чл. 194	3	3	5	1	2	0	6	6
Полно насиље над дјететом, чл. 195	10	4	13	1	0	0	14	14
Обљуба злоупотребом положаја, чл. 196	0	1	1	0	1	1	1	1
Задовољење полних страсти пред другим, чл. 197	3	3	5	1	0	0	6	6
Укупан број	30	12	33	9	5	3	42	41

У односу на податке из наведене табеле уочљиво је да је најучесталије кривично дјело силовање, 15 од 42, што чини 35,7% , уз које је и полно насиље над дјететом са 33,3% од укупног броја кривичних дјела, док се у незнатном броју јавља обљуба злоупотребом положаја, процентуално 2,4%. Овакву статистичку разлику у заступљености дјелимично можемо оцијенити да је у настала као посљедица непотпуних података, конкретно недоступности пресуда Округног суда у Бањој Луци, гдје би било очекивано да би ови подаци изгледали другачије у смислу већег броја квалификованих кривичних дјела за која суди исти окружни суд у првом степену. То би била кривична дјела из члана 193, ставови 2 и 3, члана 194, став 2, и члана 195, ставови 2, 3, 4 и 5. Интересантно је приметијети да постоји пресуда за квалификовани облик кривичног дјела силовање у стицају са другим кривичним дјелом извршеним од стране три лица где је судио основни суд у првом степену и укупно седам пресуда за тежи облик кривичних дјела чланове 194 и 195, гдје би требало да суде окружни судови, јер је за наведена кривична дјела могуће изрећи казну затвора у трајању преко десет година (Закон о судовима Републике Српске, *Службени гласник Републике Српске број 37/2012, 14/2014 - одлука Уставног Суда, 44/2015, 39/2016- одлука Уставног Суда и 100/2017*, члан 30). У погледу стицаја са другим кривичним дјелима, постоје три пресуде од којих

се двије односе на: кривично дјело силовање у стицају са разбојништвом, кривично дјело силовање у стицају са кривичним дјелом неовлашћена производња и промет опојних дрога, и обљуба злоупотребом службеног положаја у стицају са кривичним дјелом искоришћавање дјецe и малољетних лица за порнографију. Такође, и из ових података је видљиво да су за ова кривична дјела требало да буду надлежни окружни судови. У ова три случаја стицаја са другим кривичним делима појављују се и извршиоци који су у саучесништву са другим лицима, као и два случаја гдје су извршиоци у односу саизвршилаца суђени за исто кривично дјело, члан 194, став 2, па имамо укупно 5 случајева саучесништва. Битно је додати да је од наведених 5 кривичних дјела која су извршена у саучесништву, један предмет за једно кривично дјело које су извршила два извршиоца, члан 196 КЗ РС, а остали предмети су они гдје су вођени одвојени поступци за кривично дјело.

ПРИРОДА ОДНОСА ИМЕЂУ ИЗВРШИОЦА И ЖРТВЕ

У овом дијелу рада смо приказали дио резултата нашег свеукупног истраживања у изради докторске дисертације, а то је природа односа извршиоца и жртве предметних кривичних дјела из узорка пресуда судова у надлежности Окружног суда у Бањој Луци.

Анализу природе односа између извршилаца и жртава предметних кривичних дјела смо посматрали тако да смо категорисали опште податке да ли се жртва и извршилац познају од раније, а затим и која је природа њиховог познанства кроз категорије: пријатељи, комшије, браћа и сестре, родитељи и деца, даља родбина, радне колеге, наставник и ученик, подређен однос (проистекао из повлаштеног положаја једне у односу на другу особу) и непознати подаци. Све наведене категорије смо посматрали укупно, као и у односу на поједина предметна кривична дјела предмета из узорка.

Табела број 3

Назив кривичног дјела	Број извршилаца	Извршилац и жртва су се познавали прије извршења кривичног дјела			Природа односа извршиоца и жртве								
		Да	Не	Непознати подаци	Пријатељи	Комшије	Браћа	Родитељи и дјеца	Даља родбина	Радне, школске и др. колеге	Наставник и ученик	Подређен или службени однос	Непознати подаци
Силовање, чл. 193	14	12	2	0	1	4	0	0	2	0	0	1	4
Обљуба над немоћним лицем, чл. 194	6	6	0	0	0	4	0	0	0	2	0	0	0
Полно насиље над дјететом, чл. 195	14	14	0	0	0	4	3	0	0	0	0	1	6
Обљуба злоупотребом положаја, чл. 196	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0
Задовољење полних страсти пред другим, чл. 197	6	4	1	1	0	2	0	0	0	0	0	0	2
Укупан број	42	38	3	1	1	14	3	0	2	2	0	4	12

Из табеле број 3 подаци показују да је однос у највећем броју случајева такав да се извршилац и жртва међусобно познају. Само у једном предмету нема података о односу познанства извршиоца и жртве, у 38 случајева се познају, а у 3 случаја се извршилац и жртва не познају што процентуално, у односу на укупан број извршилаца где имамо податке, износи 92,7% наспрам 7,3% у корист ранијег познанства извршиоца и жртве. Гледано у односу на врсту кривичних дјела, код силовања имамо податке за два извршиоца који нису познавала жртву и 12 оних који јесу. Код задовољења полних страсти пред другим имамо један непознат податак, једног извршиоца који не познаје жртву и 4 извршиоца који познају жртву. Код свих осталих кривичних дјела извршилац и жртва су се познавали. Када посматрамо конкретно природу односа извршиоца и жртве у оним случајевима гдје се они међусобно познају (38) у односу на поједина кривична дјела, уочавамо да су код кривичног дјела силовање најчешћи комшијски односи, 4 од 12 случајева гдје се познају од раније, или 33%,

затим два случаја даље родбине, 1 случај пријатељског односа, један случај из подређеног или службеног односа, а за 4 случаја се извршилац и жртва познају али из предмета није видљиво која је конкретно природа њихових односа. Код обљубе над немоћним лицем, са 4 случаја доминирају комшијски односи, а два су односи радних, школских и др. колега. Слично, код полног насиља над дјететом су најзаступљенији комшијски односи у 4 случаја, 3 су односи међу браћом, 1 је однос жртве гдје је у подређеном положају у односу на извршиоца и 6 непознатих података. За два извршиоца кривичног дјела обљуба злоупотребом положаја, очекивано, природа односа јесте управо положај подређености жртве у односу на извршиоце.⁴ Извршиоци кривичног дјела задовољење полних страсти пред другим су у два случаја у комшијским односима са жртвама, а у два случаја су непознати подаци. Из наведеног се да примијетити да се у предметима бањалучких судова жртва и извршилац у врло великом броју случајева међусобно познају прије, односно за вријеме извршења кривичних дјела (процентуално 92,7%) што сматрамо специфичним податком. Даље, што се тиче врсте, односно природе односа извршиоца и жртве, највећи број је комшијских односа – 14 од укупно 26 међусобних односа гдје су познати подаци о њиховој природи. У односу на наведене податке, више од половине извршилаца су из блиског окружења жртва, њихове комшије.

ЗАКЉУЧАК

Посматрајући резултате нашег истраживања, дошли смо до неколико интересантних запажања која побуђују пажњу. Прије свега, број пресуда из узорка, а узимајући у обзир и оне пресуде које нисмо добили од три суда, односно испод 10 % таквих пресуда, указује на учесталост ових кривичних дјела у обиму – приближно једно кривично дјело на један мјесец у години. Поставља се питање да ли то значи да овакав број пресуђених кривичних дјела ове врсте у Републици Српској није забрињавајући, или је постојање макар једног кривичног дјела довољно да изазове реакцију друштва ради његовог спречавања. Резултати надаље показују да бањалучка регија има нешто већи број пресуђених предметних кривичних дјела од осталог дијела у Републици Српској, ако се посматра број становника али та разлика није превелика да би изазвала пажњу. Што се тиче природе односа извршилац – жртва по пресудама судова бањалучке регије, у највећем броју случајева (92,7%) ради се о лицима која су се међу-

⁴ Из пресуде Основног суда у Бањој Луци број 71 0 К 120 967 12 К од дана 28. 1. 2013. године извршилац је радник Центра за социјални рад, а жртва је штићеник Центра.

собно познавала до извршења кривичног дјела. Дакле, жртву треба заштити од потенцијалних извршилаца из њене околине, најалост, комшија, браће, пријатеља, односно оних лица којима је повјерено старање, васпитавање или школовање. Ови резултати показују да извршилац, насупрот увјерењима шире јавности, често није особа која вреба жртву, обично жену, на мрачном или скровитом мјесту, већ да се ради о предатору који је жртви итекако познат. На крају, остављамо резерве код наведених закључака, јер истраживање није употпуњено са подацима оних случајева када имамо непознатог извршиоца кривичног дјела који је органима гоњења остао неоткривен, па је тако изостала и пресуда.

ЛИТЕРАТУРА

1. Закон о слободи приступа информацијама, *Службени гласник Републике Српске број 20/01*.
2. Кривични закон Републике Српске, *Службени гласник Републике Српске број 49/03*.
3. Закон о судовима Републике Српске, *Службени гласник Републике Српске број 37/2012, 14/2014 - одлука Уставног Суда, 44/2015, 39/2016- одлука Уставног Суда и 100/2017*.
4. Попис становништва, домаћинстава и станова у Републици Српској 2013. године, Резултати пописа, градови, општине и насељена мјеста, *Републички завод за статистику*, Бања Лука, 2017. године.
5. Пресуда Основног суда у Бањој Луци број 71 0 К 012 268 95 К од дана 22. 11. 2010. године.
6. Пресуда Основног суда у Бањој Луци број 71 0 К 012 011 93 К од дана 30. 11. 2009. године.
7. Пресуда Основног суда у Бањој Луци број 71 0 К 120 967 12 К од дана 28. 1. 2013. године.

PRACTICE OF BANKS OF BANJA LUKA REGION FOR CERTAIN CRIMINAL OFFENSES AGAINST SEXUAL INTEGRITY WITH REFERENCE TO THE NATURE OF THE PERPETRATOR-VICTIM RELATIONSHIP

MA Goran Guska⁵

Abstract: Crimes against sexual integrity in modern society cause great attention and public condemnation, primarily because the victims of these crimes are the most vulnerable categories of society: women, children, the elderly, people with special needs or people with consequences that last a long time and both the victims and their families suffer. This paper, in part, deals with the analysis of the representation of certain crimes against sexual integrity, namely those committed to satisfy sexual passion, and in the second part by the nature of the relationship between perpetrators and victims of these crimes through the analysis of judgments which is part of the emirical research of the author's doctoral dissertation.

Keywords: criminal offense, illicit sexual acts, victim, perpetrator.

⁵ Ministry of internal affairs RS, e-mail: goranguska@gmail.com

БЕЗБЈЕДНОСНИ СЕКТОР КАО ОСНОВНИ КОНЦЕПТ РАДА ПОЛИЦИЈЕ ВЕЋ ТРИДЕСЕТ ГОДИНА

Александар Ђекић, МА¹

Апстракт: Имајући у виду да ово година у којој Министарство унутрашњих послова Републике Српске обиљежава тридесет година постојања и рада, било би добро осврнути се на нешто што обиљежава рад полиције кроз тридесет година, односно нешто што је заступљено у раду полиције од постанка до данас. Такво нешто у оквиру рада полиције свакако јесте безбједносни сектор, односно рад полиције на безбједносном сектору. Из године у годину долазило је до одређених промјена у раду полиције на безбједносном сектору, међутим, без обзира на такве промјене, рад на безбједносном сектору и даље се сматра једним традиционалним, а, може се рећи, и незамјенивим радом полиције. У овој раду биће приказана основа безбједносног сектора, начин успостављања безбједносних сектора, вођење досјеа безбједносног сектора, дио практичног поступања и рада полиције на безбједносном сектору кроз претходни и тренутни период, са мањим освртом на тренутну проблематику рада полиције на безбједносном сектору и тренутну заступљеност рада полиције Републике Српске на безбједносном сектору кроз важеће нормативне основе.

Кључне ријечи: полиција, подручје, безбједносни сектор, досје, начела, грађани.

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Текућа година истиче се као посебан период за постојање и рад полиције Републике Српске, односно Министарства унутрашњих послова Републике Српске, с обзиром на то да је ово период у којем се обиљежава

¹ Министарство унутрашњих послова, e-mail: djekic.96@hotmail.com.

тридесет година постојања и рада министарства. У тридесет година постојања министарства долазило је до разних промјена, од самога назива, функционисања, структуре, дјелокруга, као и других обиљежја. Међутим, једно од обиљежја рада полиције које је остало присутно стално кроз тридесет година постојања, а директно се веже за обављање послова полиције јесте безбједносни сектор.

Веома важно за свако друштво јесте како државни органи обављају своје послове. Управо један од основних начина обављања послова полиције јесте безбједносни сектор. Рад полиције на безбједносном сектору је основ за остваривања комуникације полиције и грађана која је неопходна у раду полицијских органа. Безбједносни сектор у обављању послова полиције заступљен је низ година и посматра се и као један традиционални начин остваривања функција полиције. Кроз постојање полиције, од настанка до данас, као и у неким другим сегментима рада и постојања, долазило је и до одређених промјена и тенденција развоја у раду полиције на безбједносном сектору. Важан фактор у обављању послова полиције у циљу остваривања повољног стања безбједности јесте начин на који се остварује контрола над лицима и територијом, што је директно везано за рад полиције на безбједносном сектору. Значај рада полиције на безбједносном сектору огледа се и у доношењу нових подзаконских прописа којима се дефинише начин организације и вршења послова на безбједносном сектору и вођењу досјеа безбједносног сектора који је ступио на снагу претходне 2021. године. Овакав пропис донесен је након низа година, јер су до тада на снази и у примјени били прописи из 1994. године којима је била уређена ова област рада полиције.

Имајући у виду значај и улогу рада полиције на безбједносном сектору, у овом раду биће представљени основни појмови безбједносног сектора, начин успостављања безбједносног сектора, вођење досјеа безбједносног сектора, као и рад полиције на безбједносном сектору у Републици Српској кроз нормативни основ. Такође, у раду ће бити представљен начин рада полиције на безбједносном сектору уз кратако представљање актуелне проблематике.

ПОЈАМ, НАЧИН УСПОСТАВЉАЊА И ВРСТЕ БЕЗБЈЕДНОСНОГ СЕКТОРА

Основни задатак сваке државе јесте да својим грађанима омогући и у одређеној средини успостави довољан ниво безбједности. Безбједност представља једну од основних друштвених потреба, како цјелокупног друштва тако и човјека као појединца. Свој задатак успостављања без-

бједности држава врши преко својих органа, у првом реду мисли се на полицију, као једну од неколико државних органа. Послови безбједности најефикасније се обављају кроз повезаност полиције са грађанима, државама, органима, институцијама, установама и другим субјектима друштва.

Основни облик организовања полиције јесте успостављање полицијских станица у градовима и општинама. Конкретно, у Републици Српској свака општина има формирану и успостављену полицијску станицу са или без станичног одјељења у зависности од организације, док само у појединим градовима има успостављену полицијску станицу за безбједност саобраћаја (Бања Лука, Приједор, Добој, Требиње, Зворник, Фоча, Бијељина, Источно Сарајево, Мркоњић Град, Градишка). Ради ефикаснијег вршења полицијских послова, сагледавања безбједносне проблематике, праћења и прогнозирања развоја стања безбједности и предузимања неопходних, законом допуштвених мјера, подручје полицијске станице дијели се на безбједносне секторе (Шкондрић, 2003:110). Ријеч „сектор“ је латинског поријекла и у преводу означава исјечак, односно дио неке цјелине. Посматрајући са аспекта вршења полицијских послова, као и организаације полиције, то би представљало дио територије града или општине на којој полиција обавља своје послове. Безбједносни сектор је, дакле, дио територије једне општине, на коме мјесно надлежна полицијска станица, путем одређеног броја радника полиције обавља послове из своје надлежности (Гаћеша, 2001:17). Сам процес формирања безбједносних сектора и подјеле станичног подручја прописан је важећим прописима, уз примјену и одређених практичних знања. Такође, формирање безбједносног сектора прије свега подразумијева постојање одређених услова. Сам циљ успостављања безбједносних сектора јесте постизање што потпунијег познавања тога подручја, како територијално тако и самих лица која борава на томе подручју, те познавање и безбједносне проблематике и других елемената који су значајни за рад полиције и послове безбједности. Неки од основних услова за успостављање безбједносних сектора јесу стање угрожености, односно безбједносна проблематика, затим густина насељености, укупна површина станичног подручја, ниво урбанизације и индустријализације, стање путне мреже, као и неки други фактори који су значајни за формирање безбједносног сектора и његове величине. Подјелу станичног подручја на безбједносне секторе врши руководилац основне организационе јединице ван сједишта Министарства на приједлог командира полицијске станице, односно полицијске станице за безбједност саобраћаја. Подјела станичног подручја врши се на основу важећег Правилника.² Командир полицијске станице пише приједлог подјеле на сек-

² Правилник о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста у Министарству унутрашњих послова. Овим правилником прописују се послови и задаци вође сектора и вође саобраћајног сектора,

торе и образлаже га бројем насеља, бројем становника, објеката од већег значаја, бројем кривичних дјела и прекршаја јавног реда и мира који се догађају на подручју сектора и свим осталим битним показатељима. У приједлогу подјеле за сваки сектор се морају навести: границе сектора, површина, географски положај, назив мјесних заједница и насеља која се у њима налазе, број становника и њихова структура, преглед предузећа и државних органа, стање угрожености безбједносном проблематиком, стање путне мреже, природна богатства и други показатељи. (Јовичић, Шетка, 2015:226). На основу ображеног приједлога командира полицијске станице, начелник основне организационе јединице, односно полицијске управе, доноси рјешење о подјели станичног подручја. Уколико након подјеле станичног подручја дође до одређених измјена или других околности које су од значаја за подјелу станичног подручја, на приједлог командира може се извршити нова подјела станичног подручја доношењем новог рјешења.

У погледу врсте безбједносних сектора, постоје безбједносни сектор опште надлежности, саобраћајни сектор и сектор за безбједност на жељезници. Тренутно је у раду полиције присутна подјела на безбједносни сектор опште надлежности и саобраћајни сектор. Безбједносни сектори опште надлежности формирају се у свим полицијским станицама. Такође, потребно је истаћи да у оквиру општих безбједносних сектора постоје безбједносни сектори прве категорије који се формирају у полицијским станицама прве категорије. Ради се о градским подручјима и већим насељеним мјестима у којима је безбједносна проблематика израженија. Саобраћајно-безбједносни сектори формирају се у полицијским станицама за безбједност саобраћаја и организују се на подручју које обухвата већи број улица, тргова, раскрсница у градовима и већим насељеним мјестима или путне правце ван насељених мјеста. У пракси тренутно постоје формиран саобраћајно-безбједносни сектори у полицијским станицама опште надлежности у оним градовима и општинама које немају формиране полицијске станице за безбједност саобраћаја. Величина саобраћајно-безбједносног сектора утврђује се у зависности од сложености проблематике безбједности саобраћаја, односно дужине путних праваца. У погледу тога постоји подјела на просторни и дужински саобраћајно-безбједносни сектор.³ Безбједносни сектор на жељезници формира се у полицијској станици за безбједност на жељезници. Овај вид подјеле станичног подручја и формирања безбједносног сектора код нас није заступљен.

као и број извршилаца у складу са извршеном подјелом станичног подручја конкретно за сваку полицијску станицу и полицијску станицу за безбједност саобраћаја.

³ У пракси просторни саобраћајно-безбједносни сектор обухвата ужио дио града или општине, градске улице, локалне путне правце, док дужински саобраћајно безбједносни сектор обухвата путне правце ауто-путева, магистралних и регионалних путева.

Ради се о безбједносном сектору који се формира на одређеној дионици жељезничке пруге чија дужина зависи од обима и сложености безбједносне проблематике, као и значаја и фреквенције жељезничног саобраћаја.

Када се говори о подјели станичног подручја на безбједносне секторе, потребно је истаћи да се сама организација рада на безбједносном сектору успоставља подјелом сектора на позорне и патролне рејоне, о чему ће више бити презентовано у дијелу рада полиције на безбједносном сектору.

ВОЂЕЊЕ, АЖУРИРАЊЕ, ЧУВАЊЕ И САДРЖАЈ ДОСЈЕА БЕЗБЈЕДНОСНОГ СЕКТОРА

Основа безбједносног сектора јесте досје безбједносног сектора. Формирањем безбједносног сектора за сваки појединачно формира се досје безбједносног сектора. Досје безбједносног сектора може се посматрати као одређена евиденција једног безбједносног сектора која садржи одређене елементе. Досје безбједносног сектора представља скуп аката, односно писмених података или индекса и регистара, који указују на податке релевантне за сагледавање безбједносних проблема на сектору, оријентацију у оперативном раду на сектору и сагледавању одређених активности у остваривању безбједности на сектору (Јовичић, Шетка, 2015:235). Значај рада полиције на безбједносном сектору огледа се и кроз доношење нових подзаконских прописа којим се уређује начин успостављања безбједносних сектора, начин вршења послова, као и вођење и ажурирање досјеа безбједносног сектора.⁴ Према Упутству досје безбједносног сектора представља спис докумената путем кога се остварује праћење и анализирање безбједносне проблематике на одређеном микро подручју, као и оперативно покривање безбједносно интересантних лица и објеката, а све у функцији планског и систематског спречавања и откривања безбједносних појава угрожавања, проналажења и хватања њихових извршилаца. Поред безбједносних сектора у полицијским станицама, досје се формира и за подручје станичног одјељења полиције у оквиру полицијске станице или полицијске станице за безбједност саобраћаја. По правилу досје безбједносног сектора требало би да садржи све карактеристике једног сектора и да уједно представљају једну слику безбједносног сектора. Досје би тре-

⁴ Након низа година у мјесецу мају 2021. године ступило је на снагу ново Упутство о организацији и вршењу послова на безбједносном сектору и вођењу досјеа безбједносног сектора, а које је донио министар унутрашњих послова. Доношењем новог Упутства престало је да важи Упутство о фомирању, вођењу, ажурирању и чувању оперативно-безбједносног досјеа за безбједносни сектор број: 10-58/94 од 04.04.1994. године, Упутство о вођењу досјеа за саобраћајно-безбједносни сектор број: 10-П-1178 из октобра 1994. године и Обавезна инструкција о организацији и вршењу послова јавне безбједности на сектору из 1994. године.

бало да користи својој намјени и не би требало да се претвори само у једну гомилу папира. За само формирање, вођење и правовремено ажурирање досјеа безбједносног сектора одговорни су вођа сектора, односно вођа саобраћајног сектора и командир станичног одјељења полиције, ако се ради о станичном одјељењу полиције. Обавеза рада на безбједносном сектору јесте стално ажурирање досјеа безбједносног сектора у складу са промјенама и другим актуелностима битним за рад на сектору. Вођење и ажурирање досјеа безбједносног сектора контролишу руководни радници, а што и верификују својим потписом.⁵ Према новом пропису образци из досјеа воде се у писаној форми, а могу се водити и у електронској форми након успостављања електронске евиденције Досје безбједносног сектора.⁶ Имајући у виду да се ради о списима и документима који имају и одређен степен тајности, као и да се ради о службеним писменима, сама могућност приступа досјеу ограничена је само за овлаштена лица. За чување досјеа безбједносног сектора одговорни су вођа сектора, односно вођа саобраћајног сектора, командир станичног одјељења полиције и командир полицијске станице.

У погледу садржаја досјеа безбједносног сектора, он се разликује од врсте сектора, односно да ли се ради о безбједносном сектору или саобраћајно-безбједносном сектору. Сама различитост у садржају је разумљива, с обзиром на то да се сектори формирају по основу вршења послова полиције. Важећим Упутством⁷ прописано је да досје безбједносног сектора садржи: рјешење о распореду полицијског службеника на радно мјесто вође сектора, рјешење о подјели станичног подручја, мапа/скица безбједносног сектора, процјену безбједносне ситуације⁸, планове рада⁹, преглед безбједносно-интересантних лица¹⁰, преглед других лица од значаја за рад

5 У пракси контролу вођења и ажурирања досјеа безбједносног сектора најчешће врше замјеници и помоћници командира у одређеном периоду, те сваку контролу верификују са својим потписом и датумом извршене контроле.

6 До писања овога рада није била успостављена електронска евиденција Досјеа безбједносног сектора.

7 Упутство о организацији и вршењу послова на безбједносном сектору и вођењу досјеа безбједносног сектора, 2021. година.

8 Процјена безбједносне ситуације представља основни елемент сваког безбједносног сектора. Процјена садржи све битне елементе везане за одређен безбједносни сектор, од општих карактеристика, безбједносне проблематике, оцјене стања безбједности до прогнозирања даљег манифестовања безбједносног стања. У пракси израђује се општа и линијска процјена на годишњем нивоу, а негде има пракса и израде допуне процјене након протеклих првих шест мјесеци у години.

9 Досје безбједносног сектора садржи годишњи и мјесечни план рада. Планови рада сачињавају се на основу безбједносне ситуације и прогнозе даљег манифестовања безбједносних појава и догађаја. Планирање рада врши се по свим областима са посебним освртом на тренутне актуелне безбједносне појаве као што су тероризам, мигрантска криза, епидемиолошка ситуација и друге безбједносне појаве. Мјесечни плановима рада по правилу, а што и јесте присутно у пракси, детаљније се разрађује вршење одређених послова и задатака са напоменом носиоца активности, роковима извршења, као и самој напомени о реализацији. Након завршетка мјесеца, сачињава се извјештај о поступању по плану, који је прилог плана.

10 У погледу ове ставке воде се евиденције и врши се праћење безбједносно-интересантних лица који

на безбједносном сектору као што су лица која посједују легално наоружање, странци са пријављеним пребивалиштем на територији сектора, лица из безбједносних агенција (припадници активног састава полиције, пензионисани и бивши радници Министарства, кадети полицијске академије, припадници других безбједносних агенција, припадници оружаних снага и слично), затим преглед кривичних дјела извршених од стране непознатог извршиоца на подручју безбједносног сектора, преглед кривичних дјела извршених од стране миграната, преглед криминогених жаришта и осталих објеката од значаја за откривање кривичних дјела и њихових извршилаца¹¹, затим преглед објеката легалних и илегалних преноћишта на сектору, личности и објекти који се посебно обезбјеђују и објекти од посебног значаја на сектору, списак предузећа која се баве производњом и продајом оружја и муниције на сектору, мјеста и објекти на којима се одржавају скупови и гдје је присутна већа концентрација становништа (тржни центри, спортски објекти, вртићи, градски тргови и слично), преглед вјерских објеката на сектору, преглед аматерских станица, преглед здравствених установа и апотека на подручју сектора, преглед сједишта агенција за обезбјеђење лица и имовине, као и приватне детективске дјелатности и других безбједносних агенција, као и преглед локација на којима су постављене камере за надзор јавних површина на безбједносном сектору.

Садржај досјеа саобраћајно-безбједносног сектора доста је једноставнији и простији, с обзиром на то да се ради о безбједносном сектору одређене линије рада. Неки од елемената садржаја заједнички су како за досје безбједносног сектора, тако и саобраћајно-безбједносног сектора. Елементи који су заједнички за досје оба сектора јесу свакако рјешење о распореду полицијског службеника на радно мјесто вође саобраћајно-безбједносног сектора, затим рјешење о подјели станичног подручја, мапа саобраћајног сектора, процјена безбједносне ситуације и планови рада. Имајући у виду да се ради о безбједносном сектору који је са једне стране

се могу довести у везу са тероризмом и екстремизмом, лицима против којих су поднесени извјештаји о почињеном КД, депортованим лицима, безбједносно-интересантним странцима, затим лица под појачаним надзором, лица крадљивци и препродавци возила, фалсификатори идентификационих бројева и документације за возила, лица за којим је расписана потрага, лица која су произвођачи, препродавци и конзументи опојних дрога, лица која се баве недозвољеном трговином, тежи прекршиоци јавног реда и мира, затим лица која се баве илегалном трговином оружја, препродајом, преварком и изградом оружја и експлозивних материја или се сумња да бесправно посједују оружје и експлозивне направе, лица асоцијалног понашања као што су агресивни душевни болесници, алкохоличари, скитнице.

¹¹ Мисли се на објекте погодне за вршење разбојништва и разбојничке крађе, мјеста гдје се често врше кривична дјела, мјеста гдје чешће долази до нарушавања јавног реда и мира, мјеста погодна за прелазак и окупљање илегалних миграната, објекти у којима се може уочити расипничко понашање, објектима у којима се продаје роба сумњивог поријекла и у којима се могу скривати криминогена лица и крадена роба.

линијски јер се односи на одређену врсту послова, то јесте послове безбједности саобраћаја, наравно да постоје елементи који су потребни за рад на таквом безбједносном сектору. Поред наведених елемената досје саобраћајно-безбједносног сектора садржи преглед догађања саобраћајних незгода и прекршаја из области безбједности саобраћаја¹², затим преглед организација које врше послове од значаја за безбједност саобраћаја, преглед већих транспортних организација чије сједиште на подручју саобраћајно-безбједносног сектора, преглед локација и опасних мјеста на сектору, преглед путних објеката и објеката од значаја за безбједност саобраћаја, преглед виталних објеката и објеката од значаја за Републику Српску, затим преглед регистарских таблица возила која се користе у вршењу кривичних дјела, преглед лица склоних вршењу кривичних дјела, преглед саобраћајних незгода извршених од стране непознатог извршиоца на подручју сектора, преглед лица под појачаним надзором, планове поступања приликом спровођења посебних и ванредних обезбјеђења, план мјера који ће се предузимати у случајевима отежаног одвијања саобраћаја и сачињене службене забиљешке и информације о догађајима на сектору.

Поред основног досјеа безбједносног сектора и саобраћајно-безбједносног сектора, за сваки сектор формира се и води помоћни досје сектора. Помоћни досје сектора води се и ажурира по годинама, садржи све оне елементе које садржи и досје безбједносног сектора. Такође, у помоћни досје сектора одлажу се и планови рада који нису актуелни, односно годишњи и мјесечни планови рада након истека периода за који су сачињени и кориштени. Поред тога, у помоћни досје безбједносног сектора одлажу се копије извјештаја достављених надлежном тужилаштву против извршиоца кривичних дјела извршених од стране непознатог лица, а која су накнадно расвјетљена и чији извршиоци су накнадно идентификовани. У досје саобраћајно-безбједносног сектора одлажу се захтјеви за покретање прекршајног поступка достављени надлежном Основном суду против починиоца прекршаја саобраћајних незгода извршених по непознатом извршиоцу које су касније расвјетљене. Помоћни досје оба сектора садржи и службене забиљешке, информације као и друга писмена која нису актуелна, а која су значајна за догађаје на подручју сектора. Важећим нормативним актом прописано је да се помоћни досје сектора уништава након истека двије године ако нема даљу оперативну вриједност.

12 Наведени преглед ради се на мјесечном нивоу за подручје саобраћајно-безбједносног сектора, по унапријед прописаном обрасцу који је прописан важећим Упутством.

РАД ПОЛИЦИЈЕ НА БЕЗБЈЕДНОСНОМ СЕКТОРУ И АКТУЕЛНА ПРОБЛЕМАТИКА

Основни концепт свакодневног рада полиције јесте рад на безбједносном сектору. У претходном тексту представљено је шта се подразумева под безбједносним сектором и на који начин се врши формирање безбједносних сектора. Из појма безбједносног сектора може се закључити да се рад полиције на безбједносном сектору веже за одређено подручје, односно обављање послова из дјелокруга рада на терену. Полицијски теоретичари воле да кажу да је на терену „полицијска производња“, што значи да се на терену одвија претежан дио полицијских послова и задатака, од сазнања за догађај, преко изласка на лице мјеста, вршења увиђаја, прикупљања података, опсервација, лишења слободе и документовања појединих случајева (Јовичић, 2020:13). Рад полиције на безбједносном сектору представља и основни метод рада полиције на подручју једне полицијске станице. Циљ обављања послова на безбједносном сектору, односно самога успостављања и организације рада полиције на безбједносном сектору, јесте планско, систематично и ефикасно обављање послова. Полиција послове из свога дјелокруга рада обавља на безбједносном сектору, кроз позорне и патролне дјелатности, што зависи о каквом подручју се ради. Такође, у зависности од тога да ли се ради о урбаном или руралном подручју, безбједносни сектор обухвата подручје једне или више мјесних заједница. Формирањем и успостављањем безбједносних сектора постиже се покривност станичног подручја једне полицијске станице и не постоји дио станичног подручја који не припада неком од безбједносних сектора.

Дјеловање полиције на безбједносном сектору врши се кроз спровођење превентивне и репресивне активности. Превентивни рад полиције на безбједносном сектору усмјерен је на откривање узрока појаве криминалитета, нарушавања јавног реда и мира, угрожавања јавног саобраћаја, као и других облика небезбједности, као и мјера спречавања настанка неких од таквих појава услед којих долази до угрожавања свих видова безбједности. Превентивни рад полиције на безбједносном сектору постиже се кроз саму комуникацију са грађанима и прикупљању сазнања, самим присуством полиције на терену, спровођењем одређених превентивно – едукативних активности, као и другим активностима полиције које могу бити од значаја за повећање нивоа безбједности. На основу практичних искустава може се истаћи да је за остваривање добрих резултата полиције у раду на безбједносном сектору некада довољно само присуство полиције на одређеном подручју или у одређеном мјесту, посебно униформисаних полицијских службеника. С друге стране, поред превентивног рада поли-

ције на безбједносном сектору, спроводи се и репресивно дјеловање. Репресивни рад полиције огледа се у дјеловању полиције по извршењу или сазнању за кривична дјела и прекрашаје. Данас је већи дио полицијске репресије усмјерен на област безбједности саобраћаја, што често доводи до одређене проблематике у раду на безбједносном сектору.¹³

Сам рад полиције на безбједносном сектору зависи од стања безбједносне проблематике на томе подручју. Постоје подручја гдје је безбједносна проблематика више и мање израженија. Управо тај рад полиције на безбједносном сектору остварује се кроз позорну и патролну дјелатност. У зависности од самога подручја, да ли се ради о урбаном или руралном подручју, зависи и која врста дјелатности ће бити вршена. Позорни рејон успоставља се на безбједносном сектору и представља дио безбједносног сектора.¹⁴ Обављање послова на позорном рејону исто је као и на безбједносном сектору и има исти циљ, а то је спречавање вршења кривичних дјела и прекршаја, као и других друштвено штетних и неприхватљивих појава. Позорна служба успоставља се кроз сталну, повремену и сезонску. Послове позорне службе требало би да врше униформисани полицијски службеници, а могу и службеници криминалистичке полиције. По правилу, послове позорне службе на позорном рејону обавља један полицијски службеник, а постоји могућност и да врше два полицијска службеника. Данас у праски веома је мало заступљен рад полиције на позорном рејону, а постоји више разлога. Један од разлога је недостатак већег броја полицијских службеника.¹⁵ Такође, један од разлога је и густина насељености. Број становника је доста смањен у односу на раније периоде и из тога разлога не постоји потреба сталног ангажовања рада полиције. Непокривеност терена кроз позорни рејон свакако је и разлог тренутне безбједносне проблематике, која у неким подручјима и мјестима није угрожена у већој мјери гдје би се захтијевало стално присуство полиције. Без обзира на тренутно стање и покривеност терена кроз позорне рејоне, једно правило које може се рећи није прописано јесте да је позорни рејон ос-

13 У пракси је присутно да су вође безбједносног сектора приморане на санкционисање починилаца прекршаја из области безбједности саобраћаја који имају пребивалиште на подручју безбједносног сектора чији вођа сектора је управо тај полицијски службеник. У оваквим случајевима ради постизања одређених резултата рада у томе погледу доводи се у питање однос вође сектора и грађанина са терена, што представља проблем у даљем раду вође сектора. Грађани су основа рада вође сектора и управо од тих грађана вође сектора долазе до одређених сазнања.

14 Најчешће у пракси подручје позорног рејона обухвата неколико градских улица у ужем градском подручју на којем се послови и задаци по правилу требају вршити пјешнице и гдје се на основу таквога начина вршења послова и задатака могу обављати ефикасно и квалитетно.

15 Тренутно је период у којем је дошло до одлива већег броја полицијских службеника из службе, стицањем права и обавезе за пензионисање. Иако постоји стално школовање младог кадра и обуке на полицијској академији, тај број није довољан. Готово у свим полицијским станицама је већи број недостатка полицијских службеника и већи број непопуњености радних мјеста у односу на број који је предвиђен прописима о организацији и систематизацији радних мјеста.

новна служба полиције, јер само врћеши такав вид службе може се уочити, осмотрити и прикупити сазнања која се не могу или теже могу запазити и сазнати кроз вршење других видова службе. Поред позорне дјелатности, основни вид рада полиције на безбједносном сектору јесте патролна дјелатност. Патролна дјелатност је присутна кроз свакодневни рад полиције и такође има превентивни и репресивни карактер. Као и код позорне службе, превентивни карактер рада полиције на безбједносном сектору кроз патролну дјелатност има за циљ спречавање вршења кривичних дјела, прекршаја и других штетних појава и догађаја. Разлика патролне дјелатности у односу на позорну јесте да патролна дјелатност обухвата више мјесних заједница на одређеном подручју, односно по величини обухвата већи дио површине одређеног подручја. Рад патролне дјелатности подразумијева обилазак и најудаљених мјеста на одређеном подручју. По правилу, ниједан дио станичног подручја не би смио да се запостави, без обзира на густину насељености и изражену проблематику. Временска покривеност подручја врши се управо на основу безбједносне проблематике. Такође, једна од разлика у погледу ове двије дјелатности је и начин обављања послова. Послове патролне дјелатности полицијски службеници обављају возилом, што са једне стране има предности у односу на позорну дјелатност, али и одређене недостатке.¹⁶ У пракси, патролна дјелатност је присутна у свакодневном раду полиције на терену по свим областима рада.

Приликом обављања послова из свога дјелокруга рада полицијски органи придражавају се и одређених начела, а самим тим и приликом рада на безбједносном сектору. Поред основних начела полицијског рада, у теорији и пракси постоје одређена начела која су специфична за обављање послова и задатака у оквиру рада на безбједносном сектору. Примјена начела у обављању послова и задатака има за циљ да се иста обављају успјешно и законито у односу на безбједносне појаве и догађаје. У та начела која чине основне смјернице за рад спадају: начело законитости, начело познавања лица и територије, начело превентивног дјеловања, начело хуманости и пружања помоћи грађанима, начело методичности и планирања, начело објективности, начело брзине и изненађења, начело темељитости и упорности, начело конспиративности, начело комуникативности и сарадње, начело координације и начело стручног уздизања. У наредном тексту биће представљена претходно наведена начела у раду полиције на безбједносном сектору са теоријског аспекта и са аспекта практичних искустава.

¹⁶ Једно од предности је брже поступање по одређеним пријавама и сазнањима, бржи долазак на одређене, док је недостатак мање запажање у односу на позорну дјелатност.

Основно начело у раду полиције, па тако и у раду полиције на безбједносном сектору јесте начело законитости. Начело законитости представља темељно начело, које подразумева да се полицијски органи приликом обављања послова и задатака придржавају устава, закона и других правних аката, те да послове и задатке обављају у складу са тим прописима. Посебна пажња у примјени начела законитости треба да се посвети приликом обављања послова којима се задире у основна људска права и слободе. Такође, начело законитости у раду полиције огледа се и приликом доношења одређених одлука кроз службена писмена, што подразумева да се такве одлуке требају доносити на основу закона и подзаконских прописа водећи рачуна о нормативној хијерархији (усаглашеност одлука са вишим правним актом). Ово начело присутно је у раду полиције на безбједносном сектору свакодневно кроз обављање послова и задатака, као и кроз доношење одређених одлука.

Поред начела законитости, једно од основних начела у раду полиције, а посебно у раду полиције на безбједносном сектору јесте начело познавања лица и територије. У пракси постоји став по коме се добрим вођом сектора сматра онај који на подручју свога безбједносног сектора познаје грађане од њиховог рођења до смрти. Познавање лица је предуслов за обављање послова и задатака, нарочито када је у питању рад на безбједносном сектору. Ријетко које поступање полиције у пракси је могуће без ангажовања вође безбједносног сектора.¹⁷ У теорији, а и пракси, постоји став по којем се сматра да ни један инспектор криминалистичке полиције, па ни онај најискуснији, не може успјешно расвијетлити кривично дјело без помоћи вође безбједносног сектора и радника који раде на сектору. Разлог је управо већа присутност на терену, односно добро познавање лица на подручју безбједносног сектора. Управо зато вођа сектора, као и радници који раде на безбједносном сектору, требало би да познају сва лица која су под појачаним надзором по било коме основу, затим лица која по својим животним активностима, обављањем послова, мјесту становања или положају могу уочити криминалну активност или друге облике друштвено штетних понашања и дати обавјештења о њима, затим треба да познају страна лица која привремено бораве на подручју безбједносног сектора и депортована лица, представнике власти, штићене личности, раднике безбједносних агенција, пензионисане полицијске службенике, као и друга лица која могу по било коме основу бити интересантна за рад полиције на безбједносном сектору. Поред познавања

¹⁷ У пракси већ о самом задримања пријаве и првог оствареног контакта са неким од грађана, онај службеник који то врши остварује комуникацију са вођом безбједносног сектора на чијем подручју лице станује како би већ на самом почетку предузимања одређених мјера и радњи знало о каквом лицу се ради, његовим склоностима, навикама, понашању и другим битним карактеристикама.

лица, основа рада полиције на безбједносном сектору јесте познавање територије. Сматра се да би вођа сектора требало да познаје сваки пут, сак, улицу или други дио територије безбједносног сектора. Управо ово начело је и основно начело приликом подјеле станичног подручја. Вођа безбједносног сектора требало би добро да познаје територију безбједносног сектора познавајући сва насељена мјеста, објекте од значаја, путне и друге комуникације, шумска подручја као и друга битна мјеста. Некада су вође сектора послове и задатке на сектору обављале пјешнице и то у руралним подручјима и тиме у потпуности познавале ово начело. Данас је тешко оствариво и замисливо да се то ради без возила. У погледу ова два начела данас у пракси постоји одређена проблематика. Прије свега дошло је до смјене генерација, како међу грађанима на терену, тако и у полицијским структурама. У претходном периоду дошло је до већег одлива радика полиције у пензију, а није у потпуности постигнут довољан ниво у раду млађих вођа сектора у погледу примјене овога начела. Такође, усљед недостатка како људских ресурса, тако и материјално-техничких средстава, прије свега службених возила, дошло је до периода гдје су безбједносни сектори слабо покривени или уопште нису покривени. Када се говори о покривености мисли се на само присуство полиције на терену, као и распоред одређених службеника на радно мјесто вође сектора.¹⁸ Имајући у виду значај ових начела, као и актуелну проблематику у пракси, ово начело захтијева да се радници полиције распоређују на исти безбједносни сектор на дужи временски период како би се постигао довољан ниво поштовања овога значајног начела.

Како је у претходном дијелу истакнуто, послови и задаци на безбједносном сектору обављају се кроз спровођење превентивних и репресивних активности. Превентивна активност полиције на безбједносном сектору је основа дјеловања полиције на терену са циљем спречавања друштвено штетних појава. Управо примјеном начела превентивног дјеловања то се и може постићи. Сама појава униформисаних полицијских службеника на терену, односно на подручју безбједносног сектора представља основу превентивног дјеловања. Покривеност одређених криминалних подручја и жаришта, кроз вршење криминалистичке контроле терена довољно је за превентивно дјеловање. Превентивним дјеловањем

18 Већим бројем недостатка полицијских службеника у полицијским станицама дошло је до периода у којем постоје подручја безбједносног сектора за која немају распоређени службеници као вође сектора. Разлога је више, првије свега, како је истакнуто, већи број недостатка полицијских службеника, а с друге стране смјена генерација гдје нове младе генерације нису у потпуности обучене и довољно искусне за обављање послова и задатака вође безбједносног сектора. Такође, данас у пракси све више полицијских службеника избјегава радно мјесто вође сектора са намјером избјегавања веће одговорности, док је некада у претходном периоду ово радно мјесто имало већи значај и веома тешко се долазило до нивоа вође безбједносног сектора. Може се истаћи да је бити вођа безбједносног сектора у неком раније периоду била част.

кроз присутност полицијских службеника током вршења позорно – патролне дјелатности на подручју безбједносног сектора могу се спријечити друштвено штетне појаве и догађаји. Спровођење овога начела у раду на безбједносном сектору врши се кроз претходне планске активности на мјестима гдје се могу очекивати друштвено штетне и неприхватљиве појаве и догађаји.

Рад полиције на безбједносном сектору не може да се замисли без комуникације и сарадње са грађанима. Сматра се да је у своме раду успјешан онај вођа сектора који је добродошао у свако домаћинство на подручју свога безбједносног сектора. Вођа сектора има задатак да својим радом и положајем међу грађанима на подручју сектора достигне ниво поштовања од грађана, прије свега поштовање као човјека, а уз то и поштовање као полицијског службеника. Да би полицајци, мислећи прије свега на вође сектора, били угледни у грађанству, њихова обавеза је да стално буду уредни, тактични, благог гласа, без дизања гласа без потребе, да имају одговарајући израз лица, не би смјели да буду паничари. Такође, требало би да у своме раду буду објективни и деполитизовани. Задатак вођа безбједносног сектора, као и свих полицијских службеника је да стално пружају помоћ грађанима у ситуацијама када су њихови животи и лична и имовинска сигурност угрожени.¹⁹ У пракси је присутан став да вођа сектора треба имати и одређене односе и са безбједносно интересантним лицима са подручја свога безбједносног сектора, као и да у појединим случајевима управо и према тим лицима примјени ово начело. Безбједносно интересантна лица су један од основних извор информација за вођу безбједносног сектора.

Обављање послова и задатака на безбједносном сектору директно се везује за одређену методичност и планирање. Сваки вођа сектора у свом раду треба да поштује и ово значајно начело. Мјесечни план рада једног безбједносног сектора у пракси се посматра само као спис папира, међутим, тај план је од велике користи у раду вође сектора. Поред његове основне сврхе, може се рећи да такав план као и други њему слични планови на један начин представљају подсјетник у раду вође безбједносног

¹⁹ У циљу ефикаснијег и квалитетнијег обављања послова на безбједносном сектору, као и успостављања високог нивоа позитивног односа са грађанима на подручју сектора, вођа сектора треба да пружи помоћ грађанима када је то њима неопходно, па и кроз најмање могућности. Велика ствар за грађанина је када вођа сектора прије свега грађанина дочека у службеним просторијама на уредан и пријатан начин, некада омогући лакше испуњавање грађанских права и обавеза, некада омогући да своје право и обавезе изврши раније у односу на друге грађане, па чак у неким ситуацијама и помоћи грађанину са подручја свога безбједносног сектора када почини лакши прекршај у саобраћају (на примјер, када из заборава и брзине заборава да упали дневна свјетла на возилу, заборава да веже појас и друге сличне ситуације). И најмања ствар коју вођа сектора може да уради за грађанина са свога подручја, за тога грађанина је нешто велико. Са таквим односом вођа сектора постиже висок ниво поштовања од грађана, а самим тим и висок ниво сарадње са грађанима.

сектора. У претходном дијелу истакнут је став да ни најискуснији инспектор криминалистичке полиције није у могућности расвијетлити теже кривично дјело без помоћи вође сектора. Управо у таквим ситуацијама у заједничком раду криминалистичке полиције и вође сектора захтијева се примјена начела методичности и планирања у раду.

О потреби објективног рада вођа безбједносних сектора можда и нема потребе много исказивати. Наравно да је објективност основа рада свих полицијских службеника, а посебно вођа сектора. Вође сектора ни у једном моменту не би требало да искажу привилегије или симпатије према појединим грађанима на терену, за њега и његов рад сви грађани требају да имају исти статус. Ни у једном моменту вођа сектора не би требало да из личних користи, остваривања туђег интереса и циља, поступа пристрасно у своме раду. За ово начело може се рећи да је основа јачања угледа вође безбједносног сектора међу грађанима и у великој мјери утиче на успјешност обављања послова и задатака.

У народу се каже „гвожђе се кује док је вруће“ (Гашећа, 2001:33). Основа полицијског рада, а самим тим и рада на безбједносном сектору, огледа се кроз примјену начела брзине, изненађења и оперативности. У погледу рада на безбједносном сектору ово начело подразумијева директну оперативност вође сектора. Поред свих мјера и радњи које је потребно предузети у одређеном догађају уз примјену овога начела, основа вође сектора је прикупљање корисних сазнања. Вођа сектора има обавезу оперативног рада који подразумијева добру информисаност, владање ситуацијом, повезаност и комуникацију са грађанима који располажу корисним информацијама или могу да дођу до таквих информација. Да би се могло примијенити ово начело захтијева се управо добра покривеност терена, познавање лица и територије, познавање карактеристика појединих грађана са подручја безбједносног сектора, што представља ефикасност вође сектора у обављању својих послова и задатака.

Важна и драгоцјена особина сваког полицијског службеника је упорност и стпрљење. У своме раду вође безбједносних сектора требало би да буду темељне и упорне. Темељитост подразумијева добро познавање свих лица и територије, повезаност одређених лица, родбинске везе појединих лица на подручју безбједносног сектора, као и друге карактеристике и склоности грађана на подручју сектора. Такође, ово начело је наравно значајно у погледу самога рада вође сектора приликом поступања у предметима кривичних дјела или других безбједносних догађаја, који захтјевају детљано поступање, уз примјену што већег броја мјера и радњи и што бољег расвјетљавања или документовања одређеног догађаја. Рад вође безбједносног сектора треба да се огледа у истрајности без обзира о каквом облику поступања се ради.

Обављање полицијских послова захтијева висок степен конспиративности, односно тајанственост и повјерљивост. Сама природа полицијских послова захтијева потребу заштите информација, што зависи од даљег успјеха у обављању послова и задатака. Начело конспиративности је основно начело и у раду полиције на безбједносном сектору. Међутим, треба имати у виду да се на један начин рад полиције на безбједносном сектору, односно рад вођа сектора у одређеној мјери разликује у односу на рад осталих полицијских службеника. Вођа безбједносног сектора је особа која је у сталном контакту са грађанима и коме су управо грађани основни извор информација. Већина грађана има жељу за добром комуникацијом и добрим односима са вођом сектора. Као што су грађани спремни дати некакву информацију или пружити некакав други вид сарадње вођама безбједносног сектора, тако исто очекују и да вође сектора њих „нахране“ неким информацијама.²⁰ У циљу повећања свијести грађана и стицања одређеног нивоа повјерења, вођа сектора је тај који некада у разговору са грађанином треба дати њему некакву информацију која би за њега била довољна у виду показивања добрих односа.²¹ Треба истаћи и да је у пракси присутно одавање или „цурење“ информација и службених тајни о раду полиције. До одавања или „цурења“ службених тајни и информација не долази само усљед директне намјере или прибављања некакве користи, често је то усљед непажње и недовољно изграђеног професионалног односа према вршењу послова и задатака. Може се констатовати да што је већи степен конспиративности, то је мањи ризик како за саму организацију и рад полиције, тако и за сваког припадника полиције.

Као што је претходно истакнуто, основа рада полиције на безбједносном сектору је комуникација и сарадња са грађанима. Цјелокупан рад на безбједносном сектору заснива се на комуникацији са грађанима и њиховој међусобној сарадњи, од чега директно и зависи постизање успјеха у раду. У погледу овога начела задатак вође сектора је проналазак особе, односно грађана на подручју безбједносног сектора са којима може постићи одређен ниво сарадње и добру комуникацију.²² Приликом комуни-

20 Данас живимо у друштву гдје су грађани доста знатижељни и гдје их занима доста ствари. Управо зато сваки грађанин има жељу и вољу да добије некакву информацију од вође сектора. Добијање било какве информације за грађанина најчешће нема намјеру даље злоупотребе, него је то нешто што њега осјећа сигурнијим и нешто што њему показује добар однос са вођом сектора.

21 Приликом пружања одређених информација вођа сектора је тај који води рачуна о томе какву ће информацију пружити грађану. Наравно ни у једном случају неће доћи до пружања информација којима се крши начело конспиративности, односно чувања службене тајне. Такође, вођа сектора не би требало да пружи ни било какву информацију усљед које би могло доћи до незадовољства грађанина или неких сукоба са другим грађанима. Основа комуникације вође сектора и грађана у погледу ове тематике управо зависи од квалитета рада и искуства вође сектора.

22 Вођа безбједносног сектора је особа која треба да посети ако не све, онда већину домаћинстава на подручју свога безбједносног сектора, да буде гост свакога домаћина. Само на тај начин може се

кације и сарадње са грађанима вођа сектора треба да се прилагоди сваком грађанину на подручју сектора, од просјака, сиромаша, болесних људи све до лица која обављају одређене дјелатности, функције, јавне личности и слично.²³ Комуникација и сарадња са грађанима захтијева и разумјевање неких њихових проблема, што захтијева потпуно уважавање и пружање помоћи уколико је то могуће.²⁴

За обављање полицијских послова потребно је стално стручно усавршавање. У нашем друштву често долази до промјене прописа у погледу доношења нових, допуне или измјене важећих. Управо из тога разлога захтијева се стално праћење прописа који се примјењују у раду, што је карактеристично и за рад на безбједносном сектору. За рад полиције на безбједносном сектору, посебно за рад вођа безбједносних сектора, није довољно само стално усавршавање са теоријског аспекта, него се захтијева потреба усавршавања у практичном дијелу рада. Да би неко био професионалац у своме послу, није довољно само да заврши адекватну школу по степену и профилу. Завршетком школе стиче се добра теоријска основа за обављање послова и представа о самом послу. Наш познати криминалиста проф. др Владимир Водинелић с правом је рекао „Наука је ријека са два извора. Један извор је теорија, а други пракса“ (Гашећа, 2001:35). Имајући у виду тренутно стање у погледу проблематике рада на безбједносном сектору, као и период смјене генерације у полицији које одлазе у пензију и оне које започињу каријеру, неопходно је усавршавање у погледу рада на безбједносном сектору. Рад на безбједносном сектору захтијева и теоријско познавање прописа, као и усавршавање у погледу тога, међутим, може се истаћи да рад на безбједносном сектору искључиво захтијева висок степен искуства у раду на терену. Младе генерације искуство за рад на безбједносном сектору могу стећи само радом на терену са искусним и добрим вођама сектора који посједују све оне особине које су у овоме раду описане као основа за рад на безбједносном сектору.²⁵

постићи добра комуникација и сарадња, а уједно и одређен ниво повјерења. У пракси постоје проблеми у погледу ове констатације. Поред неокривености терена са распоредом вођа сектора, често долази до распореда вођа сектора на обављање других служби и вршења других послова и задатака, услед чега није могуће испоштовати став о комуникацији вође сектора и грађана.

23 Приликом комуникације са грађанима без обзира на његов статус и положај у друштву, ниво моћи, финансијску ситуацију и друге карактеристике живота, вођа безбједносног сектора не треба да прави разлику међу грађанима у погледу давања приоритета или занемаривања некога. Најчешће успјешна сарадња и добра информација добија се управо од особе од које се најмање очекује.

24 У комуникацији са грађанима вођа сектора треба да саслуша свакога грађанина, без обзира о чему се ради. Често грађани управо из добрих односа са вођом сектора и постојањем нивоа повјерења, испричају и некакав свој проблем, на што опет с друге стране вођа сектора треба саслушати, разумјети, уважавати, дати своје мишљење и уколико постоји могућност помоћи томе грађанину.

25 Првенствено се мисли на познавање лица и територије, успостављање комуникације са грађанима на сектору, добијање и пружање информација, пружање помоћи грађанима, успостављање довољног нивоа повјерења и све друге карактеристике које су неопходне за квалитетно и ефикасно обављање послова на безбједносном сектору.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Разумљиво је да се обављање послова полиције искључиво своди на комуникацију са грађанима, од чега директно и зависи постизање успјеха и добрих резултата, како са аспекта превенције, тако и са аспекта репресије. Да ли се радило о превентиви или репресији, у већини случајева рад полиције везан је за терен. Многа теоријска истраживања и праска у раду показала су да је најефикаснији начин рада полиције условљен сарадњом полиције и грађана. Такав модел рада полиције управо се везује за рад полиције на безбједносном сектору. У овоме раду изложена је одређена проблематика у погледу рада на безбједносном сектору која захтијева њено превазилажење и враћање рада полиције на безбједносном сектору на пуно већи ниво у односу на оно како је било и како је сада. Превазилажење проблема може се постићи прије свега опремањем полиције и омогућавањем материјално-техничких средстава. Затим, попуњавањем упражњених радних мјеста вођа безбједносних сектора са квалитетним и добро обученим младим кадром. У пракси нема ефикасности ако се упражњено радно мјесто попуни са неким службеником ко не жели или нема амбицију за рад на безбједносном сектору. Треба водити рачуна приликом избора службеника за распоред на радно мјесто вође безбједносног сектора, поред оних особина које се вежу за саму професију, треба имати у виду и друге животне особине онога ко се бира за вођу безбједносног сектора. Са сигурношћу се може истаћи став да рад полиције није замислив без сарадње са грађанима, што даље захтијева обуку и усаврашавање вођа безбједносних сектора и полицијских службеника који раде на безбједносном сектору на ову тему, како би се на одређен начин превазишла постојећа проблематика у раду на безбједносном сектору. Велика је незаинтересованост грађана за сарадњу, чак неки грађани и не знају ко је вођа секотра за подручје у којем они станују, што некада није било могуће. Исто тако, данас је веома низак ниво повјерења грађана и вође сектора и могућности доласка до одређених информација. Код грађана влада неповјерење према полицији. Управо све те негативности потребно је превазићи повећањем нивоа рада на безбједносном сектору, при настојању да се безбједносни сектор врати на оно што је био, па чак и више од тога. Колико год се друштво мијењало, колико год се појављивали нови облици криминалитета или друштвено штетних појава, све то присутно је на терену. То даље говори о чињеници да рад полиције на безбједносном сектору није превазиђен и да је још увијек потребан.

Након свега претходно изнесеног у погледу организације и рада на безбједносном сектору, на крају остаје потреба констатације да је рад на безбједносном сектору најефикаснији начин рада полиције на терену, јер без

обзира на чињеницу о промјени друштва овај концепт рада постоји већ тридесет и више година и сматра се да неће бити превазиђен. Само кроз добар однос полиције и грађана може се постићи циљ којем тежи свака држава, а то је успостављање добре и рационалне организације рада полиције, како би она била што функционалнија и ефикаснија у погледу омогућавања довољног нивоа безбједности за грађане, што опет подразумева рад полиције на безбједносном сектору.

ЛИТЕРАТУРА

1. Гаћеша, Д., (2001). *Оперативни рад полиције на безбједносном сектору (практикум)*. Бања Лука: Удружење дефендолога Републике Српске
2. Јовичић, Д., Шетка, Г. (2015). *Организација и надлежност полиције*. Бања Лука: Факултет безбједносних наука
3. Јовичић, Д. (2020). Безбједносни сектор и/или рад полиције у заједници. *Журнал за безбједност и криминалистику Факултета безбједносних наука Бања Лука*, 1/2020, 11 – 24.
4. Миладиновић, А. (2018). *Полицијска овлашћења*. Бања Лука: Министарство унутрашњих послова Републике Српске, Управа за полицијску обуку
5. Симоновић, Б. (2006). *Рад полиције у заједници*. Бања Лука: Висока школа унутрашњих послова.
6. Шкондрић, В. (2003), *Полицијска тактика*. Бања Лука: Министарство унутрашњих послова Републике Српске, Управа за полицијско образовање
7. Закон о полицији и унутрашњим пословима, *Службени гласник РС* бр: 57/16, 110/16, 58/19 и 82/19.
8. Упутство о организацији и вршењу послова на безбједносном сектору и вођењу досјеа за безбједносни сектор, 2021. година.

SECURITY SECTOR AS A BASIC CONCEPT OF POLICE WORK FOR THIRTY YEARS

Aleksandar Đekić, MA²⁶

Abstract: Bearing in mind that this is the year in which the Ministry of Interior of the Republic of Srpska marks thirty years of existence and work, it would be good to consider something that marks the work of the police through thirty years, i.e. something that has been represented in police work since its existence. Something like that, within the work of the police, is certainly the Security Sector, that is, the work of the police in the Security Sector. Over the years there have been some changes in the work of the police in the Security Sector, but regardless of such changes, the work in the Security Sector is still considered a traditional, and it can be said irreplaceable work of the police. This paper will present the basics of the Security Sector, manner of establishing Security Sectors, keeping a Security Sector record, part of the practical conduct and work of the police in the Security Sector through the previous and current period, with reference to the current issues of police work in the Security Sector and the current representation of the work of the police of the Republic of Srpska in the Security Sector through the applicable normative bases.

Key words: police, area, Security Sector, files, principles, citizens.

²⁶ Ministry of Interior, E-mail: djekic.96@hotmail.com

ПРИКАЗИ

DISPLAYS

Приказ за примљен: 18.04.2022. године
Приказ прихваћен: 25.05. 2022. године

ПРИКАЗ ПРИРУЧНИКА „ПОЛНО УЗНЕМИРАВАЊЕ“ АУТОРА МСР АЛЕКСАНДРА МИЛАДИНОВИЋА

МА Бојан Вујановић¹

Почетком текуће године, у издању Министарства унутрашњих послова Републике Српске и Мреже жена Министарства – WPON MUP RS, публикован је приручник „Полно узнемиравање“, аутора Александра Миладиновића, полицијског службеника Министарства.

Доношењем Кривичног законика Републике Српске 2017. године, законодавац је на основу међународноправних обавеза које су проистикале из ратификованих конвенција, али и због актуелне проблематике која претходно није била правно регулисана, унио у наше кривично законодавство ново кривично дјело, односно инкриминисао непожељно понашање – полно узнемиравање. На тај начин је држава, у овој области, пратећи позитивна законодавства земаља у региону, те европске и свјетске стандарде, подигла стандарде заштите људских права на један виши ниво. Када се сагледа биће овог кривичног дјела и заштитни објекат, те када се узму у обзир историјске и традиционалне предрасуде карактеристичне за наше подручје, схватамо значај инкорпорирања инкриминисања полног узнемиравања у домаће законодавство.

Као нешто релативно ново у нашем законодавству, са минималном (или у неким полицијским управама непостојећом) праксом документовања и доказивања овог кривичног дјела, аутор приручника се упустио (а, имајући у виду и скромну праксу, одважио) да полицијским службеницима Републике Српске, али наравно и другим заинтересованим, понуди квалитетан и садржајан приручник, специјалистички усмјерен, који кроз своју структуру и садржај информисе и сензибилише, а потом и едукује, а самим тим и оснажује полицијске службенике да законито, ефи-

¹ Министарство унутрашњих послова Републике Српске, e-mail: bojanvujanovic@mup.vladars.net

касно, правилно, професионално и етично примјене знања из ове области.

Сам приручник је конципиран и сачињен веома јасно и прецизно уз логичан слијед садржаја. Тако приручник почиње предговором аутора у којем исти, између осталог наводи коме је намијењен приручник и који је његов циљ. Након предговора, приручник се наставља уводним разматрањима гдје нас аутор уводи у проблематику приручника, али такође износи своје приједлоге унапређења рада полицијских службеника, истичући на првом мјесту едукацију полицијских службеника када је у питању ово кривично дјело.

Приручник је подијељен на четири веће, сврсисходне цјелине од којих прву чини концептуализација проблема, у којој аутор наводи појам и садржај полног узнемиравања, затим разлику између полног узнемиравања и сличних појава, распрострањеност, те митове о полном узнемиравању. У наведеном дијелу приручника истиче се да се полном узнемиравању, иако је једна врста сексуалног насиља, апсолутно није придавала пажња, нити међу истраживачима, нити у судској пракси, а свакако би требало. Даље се наводе појмови, садржаји и концепти који проистичу из Конвенције Савјета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици (тзв. Истанбулске конвенције), као и сама феноменологија, тј. појавни облици овој облика родно заснованог насиља. Нарочито занимљиво, што представља и једну новину за приручник, јесте навођење предрасуда и стереотипа о полном узнемиравању, што се чини одличном основом за сензибилизацију полицијских службеника по питању рада по овим кривичним дјелима, коју аутор сматра нужном.

Другу цјелину чини кривичноправни аспект гдје аутор описује и детаљно анализира кривично дјело полно узнемиравање што је од изузетне важности за препознавање елемената предметног дјела, правног оквира дјеловања, јер управо на основу познавања самог бића кривичног дјела и правних норми, полицијски службеник треба правилно да процијени да ли постоје елементи кривичног дјела или не. Аутор затим наводи основне разлике овог кривичног дјела у односу на друга, слична, истородна кривична дјела попут силовања и обљуде, полне уцјене, блудних радњи... Ова кривичноправна и теоријска цјелина је заокружена тематском цјелином која се односи на дефинисање понашања која не представљају полно узнемиравање, односно она понашања која (најчешће) не представљају кривично дјело, али свакако представљају неки од облика непожељног понашања, што је за полицијске службенике такође изузетно битно да препознају, јер само сазнање или пријава да је почињено кривично дјело захтијева од полицијског службеника одређене мјере и радње, од којих су поједине и хитне, а са друге стране одређено понашање може да пред-

ставља догађај, инцидент, дисциплински преступ, али не и кривично дјело и поступак полицијског службеника је у основи другачији.

Трећа цјелина приручника састоји се од, за полицију вјероватно и најважнијег, криминалистичког аспекта који се односи на поступање полиције приликом пријаве предметног кривичног дјела, затим приједлога за кривичним гоњењем, специфичности саслушања и садржаја изјаве оштећеног и прикупљања обавјештења од свједока, прикупљања документације, вјештачења, испитивања осумњиченог, затим утврђивања генезе узнемиравања и на крају сачињавања и достављања извјештаја о извршеном кривичном дјелу и о извршиоцу. Наведено представља један затворен криминалистичко-истражни круг, од пријаве и сазнања да је почињено кривично дјело, преко одређених криминалистичко-истражних мјера и радњи, па до обавјештавања надлежног тужилаштва, кроз садржајан извјештај да је кривично дјело документовано и да смо открили извршиоца (или више њих). Ово свакако представља једну одличну смјерницу, односно неформално упутство за полицијске службенике како да законито и ефикасно расвјетљавају ову врсту кривичних дјела.

Четврти дио приручника односи се на „лошу праксу“ у реаговању полиције на индиције полног узнемиравања. Циљ навођења „лоше праксе“ јесте управо да се она елиминише, те да се актуелна пракса унаприједи. Таксативно су наведени лоши примјери при поступању полицијских службеника на документовању и расвјетљавању предметног кривичног дјела, као и одговор шта и како треба унаприједити, исправити, побољшати да би се та лоша пракса сузбила, умањила или у потпуности елиминисала у будућим поступањима полиције.

На самом крају приручника наведена је литература, односно извори коришћени приликом израде. Из тога је уочљиво да је коришћена савремена, адекватна литература, од стручних и научних радова, приручника, публикација, па до судске праксе. Коришћена литература је бројчано скромна, међутим, то је и разумљиво, што аутор такође констатује, имајући у виду да је инкриминација овог дјела релативно нова и у земљама окружења. Стога и не чуди коришћење и страних извора и аутора, који су додатно оплеменили овај приручник и учинили га корисним за изучавање и употребу и изван наших говорних подручја.

За крај приказа овог веома корисног, практичног и едукативног приручника можемо закључити да је аутор, мср Александар Миладиновић, сачинио одличан приручник, писан уједно и стручним, али и широј јавности разумљивим рјечником, који ће, првенствено полицијским службеницима, али и тужиоцима, судијама и другим, бити од изузетне помоћи у разумијевању предметног кривичног дјела, етиологије и феноменологије полног узнемиравања, начина сазнања, документовања, истраживања

кривичног дјела и, на крају, подношења извјештаја надлежном тужилаштву, као релативну финализацију криминалистичке истраге. Такође, треба нагласити и да наведени приручник уједно представља и материјал за будућу едукацију и обуку полицијских службеника да препознају ову врсту инкриминисаног понашања, те да дјелују превентивно у ситуацијама када је понашање лица на граници између инцидентног понашања и кривичног дјела.

ЧАСОПИС БЕЗБЈЕДНОСТ, ПОЛИЦИЈА, ГРАЂАНИ -УПУТСТВО АУТОРИМА-

Поштовани,

У часопису *Безбједност, полиција, грађани* Министарства унутрашњих послова Републике Српске објављују се изворни и прегледни научни радови, претходна саопштења, научне полемике, стручни чланци, коментари судских одлука, прилози из међународног научног и стручног живота, излагања са научних и стручних скупова, прикази књига и сл. наставника и сарадника Високе школе унутрашњих послова Бања Лука као и осталих научних радника из земље и иностранства.

Часопис излази на српском језику и ћирилици, а наслов рада, титула аутора, институција у којој је запослен, апстракт и кључне ријечи чланака су преведени на енглески језик. Радови који нису достављени на српском, објављују се на изворном језику у складу са правописом тог језика, уз навођење садржаја и апстракта чланка на српском, односно енглеском језику.

Часопис излази два пута годишње.

Радове који не задовољавају основне критеријуме часописа у погледу структуре рада и правила цитирања, редакција неће узети у разматрање. Уколико рукопис одговара стандардима часописа, упућује се на анонимну рецензију. Сваки рад оцењују најмање два објективна рецензента, одабрана из реда признатих стручњака из уже научне области. По рецензији, рукописи се шаљу ауторима с примједбама и приједлозима за отклањање недостатака. Исправљене рукописе, аутори треба да врате редакцији у року од пет дана од дана пријема захтјева за дораду и исправку рада.

Достављањем рукописа за објављивање у часопису, аутори пристају на постављање својих радова на интернет страници часописа, односно на интернет страници Високе школе унутрашњих послова у Бањој Луци. Аутори преносе на часопис право на објављивање достављених текстова и

ниједан њихов дио не може се репродуковати без писмене сагласности уредника часописа. Часопис задржава и сва остала права, изузев уколико није другачије договорено с аутором.

Аутори приликом писања радова за часопис *Безбједност, полиција, грађани* треба да уважавају следећа правила:

1. ТЕХНИЧКА УРЕЂЕНОСТ РАДА

Рад мора бити сачињен у *Microsoft Wordu*, ћириличким писмом, фонтом *Times New Roman*, величине 12 pt.

Рукописи, по правилу, не треба да буду дужи од једне половине табака, изузетно један табак. Једна половина табака износи 8 страна од 28 редова са 66 знакова у реду, односно 14.400 знакова.

Табеле и графички прикази треба да буду урађени у *Microsoft Wordu*. Свака табела и графикон треба да буду означени бројем и да имају одговарајући наслов (нпр.: Графикон бр. 1). Наслов и назив табеле и графикона стављају се изнад табеле и графичког приказа, док се извор наводи испод, уређен по правилима цитирања часописа.

Једначине се пишу у графичком едитору за једначине, искључиво у *Microsoft Equation*, и постављају се на почетак реда. На десном рубу реда, у истом реду у којем је написана једначина, у угластој загради треба назначити њен број, почевши од броја 1.

Фотографије (слике) морају бити припремљене за црно-бијелу штампу, тј. ако је изворна слика у бојама које се у црно бијелој штампи не разликују, боје се морају замијенити „растером“ тј. различитим графичким знаковима које је потребно објаснити у легенди. У слике се уноси само најнужнији текст потребан за разумијевање, као што су мјерне варијабле с њиховим димензијама, кратко објашњење на кривуљама и слично. Остало се наводи у легенди испод слике. Максимална величина слике је 13 cm x 17 cm.

Научни и стручни радови морају да садрже: име и презиме аутора, назив и сједиште установе у којој ради, наслов рада, сажетак (апстракт) с основним налазима рада (обима од 100 до 250 ријечи), кључне ријечи (до десет ријечи), излагање суштине рада, закључак (до једне стране) и листу референци, те наслов рада, апстракт и кључне ријечи (*Key words*) на енглеском језику. Саставни дијелови сажетка (апстракта) су: циљ истраживања, коришћени методи, резултати и кратак закључак. У листи референци наводе се библиографске референце, као што су монографије, чланци и др., и остали извори, као што су закони, коришћене интернет адресе,

збирке судских одлука и сл. Референце се исписују азбучним редом, у складу са предвиђеним стандардима.

У односу на претходно поменуто, аутори нужно требају испоштовати следеће:

- а) Наслов рада: 12 pt., bold, централно равнање (*alignment centered*), велика слова.
- б) Име аутора/коаутора: 11 pt., централно равнање (*alignment centered*).
- в) Институције и Е-mail адресе: 11 pt., *italic*, централно равнање (пишу се у фусноти).
- г) Апстракт и кључне ријечи: 11 pt. потпуно равнање (*Alignment justified*).
- д) Текст рада: 12 pt., потпуно равнање (*alignment justified*), називи цијелина великим словима без редног броја (*Alignment centered*), називи потцијелина малим словима *italic*, централно равнање.
- е) Литература: 11 pt., без редног броја испред; референтни извори се наводе према абecedном реду.
- ф) Наслови слика: 11 pt., *italic*, центрирано испод слике.
- г) Наслови табела: 11 pt., *italic*, центрирано изнад табеле.
- х) Референце: 10 pt., наводити их у фусноти.

2. ПРАВИЛА ЦИТИРАЊА

У часопису *Безбједност, полиција, грађани* користи се стил цитирања - АПА стандард (Publication Manual of the American Psychological Association) у складу са чланом 56 Правилника о публикавању научних публикација („Службени гласник Републике Српске“, бр. 77/10). Цитирање аутора се врши у тексту, без подножних напомена. С тим у вези аутори су дужни уважавати следећа правила цитирања:

ЦИТИРАЊЕ У ТЕКСТУ (КЊИГЕ, ЧЛАНЦИ, ДИСЕРТАЦИЈЕ):

Књиге, чланци и дисертације се наводе на следећи начин: Када је у питању један аутор чији се дио књиге, чланка или дисертације цитира, у гради се наводи презиме аутора, година издања књиге и број странице (нпр. Кунић, 2006: 148), а уколико је у питању парафразирање или резимирање дијела текста аутора, није неопходно наводити број странице (нпр. Кунић, 2006). Уколико је у питању страни аутор, презиме се наводи у изворном облику на страном језику (нпр. Roxin, 1963:148).

Уколико је нпр. књига писана у коауторству наводе се оба аутора (нпр. Прерадовић и Симеуновић, 2007: 145), а уколико је ријеч о три или више аутора, наводи се презиме првог аутора и латинска скраћеница *et al.* (нпр. Бабић *et al.*, 2006: 1054)

Уколико се цитира више радова истог аутора, било књига или чланака, а уколико аутор има више објављених радова исте године који се цитирају, уз годину се додају латинична слова a, b, c, d, итд., послије чега слиједи само број стране (Лазаревић, 2000a: 67).

Уколико се цитира више различитих аутора, онда се у загради наводе аутори оригиналних радова по реду објављивања и раздвајају се тачком са зарезом (нпр. Бошковић, 2010, 25; Шкулић, 2011: 68).

Секундарно цитирање се врши на сљедећи начин: (нпр. Вуковић, 2004, цитирано код Крстић, 2004: 110).

НАВОЂЕЊЕ ЛИТЕРАТУРЕ (НА КРАЈУ ЧЛАНКА)

а) Књиге, чланци и дисертације

Књиге се наводе на сљедећи начин: прво презиме (послије чега слиједи зарез) и прво име аутора, година издања у загради, назив уџбеника италиком (*italic*), назив издавача и мјесто издања (курентом). Између наведених дијелова референце ставља се тачка. Навођење назива издавача није обавезно, али је пожељно. Након овога пише се страница са које је цитирање преузето (нпр. Кунић, П. (2006). *Управно право*. Бања Лука: Висока школа унутрашњих послова).

Уколико се у књизи помиње више мјеста гдје је издата, наводе се прва два раздвојена цртом (нпр. Tierney, J. (2006). *Criminology*. Harlow – London: Pearson).

Чланци се наводе на сљедећи начин: презиме и прво слово имена аутора, затим у загради година издања. Након тога пише се назив чланка у часопису (курзивом), па назив часописа (*italic*), и на крају број часописа са страницом која се цитира. Назив часописа и број одвајају се зарезима. (нпр. Шкулић, М. (2010). Начело законитости у кривичном праву. *Анали Правног факултета у Београду*, 1/2010, 57 – 69.

Када се наводи чланак у зборнику радова на српском или другом језику овог говорног подручја, послије назива зборника који је писан курзивом, послије имена уредника у загради се наводи назнака „ур.“ или „ed.“, односно одговарајућа скраћеница у другом језику (нпр., у њемачком „Hrsg.“). Затим се наводи назив рада италиком, па издавач, и на крају странице на којима се налази рад (нпр. Buchanan, A. (1994). *Liberalism and*

Group Rights.. In J. L. Coleman, A. Buchanan (eds). *Essays in Honour of Joel Feinberg*. Cambridge University Press, 1–15).

Уколико постоје више аутора књиге или чланка (до три), раздвајају се тачком са зарезом (нпр. Бавџон, Љ.; Шелих, А.; Корошец, Д.).

Уколико се наводи књига или чланак са више од три аутора, наводи се прво презиме па прво слово имена и само првог од њих, уз додавање скраћенице ријечи *et alia* (*et al.*) курзивом (нпр. Бошковић, М. *et al.*).

Необјављене докторске дисертације се наводе на сљедећи начин: Павловић, З. (2005). *Циљне оријентације у учењу*. Необјављена докторска дисертација, Универзитет у Бањој Луци, Филозофски факултет.

б) Правни прописи и електронски извори

Правни прописи се наводе на сљедећи начин: пуним називом у куренту – обично, потом се курзивом наводи гласило у коме је пропис објављен, а после запете број и година објављивања, поново у куренту – обично. Уколико ће се поменути закон цитирати и касније, приликом првог помињања после црте наводи се скраћеница под којом ће се пропис даље појављивати (нпр. Закон о полицијским службеницима – ЗПС, *Службени гласник РС*, бр. 43/10 или Закон о општем управном поступку – ЗУП, *Службени гласник РС*, бр. 13/02).

Уколико је правни пропис измјењиван и допуњаван, наводе се сукцесивно бројеви и године објављивања измјена и допуна (нпр. Закон о дјечијој заштити, *Службени гласник РС*, бр. 4/02, 17/08 и 1/09).

Навођење судских одлука треба да садржи што потпуније податке (врста и број одлуке, датум када је донесена, публикација у којој је евентуално објављена).

Цитирање текстова с интернета треба да садржи назив цитираног текста, датум приступа страници и адресу интернет странице (нпр. European Commission for Democracy through Law, Opinion on the Constitution of Serbia. Преузето 24.05.2013. са сајта [http://www.venice.coe.int/docs/2007/CDLAD\(2007\)-004-e.asp](http://www.venice.coe.int/docs/2007/CDLAD(2007)-004-e.asp)).

Поред наведеног, аутори треба да уважавају и сљедеће напомене:

Члан, став и тачка прописа означава се скраћеницама чл., ст. и тач. (нпр. ЗКП, чл. 5, ст. 2, тач. 3 или КЗ, чл. 5, 6, 9 и 10 или ЗПС, чл. 4–12, итд.).

Инострана имена транскрибују се на ћирилици на српском језику како се изговарају, а приликом првог помињања у тексту презиме се наводи у загради у изворном облику на страном језику курзивом, нпр.: Годме (*Gaudemet*) или Шенке (*Schönke*).

Латинске и друге стране ријечи, интернет адресе и сл. пишу се курзивом.

Сви извори цитирани у тексту рада треба да се налазе у попису литературе.

Извори који нису кориштени у раду не треба да се налазе у попису литературе.

Када од истог аутора наводимо више радова, критеријум поретка је година издања (прво иду раније издати радови па новији).

Ако се уз име аутора налази и коаутор, радови у коауторству се наводе иза ауторских.

Ако рад нема аутора, наслов дјела или институција којој се приписује ауторство заузимају мјесто аутора, односно прво мјесто.

E-mail: mup@mup.vladars.net